

דו"ח הפורום המייעץ לשר הכלכלה

לגיבוש תוכנית כלכלית להתמודדות עם
השלכות משבר הקורונה במשק ישראלי

אייר תש"פ - מאי 2020

יב' אייר התש"פ

7.5.2020

פתח דבר¹

שר הכלכלה והתעשייה, ח"כ אלי כהן, הקים ביום 26.4.2020 "פורום מייעץ לגיבוש המדיניות הכלכלית להתמודדות עם השלכות משבר הקורונה למשק הישראלי".

מטרת הפורום, הינה לייעץ לשר על גיבוש תכנית כלכלית לפיתוח המשק הישראלי והתמודדותו עם השלכות משבר הקורונה, לטובת התאוששות המשק בישראל.

להתפרצות משבר הקורונה ישנן השלכות כלכליות מרחיקות לכת על הכלכלה העולמית בכלל, ועל מדינת ישראל בפרט. הפורום, יפעל לגיבוש המלצות לצעדים לשיקום המגזר העסקי עם דעיכת הנגיף, במטרה להבטיח את חזרת העסקים לפעילות מלאה כדי לספק מנועי צמיחה עתידיים, להאיץ חזרה את המשק ולהביא לשגשוג הכלכלה כפי שהיה בטרם פרוץ המשבר.

הפורום ייתן את חוות דעתו, תוך שימת דגש על חמישה יעדים מרכזיים בהם:

- א. גיבוש תמונת המצב המשקית והגלובלית תוך התייחסות לתרחישים שונים.
- ב. זיהוי אתגרים והזדמנויות וגיבוש מטרות ויעדים למיקוד עבודת הפורום.
- ג. גיבוש מנועי צמיחה משקיים ואמידת והשפעתם ומשמעותם על צמיחת המשק.
- ד. סקירת צעדי מדיניות הננקטים במדינות שונות במשבר הנוכחי ובמשברים קודמים לטובת קידום הצמיחה הכלכלית בישראל.
- ה. גיבוש תכנית כלכלית הכוללת כיווני פעולה וצעדים קונקרטיים למניעת קריסת עסקים וצעדים מבוססי מנועי צמיחה לטווח הבינוני – ארוך.

ואלו הם חברי הפורום -

¹ מתוך הודעה שנמסרה מלשכת שר הכלכלה אלי כהן, ופורסמה בתאריך 26.4.2020

חברי הפורום המייעץ לגיבוש המדיניות הכלכלית להתמודדות עם השלכות משבר הקורונה למשק הישראלי.

✚ **יו"ר הפורום: ד"ר שלמה נס, עו"ד ורואה חשבון המתמחה בשיקום והצלת עסקים וחברות, בין היתר, כיהן ד"ר נס בשורה של תפקידים ציבוריים וניהוליים רבים.**

✚ **דב מורן, יזם, משקיע הון סיכון, ממציא הדיסק און קי. מורן הוא מהאישים המשפיעים ביותר בעולם מתעשיית ההייטק הישראלי.**

✚ **רוני קוברובסקי, יושב ראש מועצת התעשיינים של התאחדות התעשיינים ועד לאחרונה נשיא קבוצת החברה המרכזית לייצור משקאות קלים - קוקה-קולה.**

✚ **לילך אשר טופילסקי, שותפה בכירה בקרן פימי, ולשעבר מנכ"לית בנק דיסקונט לישראל ומשנה למנכ"ל בנק הפועלים.**

✚ **ד"ר שמעון אלקבץ, יו"ר הראל פיננסים אחזקות בע"מ, בעל ניסיון של למעלה מ-20 שנה בתפקידים בכירים בשוק ההון, הפיננסיים והבנקאות.**

✚ **רו"ח אלינה פרנקל - רוני, יו"ר פורום מנכ"לים ומנהלי כספים ומ"מ והמשנה לנשיאת לשכת רואי חשבון בישראל.**

✚ **תומר מור – מסעדן ומנכ"ל עמותת מסעדנים חזקים ביחד, הגוף היציג של תעשיית המסעדות, בתי הקפה והברים.**

✚ **ד"ר איתן לסרי – מנכ"ל אתגר פתרונות אסטרטגיים, מומחה לממשל ומנהל ציבורי, לשעבר יועץ לראשי ממשלה אריאל שרון ובנימין נתניהו.**

מבוא

התפשטות מגפת הקורונה העולמית בישראל החלה לקראת סוף פברואר 2020, מאז היא מטילה את צילה הכבד בכל והשלכותיה לא דילגו על אף ענף או מגזר במשק הישראלי. אלו ימים לא קלים למדינה בכללה, לכל סקטור וסקטור, בהתמודדות הייחודית לו ולכל אדם ואדם.

כדי לבלום את המשבר מחד ולייצר צמיחה מאידך, נדרשת פעולה שהיא גם **כוללת ורחבת היקף** גם **מהירה מאוד** והכי חשוב, נדרשת התנהלות מושכלת, **מדויקת וחכמה**. אין זמן לעשות טעויות והמחיר עלול להיות קשה ביותר.

לצורך ריכוז, הבנת והצגת מגוון ההתמודדויות של הענפים והמגזרים השונים במשק, התכנס הפורום ובחן את מצוקות המשק והשווקים בהתייחסות ספציפית לכל מגזר וסקטור. הפורום פעל בשיתוף פעולה עם חלק גדול מאוד מהגורמים במגזר העסקי- אשר נרתמו לעניין באופן יוצא מן הכלל. הועברו אל הפורום ניירות עמדה, נתונים והמלצות, אשר על בסיסם נערכו שיחות ודיונים, בפורמים מורחבים ומצומצמים. התגייסו לעניין בכירי המשק והמגזרים השונים, ראשי ארגונים ומנהלי חברות.

הנכונות וההירתמות הרבה מצביעות בין היתר על המצוקה הרבה בה נתון המשק בכללו- והמגזר העסקי בפרט. ואולי יש בכך להצביע על חוסר שביעות הרצון שגם צף ועלה בכל הדיונים, מן הטיפול וההתמודדות כפי שנעשו עד כה- או לכל הפחות כפי שמצב הדברים מתבטא בשטח.

לאור רוחב היריעה, בכל תחום או מגזר מונו צוותים בהם נטלו חלק נציגי קבוצות וארגונים רלוונטיים, הועלו עמדותיהם והמלצותיהם בדבר צעדים ופתרונות מותאמים ונכונים לכל תחום, כאשר כולם נדרשו למיקוד ולתמצות בכדי ליצור דו"ח פרגמטי ואפשרי לעיון וליישום וביצוע. על כל אחד מהתחומים היה אמון חבר פורום ויועצים מומחים לאותו המגזר.

חברי הפורום נאלצו לפעול מול אתגר עצום, ולצד לוחות זמנים כמעט בלתי אפשריים. ועמלו לילות כימים בכדי ליצור דו"ח מקצועי ממצה ואמין תחת סד זמנים של **פחות משבועיים!**

אני מבקש להביע את הערכתי העמוקה לכל אחד מחברי הפורום, שהתגייס לאתגר חשוב זה, ללא רצינותם, ניסיונם הרב ומקצועיותם, דו"ח זה לא יכול היה לצאת לפועל.

בד בבד עם איסוף הנתונים וההמלצות זיהה הפורום נושאים מרכזיים הנוגעים לכלל המשק, לצד נושאים ממוקדים יותר הרלוונטיים לתתי הנושאים. לאור זאת, נערך הדו"ח כך שהוא פותח עם המלצות וההתייחסות לליבת הנושאים הכלליים, ומשם מסתעף לענפים השונים והמגזרים. כאשר בכל צוות ניתן רקע והתייחסות לענף ולאפיוניו, ההשפעות הספציפיות של משבר הקורונה על הענף, ורשימת המלצות עיקריות ונימוקים להם.

במהלך העבודה הוספנו גם התייחסות למגזר השלישי ולארגונים החברתיים, בשל חשיבותם הרבה בפעילות המשק והציבור בישראל.

אני מודה מקרב לב ומעריך את חברי הצוותים השונים שנרתמו במלוא המרץ ובכוננות מלאה להביא לשינוי, כל אחד בתחום מומחיותו, תרם תרומה ניכרת להבנת הבעיות ולאיתור פתרונות מתאימים ואפשריים. תודה מיוחדת ד"ר רמזי חלבי, רו"ח ניר זיכלינסקי ופרופ' יניב פוריה על הירתמותם וסיועם בריכוז חלק מהנושאים ולעו"ד שי גליקמן, עו"ד צביה שיף, שחף צוקר וינון איזקסון על איסוף החומרים המקצועיים, כתיבת הדו"ח ועריכתו.

תמצית ההמלצות בפתח הדו"ח כשמה כן היא, תמצית בלבד. ולכן חשוב שלא להסתפק בעיון בה-אלא לעיין בדו"ח עצמו המסביר את הדברים ואת נימוקם ומרחיב- באופן תמציתי וממוקד גם כן.

לסיום, הדבר המרכזי שראוי לציין שהדו"ח הזה, ובעיקר ההמלצות הכלולות בו – מבטאים את צורכי השטח של המגזר העסקי. אנשי מקצוע בכל תחום ומגזר נתנו את הדגש שלהם, ויש כאן קול חשוב ומשמעותי שמייצג את המגזר העסקי על כל גווניו.

אנו חברי הפורום מקווים כי לאחר עיון מעמיק וממצה בדו"ח, יועברו ההמלצות לזירה של מקבלי ההחלטות, ואלו יפעלו ביתר שאת למימוש ההמלצות ולהובלת המשק הישראלי למקום של צמיחה. המבחן האמיתי אינו טמון בין דפי הדו"ח אלא בביצוע ויישום הדברים.

תודתנו והערכתנו נתונה לשר ח"כ אלי כהן, על ההחלטה להניע מהלך ראוי ואחראי שכזה באמצעות ובסיוע גורמים מקצועיים ומומחים, על הסיוע, התמיכה וההדרכה. ושחשוב היה לו כי קולם של כל גווני הענפים והמגזרים השונים יישמע ויבוטא- וכי ימצאו פתרונות כוללים ומתאימים למצוקת כלל המגזרים בימי משבר הקורונה.

בכבוד רב,

ד"ר שלמה נס, עו"ד ורו"ח

בשם חברי הפורום

דב מורן	ד"ר שמעון אלקבץ
רו"ח אלינה פרנקל רונן	לילך אשר טופילסקי
רוני קוברובסקי	תומר מור
	ד"ר איתן לסרי

תוכן עניינים

- עמוד 7- תמצית המלצות העיקריות- המלצות בנושאים הנוגעים לכלל המשק
- עמוד 11- תמצית המלצות לפי מגזר וענף
- עמוד 19- המלצות לנושאים הנוגעים לכלל המשק
 - עמוד 19- תעסוקה
 - עמוד 21- הקלה על תזרים בתי העסק
 - עמוד 28- העדפת התעשייה המקומית ועידוד ההשקעות בארץ
 - עמוד 29- פעולות משלימות להבטחת החזרת המשק לפעילות
 - עמוד 29 - התאמות משפטיות ורגולטוריות
- עמוד 31- ענף ההייטק והטכנולוגיה
- עמוד 34- ענפי הבנקאות, שוק ההון והביטוח
- עמוד 39- ענף התעשייה
- עמוד 42- ענף רשתות המסחר, קמעונאות ואופנה
- עמוד 46- ענף הנדל"ן והבנייה
- עמוד 50- עסקים קטנים ובינוניים ועצמאיים
- עמוד 53- ענף ההסעדה והמסעדות
- עמוד 56- ענף התיירות- בתי המלון, תיירות פנים וחוץ, סוכנויות הנסיעות וחברות התעופה
- עמוד 60- ענף הבידור, התרבות (כולל קולנוע ותיאטראות) והפנאי (כולל אולמות וגני אירועים), חברות ההפקה והאומנים.
- עמוד 63- ענף התקשורת (טלוויזיה ורדיו) ועיתונות מודפסת
- עמוד 65- המגזר השלישי והארגונים החברתיים
- עמוד 68- משקי הבית
- עמוד 70- נספח 1 – רשימת המשתתפים בצוותים- לפי ענפים
- עמוד 79- נספח 2 – תוכנית שיקום הכלכלה פוסט-קורונה – תחום ההייטק
- עמוד 87- נספח 3 – מסמך מאת התאחדות התעשיינים בישראל

תמצית ההמלצות העיקריות

דו"ח הפורום המייעץ לשר הכלכלה

לגיבוש תוכנית כלכלית להתמודדות עם השלכות משבר הקורונה במשק ישראלי

המלצות בנושאים הנוגעים לכלל המשק

1. תעסוקה – מאמץ כולל לצמצום האבטלה והשיבה לעבודה

האבטלה בישראל בעקבות משבר הקורונה, הגיעה לשיאים חסרי תקדים והיא בעלת השפעה קשה על המשק כולו.

מצוקת העובדים משפיעה גם על יכולת הצריכה במשק, היעדר תרומה לתוצר הגולמי והשפעות נלוות שבחלקן הגדול הן גם בתחום הנפשי

□ הפתרון שננקט באמצעות הוצאת העובדים לחל"ת, הביא ליציאתם ממעגל העבודה והתפוקה, תוך מימון דמי אבטלה על ידי המדינה- ותוך יצירת אי וודאות לגבי העתיד התעסוקתי של העובד.

□ תמריץ למעסיקים- יש להסיט באופן מיידי את התשלומים בגין החל"ת, קרי דמי אבטלה, כתשלום למעסיקים כהשתתפות במימון שכרו של כל עובד שיוחזר לעבודה. (כך יוצר עידוד להשבת עובדים, העובדים ישובו למעגל הפעילות והתפוקה בעסקים וזאת ללא כל הגדלה בעלות הכספית למדינה)

□ החלת מנגנון של חל"ת חלקי-למקומות שההתאוששות מהשבר צפויה להיות ממושכת, מוצע החלת מנגנון של חל"ת חלקי, שיאפשר החזרת העובדים והשארתם במסגרת העבודה, תוך ביצוע התאמה להיקפי המשרה בפועל בשלב הביניים עד ליציאה מלאה מהמשבר.

2. הקלה על תזרים העסקים ויכולת הישרדותם

כתוצאה מהמשבר נוצרה מצוקה תזרימית קשה ביותר בכמעט כל המגזר העסקי, הקושי להתמודד עם מימון ההוצאות הקבועות והתשלומים, לאור הפסקת ההכנסות או פגיעה קשה בהן.

□ מתן אפשרות לדחיית האשראי וההלוואות במשק, לרבות האשראי המוסדי, האג"חים בשוק ההון והאשראי החוץ בנקאי לתקופה של שישה חודשים, תוך ביצוע "גרייס" למדיניות האשראי למשך ששה חודשים (והארכת תקופת ההלוואה במקביל) והתאמות רגולטוריות בהוראות בנק ישראל ורשות שוק ההון שיאפשרו זאת.

כמו כן, שיעור הריבית לכל תקופת הדחייה תישמר כפי שהייתה טרום המשבר ולא תגבנה עמלות בשל ביצוע דחיות אלו.

מעריך המענקים וההלוואות בערבות מדינה- המנגנון היום אינו אפקטיבי ויוצר תמריץ שלילי במיוחד ביחס לענפים המצויים ב"סיכון" כתוצאה מהמשבר, והזקוקים יותר מכל למענקים והלוואות אלו.

המנגנון אינו אפקטיבי בשל שתי סיבות מרכזיות: (1) ערבות המדינה עומדת על 15% (בעוד שבעולם ניתנת ערבות של 60%-90%), (2) לבנק יש תמריץ שלילי בקביעה שמערך הבטוחות הקיים שלו יבטיח את ההלוואות בערבות מדינה.

כתוצאה מכך חלק גדול ממערך המענקים וההלוואות, זורם לגורמים "חזקים" ופחות לגורמים ה"חזקים ו-המסוכנים".

יש להגדיל משמעותית ובאופן מיידי את שיעור ערבות המדינה להלוואות אלו, לכל הפחות ל- 50% ולשיעור של 80% בענפים "מסוכנים" ולבטל את ההוראה בדבר כיסוי הלוואות אלו במסגרת הבטוחות הקיימות לבנק מעמיד האשראי.

לגבי ענפים "מסוכנים" פתרון המוצע הוא מתן מענקים על מנת לא לגרום להם לעול מימוני.

יש לשקול הפיכת ההלוואות למענקים, כאשר על מנת לתמוך בתעסוקה במשק המענק יותנה בהעסקת עובדים בהיקף מסוים.

ביצוע החזרי מס ואיזונים במסגרת תשלומי המיסים –

איחוד שנות המס 2019-2020 לתקופת מס אחת, על מנת לאזן בין פערי ההכנסות כתוצאה מהמשבר ויכולת קיום להנעת העסקים.

דחיית כל תשלומי המיסים והחובה ל- 90 יום לכל המשק.

פטור מארנונה לכל תקופת הסגירה ודחייה ל-90 יום במערך תשלומי הארנונה לעסקים.

דחיית תשלומים לחברות התשתית, תשלומי חשמל, תאגידי מים עירוניים לעסקים, יידחו ב- 90 יום.

העמדת מסגרות אשראי על ידי המדינה באמצעות חברות לביטוח אשראי- העמדת מסגרו לביטוח אשראי בערבות המדינה במטרה להגדיל את אשראי הספקים ללקוחות הקטנים על ידי העסקים הגדולים.

דחיית תשלומים נלווים לשכר- דחייה של חצי שנה בתשלומים הנלווים לשכר עובדים, כגון פנסיה וגמל ולאחר מכן פריסה של שנה בתשלומים. תוך שינוי רגולטורי שלא לפגוע ברציפות הזכויות של העובד.

3. העדפת התעשייה המקומית ועידוד ההשקעות בארץ

עידוד ותמרוץ רכישת סחורות המיוצרות בישראל, ובמידת הנדרש הסרת חסמים רגולטוריים וצמצום יבוא מקביל, לצורך הגברת וחזוק פעילות המשק.

פחת מואץ אגרסיבי להשקעות- יש לקבוע הוראות לפחת מואץ אגרסיבי להשקעות במשק בשנתיים הקרובות, ובכך להבטיח לטווח הבינוני-ארוך את ביצוע ההשקעות והצמיחה במשק הישראלי.

- **עידוד רכישות ומיזוגים** - יצירת הקלות וצמצום התערבויות רגולטוריות לעידוד ביצוע רכישות ומיזוגים במהירות הנדרשת, תוך הקלה בהיבטי התחרות וההגבלים על מיזוגים שונים ובפרט לצורך הצלת עסקים בקשיים.
- **הקלות משמעותיות ברגולציה ובחסמים המעכבים קידום פעילויות ועסקים במשק.**
- **הענקת סמכויות מעשיות לדרג הניהולי** הפועל בשטח, לרבות העירויות והרשויות המקומיות, מנהלי רשויות וגופים ציבוריים שונים – לשם קידום הליכים באופן מהיר ויעיל.
- **הקדמת תשלום על ידי המדינה** - קיצור המועד לביצוע תשלומים על ידי המדינה לנותני שירותים והקדמת רכישות על מנת לתמוך בעסקים

4. חיזוק משקי בית

- **הקפאת מסגרות אשראי** - להקלת המילות ויכולת הישרדות משקי הבית, מוצע להקפיא היקפי ומחירי מסגרות האשראי בשני רבעונים כפי שהוצע למגזר העסקי.
- **החזרי הלוואות משכנתא** - דחייה אוטומטית לשישה חודשים בתשלומי המשכנתאות תוך הארכת תקופת ההלוואה בהתאם (קיימת אפשרות רגולטורית, אך אינה ממומשת בכל הבנקים כיום).
- **שמירת שיעורי הריבית** - תקבענה הוראות לשמירת הריבית כפי שהיו נהוגים טרם המשבר תוך שמירת דירוג הלקוחות על מנת שלא ייפגעו כתוצאה מדחיית התשלומים.
- הקצאת כספים על ידי הבנקים או התנדבות על ידי רואי החשבון כשירות לציבור למתן שעות חינוך פיננסי למשקי הבית

5. מערכת הפיזיו לעסקים

- החלת מנגנון תקנות מס רכוש למתן פיזיו לעסקים - הופעל במשברים קודמים שנבעו ממבצעי לחימה שונים. דרך החישוב במסגרת מנגנון זה פשוטה, לפי ירידה במחזורים ומאפשרת לערוך התאמות לכל ענף. מומלץ כפתרון הטוב ביותר בנסיבות שנוצרו.

6. פעולות משלימות להנעת המשק

- יש להגדיל ולהנגיש את בדיקות הקורונה- כדי לאפשר את הגדלת הפעילות הכלכלית, יש לתת מענה לחשש מהידבקות וחדשות, ולהחזיר הביטחון לבעלי העסקים ולצרכנים.
- מסגרות בוקר וצהרים לילדים- יש לזרז חזרה מלאה וסדורה של כל מערכת החינוך וגני הילדים הפרטיים, לכל הפחות גני הילדים ובתי הספר היסודיים, בכלל זה השבת פעילות הצהרונים מאחר ויום עבודה אינו מסתיים בשעות בהן מסתיימים הלימודים.
- עידוד חינוך פיננסי באמצעות המערכת הבנקאית ורואי חשבון.

תת הוועדות לפי מגזר וענף

☒ ענפי המלונאות, תיירות פנים וחוץ, סוכנויות הנסיעות ורשתות התעופה.	☒ ענף ההייטק והטכנולוגיה.
☒ ענף הבידור, התרבות (כולל קולנוע ותיאטראות) והפנאי (כולל אולמות וגני אירועים) חברות ההפקה והאומנים.	☒ תחומי הבנקאות, שוק ההון והביטוח.
☒ ענף תקשורת (טלוויזיה ורדיו) ועיתונות מודפסת	☒ ענף התעשייה.
☒ המגזר השלישי והארגונים החברתיים.	☒ ענף רשתות המחסר, קמעונאות ואופנה.
☒ משקי הבית.	☒ ענף הנדל"ן והבניה.
	☒ עסקים קטנים ובינוניים ועצמאיים
	☒ ענף ההסעדה והמסעדות.

המלצות לפי מגזר וענף

דו"ח הפורום המייעץ לשר הכלכלה

לגיבוש תוכנית כלכלית להתמודדות עם השלכות משבר הקורונה במשק ישראלי

ענף ההייטק והטכנולוגיה

- ההייטק אינו יכול להתפתח ללא השקעות - צינור ההשקעות להייטק הישראלי הולך להתכווץ דרסטית (ירידה צפויה של 6-8 מיליארד ₪) ובהתאם נדרשים מאמצי ממשלה לעידוד הענף.
- רשות החדשנות, זרוע הממשלה לקידום ההייטק, קיבלה למעשה תקציב דומה מאוד לזה שהתקבל ב-2019. חלק מהכסף מוקצה לתוכנית השונה מהתוכנית הקונבנציונלית של "כספי מדען" בזמן המהיר (יחסית) לאישור בקשות. **יש להגדיל משמעותית את תקציב המדען לשנת 2020.**

- תוכניות אחרות לקידום ענף ההייטק נדונו ברשות החדשנות אך להערכת הועדה הן אינן אטרקטיביות דיין על מנת לסייע לחברות הנזקקות להשקעה עקב קיטון ההון הזמין להשקעות ממשקיעים קונבנציונליים.
- מוצעת **תוכנית חדשה בשם "תוכנית עידוד"** שעל פיה יוקצה כסף (מוצע מיליארד ₪ בשלב ראשון ואז בחינה מחדש של התוכנית) להשקעה בחברות במקביל להשקעות של קרנות הון סיכון או משקיעים מקצועיים תוך הצמדת התנאים והתקבולים. יתרונות התוכנית:

- זמינות
- מקצועיות בהשקעות ללא צורך באיתור, גיוס או הכשרת אנשים לבחינת ההשקעות
- למעשה הממשלה לא נדרשת להוציא כספים אלא להשקיע ומרבית הסיכויים הם שהשקעות אלה יניבו אפילו תשואה חיובית
- לתוכנית יש את הפוטנציאל להציל בישראל הרבה חברות ולעצור את תהליך הקיטון בסטארט-אפים טכנולוגיים ובכך התוכנית מזכירה אם הצעד המדהים שעשתה הממשלה בשנת 1993 בפתיחת "קרן יוזמה", שדחפה להקמת קרנות הון סיכון והביאה לישראל את התואר הזה של "סטארט-אפ ניישן", בעלות מינימלית.

ענפי הבנקאות, שוק ההון והביטוח

- הגדלת הקרן בערבות מדינה ואת שיעור ערבות המדינה לפחות ל- 50% (במקום 15% כיום).
- במקביל, להשיק במהירות האפשרית את הקרן לעסקים בסיכון גבוה, תוך מתן ערבות מדינה בשיעור של 80%.

- **ביטול ההוראה בדבר כיסוי ההלוואות בערבות מדינה במסגרת הבטוחות הקיימות לבנק מעמיד האשראי**
- שימור מסגרות האשראי והעלויות הכרוכות.
- הפחתת המכשולים הבירוקרטיים במתן האשראי על ידי הבנקים ומשרד האוצר.
- דחייה אוטומטית לשישה חודשים בתשלומי המשכנתאות, תוך הארכת תקופת ההלוואה בהתאם.
- שמירת שיעור הריבית ללקוחות שניתנה להם בהליך נטילת משכנתא להם למשך חודש ימים, בכדי לסיים את העסקה ללא אי וודאות לגבי מחיר המשכנתא הסופי.

ענף שוק ההון והפיננסים

- על המדינה להגדיל את ערבותה בגין הלוואות לעסקים. הלוואות אלו חייבות להיות עם רשת ביטחון טובה יותר לגוף המוסדי ולבנק.
- הרחבת אשראי לעסקים קטנים על ידי הגדלת מסגרת ביטוח אשראי בערבות מדינה על ידי חברות ביטוח אשראי לעסקים הגדולים.
- הקמת קרנות השקעה למימון אשראי לעסקים קטנים בערבות מדינה.
- עידוד לחיסכון ארוך טווח. הקטנת מס רווח הון, או השוואתו למס על הכנסות מנדל"ן. מתן תמריצים למס מופחת ככל שתקופת ההשקעה ארוכה יותר.
- עידוד תחרות ונגישות הלקוחות לשוק ההון – מתן אפשרות הצטרפות מרחוק.
- פיזור ההשקעות- לאפשר מוצרי השקעה לא סחירים, לטווח בינוני וארוך, במסגרת ניהול תיקים. אפשרות זו תפתח את ההזדמנות גם למשקיעים הקטנים.
- מתן אפשרות לרכישת קרנות נאמנות ישירות ולא על ידי מפיצים. רכישה ישירה יכולה להביא להפחתת העלות למשקיע בגובה עמלת ההפצה המשולמת למפיץ. זה משמעותי ומהווה ברוב המקרים מעל 50% מדמי הניהול שגובה הקרן.
- ביטול אפליה של קרנות סל ישראליות לעומת זרות. אין סיבה להפלות לרעה מוצר ישראלי הפועל ממש על אותו נכס בסיס של המוצר הזר.

ענף התעשייה

- הפחתת הבירוקרטיה והסרת חסמים שאינם תקציביים.
- האצת הצמיחה- עידוד השקעות במכונות וציוד, חיזוק המו"פ ומעבר לתעשייה מתקדמת.
- חיזוק העצמאות הייצורית של ישראל – העדפת תוצרת הארץ.

- פחת מואץ אגרסיבי בהשקעות הון – סיוע לחברות בדרך של הפחתת תשלומי מס החברות ושיפור תזרים המזומנים.
- הגדלת מסלולים לעידוד ייצוא לטובת חיזוקה מחדש של התעשייה בשווקים בעולם – יש להתיר שימוש חוזר במסלול גם אם נעשה בו שימוש עד 2019.
- עידוד היצוא באצעות שירות מכון היצוא.
- ביטול מדידת יעדים הקיימת והקדמת תשלומי מענקים למפעלים שימשיכו בתוכניות ההשקעה המתוכננות שהוגשו בין השנים 2018-2019 ואושרו – מדובר בהזרמה חשובה לחברות שהשקיעו בהון לאור המצב והחזר כספי ההשקעה מכביד עליהן.

ענף רשתות המסחר, קמעונאות ואופנה

- עידוד צריכה באמצעות קמפיין כחול לבן ומתן הנחות מיוחדות.
- עידוד רכישה פיזית בחנויות ולא באינטרנט באמצעות הנחה עבור איסוף עצמי בגובה דמי המשלוח.
- מתן הטבות לעסקים שלא הוציאו את עובדיהם לחל"ת ומענקים ככל ונגרמה ירידה במכירות.
- יש לשקול הטלת מע"מ או מכס על יבוא מחו"ל ועבור היצור בישראל הציבור ישלם פחות.
- עידוד חלוקת תווי קנייה לעובדים על מנת להבטיח מכירות עתידיות או לחילופין להעניק דמי הבראה בשווי כסף כרכישה בחנויות. עם ניצול התמורה תינתן הטבת מס נוספת.
- נשיאה בעלויות דמי השכירות בחנויות שפעילותן נסגרה באופן שווה בין משכיר הנכס לבין המדינה, ולאחר חזרת העסק לפעילות תבוצע החלוקה בהתאם להיקף פעילות העסק (במידה והעסק חזר לפעילות בהיקף של 20% בלבד החלוקה תבוצע לפי 20% שוכר, 40% משכיר הנכס ו- 40% המדינה). חלק מחברי הפורום הסתייגו מהמלצה זו.
- העברת תשלומי חל"ת למעסיקים.
- ביטול מגבלת הגיל לעניין ביטוח לאומי והתקופה בגינה מקבלים דמי אבטלה.

ענף הנדל"ן והבנייה

- הקמת קרן ייעודית לטובת האצת פרויקטים וכן מחזור חוב של חברות בנייה ותשתית.

- הקטנת גובה מס רכישה על דירות מגורים ועל רכישת קרקע לבניה וביטול מס הרכישה לעולים חדשים.
- מתן גיבוי ממשלתי לחברות ביטוח אשראי על מנת שיבטחו קבלנים אל מול הספקים.
- העמדת מקורות זולים וזמינים מכספי המדינה לבנקים למשכנתאות, על מנת לאפשר לבנקים להעמיד משכנתאות בתנאים נוחים, בריבית נמוכה וגרייס על הקרן והריבית לשנתיים, על מנת להתאושש מהמשבר.
- הפחתת השיעור הקיים על היטל השבחה (העומד על 50%) לשיעור של 25% בפרויקט למגורים ול- 12.5% בפרויקט התחדשות עירונית.
- האצת התחדשות עירונית על ידי הארכת תוקף תמ"א 38 וגם על ידי שחרור חסמים והקצאת קרקעות משלימות לפרויקטים בפינוי בינוי ע"י רשות מקרקעי והשלטון המקומי.
- דחיה גורפת של המועדים החוזיים וסיום פרויקטים וכן ביטול סנקציות בגין אותם עיכובים ולפצות את הקבלנים בגין עיכובים.

עסקים קטנים ובינוניים ועצמאיים

- עידוד רכש ממשלתי והקצאת מכרזים ייעודיים מועדפים לעסקים קטנים.
- הרחבת האפשרות להוצאת חשבונית מס על בסיס מזומן בלבד.
- שימור מסגרות אשראי קיימות ועלויותיהן על מנת לתמוך בעסקים בתקופה זו.
- הפחתת מכשולים בירוקרטים במתן האשראי על ידי הבנקים ומשרד האוצר.
- קיזוז מס לאחור – חלק מהעסקים הנמצאים כיום בקריסה יוכלו להמשיך ולהתקיים אם יקבלו החזרי מס עבור רווחים שלא נשאו בדיהם.
- מענק פעימה 2 – יש לאפשר לבעלי עסקים לבחור את מנגנון החישוב על בסיס ההכנסה החייבת של שנת 2018 ו/או 2019.
- מענק פעימה 3 – יש לאפשר מענק פעימה נוסף אשר יתייחס גם לפגיעה של בעלי העסקים בטווח החודשים מרץ-אוגוסט 2020 לעומת מרץ-אוגוסט 2019.
- קרן פעימה 4 – הקצאת סכום נוסף למקרים חריגים לנישומים ש"נופלים בין הכיסאות".

ענף ההסעדה והמסעדות

- החלת פיילוט להחזרת פעילות מלאה של מסעדות המצויות במקומות ריכוז של מקומות עבודה בערים בהם מספר החולים נמוך באופן יחסי.
- הגדלת שיעור ערבות המדינה בהלוואות ל- 80% והפיכת חלק מהלוואות אלו למענקים למסעדות שלא יפטרו עובדים.
- מתן גיבוי לכיסוי ההוצאות הקבועות להשקעות הנדרשות לתקופה ממושכת יותר שתהיה הדרגתית בהתאם להליך החזרה עד להיקף עבודה מלא.

- הקצאת מענקים והעמדת מימון בתקופת החזרה לשגרה וכן מתן פיצוי לעסקים לפי מחזור.
- העברת תשלומי חל"ת למעסיקים ומתן אפשרות לחל"ת חלקי.
- ביטול מגבלת הגיל לעניין ביטוח לאומי וכן התקופה בגינה מקבלים דמי אבטלה.

ענף התיירות- בתי המלון, תיירות פנים וחוף, סוכנויות הנסיעות וחברות התעופה

- לאור הריחוק הגיאוגרפי מומלץ לשקול החלת פיילוט להחזרת הפעילות של בתי המלון באילת. תוך אפשרות לטיסות ספציפיות. צעד שישדר אמון בקרב הציבור בדבר כוונתה של הממשלה להביא לחזרה לפעילות של ענף זה.
- מתן גיבוי לכיסוי ההוצאות הקבועות בענף התיירות, ולהשקעות הנדרשות לתקופה ממושכת שתהיה מותאמת באופן הדרגתי לתהליך החזרה עד להיקף עבודה מלא.
- הבטחת קיומן של חברות התעופה הישראליות תוך מתן סיוע בדחיפות. במסגרת זאת, אינרטס לאומי בשמירה על המשך פעילותה של חברת אל על ומתן אפשרות למיזוג ארקיע וישראייר.
- התאמת מסלול מענקי המדינה לענף המלונאות תוך ביטול הצורך בהוכחת אובדן הכנסות בענף זה וביטול תקרת המחזור של 20 מיליון ₪.
- הגדלת היקף ערבות המדינה לשיעור של 80%, מאחר ומדובר בענף ב"סיכון".
- ביטול מגבלות הגיל ותקופת החל"ת מעל ל- 6 חודשים ומתן אפשרות לחל"ת חלקי בענף.
- עריכת מסע פרסום ממשלתי לעידוד תיירות נכנסת לישראל וגיבוש מערכת הסכמית הדדית עם מדינות "נקיות" לחילופי תיירים.
- מציאת פתרונות בריאותיים חלופיים ל- 14 יום בידוד בשיבה ארצה מחו"ל, לרבות מימון בדיקות לנוסעים במימון חברות התעופה.
- סבסוד המדינה בביטוח ביטוח נסיעות לעידוד ההתנעה של הענף.

ענף הבידור, התרבות

- החלפת האפשרות לקבל החזר כספי לכרטיסים שנרכשו למופעי תרבות, מוזיאונים, אתרים היסטוריים וכדומה בזכות לשוברים בערך זהה שניתן יהיה לנצל בתוך שנה. הובלת מערכת כללית מטעם המדינה להנפקת שוברי זכאות לאירועי תרבות פנאי ועוד.
- עידוד הוצאת מכרזים והזמנות עבודה של רשויות ציבור ורשויות מקומיות לשנת 2021 על מנת שבתנאי העסק והאומנים יוכלו להציג לבנק היתכנות כלכלית עתידית כבטוחה למתן אשראי.
- העמדת מענקים ותמיכות לענף, לפי מפתח שמבוסס על יכולת חזרה מלאה לפעילות, כלומר במידה וכעת ניתן לקיים אירועי תרבות או אירועים ב- 30% תפוסה לנוכח מגבלות והנחיות משרד הבריאות, הרי שעל המדינה לשאת בסיוע לנזקים של 70% וכך בהתאמה.

- התאמת מסלול הלוואות מדינה לתחום זה, הנחשב בסיכון גבוה למתן הלוואות לרבות הגדלת שיעור ערבות המדינה ל- 80%.
- ביטול מגבלות החל"ת ואפשרות ליישום חל"ת חלקי.

תקשורת ומדיה

- השתתפות מסוימת בעלויות השכר בתקופת המשבר לשלושה חודשים, כתחליף להוצאת העובדים לחל"ת.
- השתתפות חלקית (באמצעות חל"ת חלקי) לטובת החזרת עובדים, לרבות המשך השקעה בהפקות מקור עד לסוף שנת 2020.
- השתתפות בחלק מעלויות חומרי הגלם, ההפצה וההדפסה עד לסוף שנת 2020.
- הקפאת תשלום דמי רישיון לפחות לתקופה של שנה.
- מתן אפשרות לקבלת הלוואה בערבות מדינה תוך הגדלת מרכיב ערבות המדינה, לשיעור של לפחות ל- 50%.

המגזר השלישי וארגונים חברתיים

- נחיצות שילוב נציגות המגזר השלישי והרביעי - בכל ישיבה או דיון העוסק במהלכים בשוק הישראלי, כפי נעשה מול כלל הסקטורים בישראל
- שחרור כספי תמיכות 2018-2019 ופתרונות למקדמות תמיכות לשנת 2020
- הקמת קרן מיוחדת בגיבוי מדינה- למענק לעמותות ולמלכ"רים ללא בירוקרטיה. מקור הכנסתה של הקרן יתבסס על משרד הרווחה, קרן העיזבונות והאפוטרופסות ביחד עם מפעל הפיס וגופים עסקיים שיכניסו קרן בגיבוי ממשלתי. המענקים יינתנו לפי מפתח של 15% מההכנסות בשנה שחלפה.
- הוראת שעה להפחתת או ביטול מס שכר (העומד על 7.5%).
- מתן תמריץ לתרומות על ידי הגדלת החזר המס בכדי לעודד הירתמות ותרומה משמעותיים בעיקר של עסקים וגופים, החזר המס מהווה שיקול משמעותי.
- מומלץ לבחון את האפשרות לזיכוי במע"מ למגזר השלישי והרביעי שכיום נאלצים לשלם את המע"מ ללא אפשרות לקבלו חזרה כמקובל במגזר העסקי.
- הקפאת תשלום השירות הלאומי שאינם מועסקים בימים אלה. יש להפעיל נוהג בדומה למדיניות משרד הבטחון ולא להטיל הוצאות אלה על העמותות השונות.
- תמריץ מענק חד פעמי בגובה שכר מינימום לעמותה שתחזיר מחל"ת עובד.

משק הבית

- דחיית הלוואות והורדת או הקפאת ריביות.
- תמיכה בביטחון תעסוקתי בצד ההכנסות של משקי הבית.

- חיזוק רשת הבטחון הפיננסי באמצעות הקפאת מסגרות אשראי עד שישה חודשים, דחיית תשלומי המשכנתאות בשישה חודשים והארכת תקופת ההלוואה בהתאם והגבלת שיעורי הריבית לתקופת הדחייה.
- שמירה על דירוג האשראי של הלווים על אף הדחייה בפירעון ההלוואה.
- פטור מע"מ על מוצרים בסיסיים- חלב, ביצים, לחם, גבינה לבנה, קוטג', קמח, סוכר, מלח וכו'.
- פטור על רווחים ועל משיכות קרן השתלמות למשך 3 שנים (משיכה לפני 6 שנים).
- הוזלת ריבית על משכנתאות – על דירה ראשונה בלבד.
- במקביל להעלאת המס על הדלק – הגדלת סובסידיות לתחבורה הציבורית.

הדו"ח והמלצותיו

❖ המלצות לנושאים הנוגעים לכלל המשק

הפורום בחן את השלכות המשבר על כלל המשק ועל מגזרי הפעילות השונים. ישנן המלצות המשפיעות על כלל המגזרים והן העיקריות הדורשות שינוי, אליהן מצטרפות המלצות ביחס לתחומים השונים במשק הישראלי, כל תחום לפי הנושאים הקרובים לו, להלן התייחסות לנושאים כלליים הנוגעים למשק בכללותו:

א. תעסוקה-

האבטלה בישראל שוברת שיאים בעקבות משבר הקורונה, ובהתאם לנתונים שפורסמו על ידי לשכת שירות התעסוקה, נכון ליום 26.4.2020 מספר הנרשמים בשירות התעסוקה מתחילת חודש מרץ 2020 הגיע ל- 1,011,205 דורשי עבודה.

לפי הודעת שירות התעסוקה, מרבית דורשי העבודה (87.9%) דיווחו כי הוצאו לחל"ת ו- 7.25% דיווחו שפוטרו מעבודתם. שאר דורשי העבודה התפטרו או אינם תובעי קצבה כלשהי. לפי נתוני שירות התעסוקה, מספרם הכולל של דורשי העבודה בישראל הוא 1,141,968 ושיעור האבטלה עומד על 27.4%. יש לציין, כי נתון זה אינו לוקח את הפגיעה אצל העצמאים (ככל הנראה מדובר במאות אלפים נוספים) וניתן להעריך כי כמות דורשי העבודה הינה גבוהה בהרבה. על מנת להבין את גודל המשבר, יש לציין כי בסוף שנת 2019 עמד שיעור האבטלה בישראל על 3.9%. בחודש אוקטובר 2019 הגיע שיעור האבטלה בישראל לשפל מזה 41 שנים ועמד על 3.4%. בעבר, בעתות משבר נרשמו בישראל שיעורי אבטלה גבוהים, כך למשל: מלחמת ששת הימים (1967) – 10.4%, מלחמת המפרץ (1991) – 7.5%, גל העלייה ההמונית מבריה"מ (1992) – 14%, משבר הדוט. קום (2000) – 8.8%, האינתיפאדה השנייה (2003) – 10.7%, מלחמת לבנון השנייה (2006) – 8.4%, מבצע צוק איתן (2014) – 5.9%.

עם פרוץ המשבר, לאור הנחיות משרד הבריאות על צמצום פעילות המשק, החלה מדיניות גורפת מצד המעסיקים של הוצאת עובדים לחופשה ללא תשלום (חל"ת).

החשש הגדול הוא כי למשק ייקח שנים רבות לחזור למצב התעסוקה קודם למשבר. בדו"ח שפורסם על ידי שירות התעסוקה, צוין כי ניתן להניח ש- 20% מכלל העובדים שנפלטו משוק העבודה לא יוכלו לחזור למקום עבודתם.

מצב זה מגדיר את אחת המטרות הלאומיות לתקופה הקרובה - מאמץ כולל להחזרת כמה שיותר אנשים למקום עבודתם, על מנת שהמצב הנוכחי יישאר זמני ולא יהפוך לשגרת חיינו. נושא התעסוקה והחזרה לעבודה מלאה, ככל הניתן, הינם בעלי משמעות עצומה על הצריכה ועל כלל

הפעילות המשקית.

ההערכה היא כי התאוששות המשק מהמשבר הנוכחי כרוכה בתהליך ארוך, ולכן נדרשים פתרונות יצירתיים שבעזרתם ניתן יהיה למצוא מזור כבר בטווח הזמן המיידי.

בדיקת הנתונים והדרכים בהן התמודדו מדינות העולם מעלה את התמונה הבאה:

בדנמרק - נחתם הסכם משולש בין המעסיקים, העובדים והמדינה, שמטרתו צמצום ההשפעה שלילית של המשבר, במסגרתו הממשלה משלמת 75% מהשכר של העובדים שאינם מגיעים והסכום הנוסף יינתן למעסיקים (כאשר ישנה מגבלת שכר של כ- 8,500 ₪).

בפינלנד - הממשלה מעניקה קצבאות למובטלים מביטוח לאומי ותוכנית סיוע למעסיקים הכוללת גם הקלות בתשלומי המס.

בבריטניה - המדינה מעניקה מימון של 80% משכר העובדים שאינם יכולים לעבוד בגלל מגפת הקורונה, באופן שיכסה את השכר עד לרמה של 2,500 ליש"ט בחודש.

באוסטרליה - המדינה נותנת מענק של 750 דולר אוסטרלי למי שאינו עובד בשל מגבלות תנועה ולמקבלי קצבאות וכן הקלות מס למעסיקים שאינם מפטרים עובדים.

בצרפת - מתן מימון בשיעור של 70% משכר העובדים בשל מגבלות תנועה באמצעות המעסיק.

הדרך שבה נקטו המעסיקים בישראל עד כה בהוצאת העובדים לחל"ת לא הצליחה, מאחר וגם מגזרים שלא היו חייבים להוציא את עובדיהם לחל"ת עשו זאת, בין היתר מתוך כוונה להקטין את הסיכון של העסק בתקופת המשבר. כמו כן, נשמעות טענות מצד עובדים שהוצאו לחל"ת בדבר ניצול לרעה של המצב, כיום אין תמריץ אמיתי להחזרת העובדים וישנו חשש גדול מהעתיד.

חשוב להדגיש, כי מצוקת העובדים משפיעה גם על יכולת הצריכה במשק, היעדר תרומה לתוצר הגולמי והשפעות נלוות שבחלקן הגדול הן גם בתחום הנפשי.

המלצות הפורום:

בניתוח המצב שנוצר במשק הישראלי, אנו סבורים כי יש לקחת בחשבון כי הצעדים שננקטו על ידי המעסיקים, נעשו על בסיס הנחיות משרד הבריאות ועל סמך ספקולציות, לפיהן המשק ייאלץ להיסגר, במובן זה או אחר, לתקופה של מספר חודשים.

בפועל, בעת כתיבת הדו"ח, כבר ניכרת מגמה של הקלות המאפשרות חזרה לפעילות במשק, זאת כעבור פחות מחודשיים מאז החל משבר הקורונה בישראל (בהיבט של הנחיות סגירת המשק). משום כך, בין היתר, ועל מנת לצמצם עד כמה שניתן את הפגיעה הקשה שכבר נגרמה למשק, ניתן להחיל מנגנון סיוע של המדינה שיאפשר את האיזון הנדרש לצורך עמידה ביעדים של חזרה מלאה של פעילות המשק.

המלצתנו היא, כי יש להסיט באופן מיידי את התשלומים בגין החל"ת, קרי דמי אבטלה, לעסקים שנפגעו במשבר, באמצעות תשלום למעסיקים ישירות על מנת שהמדינה תעניק למעסיק השתתפות במימון שכרו של כל עובד שיוחזר לעבודה. זאת, תוך הסרת המגבלות בקריטריונים לזכאות לדמי אבטלה, למעט במקרים בהם לא ניתן לחדש את העסקת העובד.

היתרון הברור במנגנון זה הוא, שהחלתו תגרום לכך, שמרבית דורשי העבודה יחזרו למקום עבודתם ולמעגל התוצר, ייצרו וישפיעו על גדילת התוצר הלאומי. זאת, מבלי שהמדינה נדרשת להוציא סכום כסף נוסף שממילא הייתה מוציאה (שכן, בכל מקרה המדינה משלמת את דמי האבטלה ישירות לעובד).

ניתן להחיל מנגנון זה לפחות למשך שלושת החודשים הקרובים ולאחר מכן להקטין את התמיכה בהתאם לחזרה של המשק לפעילות מלאה (כך למשל בענפים בהם החזרה איטית יותר כמו בתיירות, התהליך יימשך לתקופה הדרגתית וארוכה יותר). כמו כן, ניתן לשקול שהתמיכה תינתן באופן מדורג, כלומר בחודשיים הראשונים כאמור כיסוי מלוא הסכום, לחודש לאחר מכן כיסוי של 70% ולחודש שלאחריו 50% בחודש הבא וכך הלאה, הכול בכפוף לכך שיש פגיעה בעסקים והכנסותיהם לא חזרו לפעילות מלאה. במקביל, ניתן לשקול אפשרות לבצע **החלת מנגנון של חל"ת חלקי**, כך שיאפשר השארת העובדים במסגרת העבודה, אך תוך ביצוע התאמה להיקפי המשרה בפועל בשלב הביניים עד ליציאה מהמשבר. מנגנון זה רלבנטי ומתאים ביותר למגזרים בהם ההתאוששות מהמשבר צפויה להימשך זמן רב, על פני חודשים רבים (תיירות, תרבות ופנאי ואולמות האירועים). יש לציין, כי על מנת לאפשר את החזרת המשק לעבודה מלאה תוך מינימום נזקים, צריך לבצע פעולות משלימות, למשל חזרה מלאה של מערכת החינוך לתפקוד, לכל הפחות גני הילדים ובתי הספר היסודיים.

ב. הקלה על תזרים בתי העסק

משבר הקורונה וההשלכות של ההתמודדות עמו על הכלכלה הישראלית הביאו למצוקת נזילות משמעותית שעמה מתמודדים כמעט כל הגופים במשק, לרבות בתי עסק שאינם מתמודדים עם מצוקה תזרימית בשגרה. לגבי חלק מהמגזר העסקי, מצוקת הנזילות עשויה להיות זמנית בלבד, אולם כבר כעת ניתן להיווכח כי מרבית המגזר העסקי מאותת על מצוקה צפויה, בין היתר מן הטעם שבתקופת המשבר נאלצו בתי העסק להתמודד עם הוצאות שוטפות ופירעון שיקים שנמסרו בעבר לצד היעדר הכנסות עקב סגירת העסק וכן לאור העובדה שייקח זמן עד לחזרה למצב של הכנסות רגילות שהעסק ידע ערב המשבר. ישנם מספר נושאים שהם תתי סעיפים המהווים חלק מפתרון הבעיה:

i. המערכת הבנקאית

למערכת הבנקאית השפעה ישירה על האפשרות של יציאת המשק מהמשבר בצורה המיטבית תוך גרימת מינימום נזקים. בשטח נשמעות טענות רבות בדבר העלאת ריביות בשיעור חד על ההלוואות, עצירת אשראים לגופים שנקלעו למשבר והמשך גביית עמלות ואפילו מוגדלות.

המלצת הפורום:

אנו סבורים כי יש לאפשר מתן "גרייס" למדיניות האשראי למשך שני רבעונים (והארכת תקופת ההלוואה במקביל לתקופה הגרייס), מתוך ההנחה המבוססת על כך שהבנקים לא יקרו בעקבות המשבר (אלא רק תתבצע דחייה של פירעונות האשראי) ועל האינטרס האינהרנטי של הבנק למנוע

קריסה של העסקים ומגזרים עסקיים שלמים המתבססים על מתן אשראי מהבנקים, לאור
ההשלכות הכרוכות בכך.

כלומר, המערכת הבנקאית לא תדרוש פירעון תשלומי ריבית וקרן בגין הלוואות ומשכנתאות שניתנו ותקופת ההלוואה בעצם תוארך בהתאם לתקופה של שני רבעונים והתקופה הכוללת של ההלוואה תוארך בשישה חודשים. כך העסקים לא יפגעו מצד אחד והמערכת הבנקאית לא תיפגע מצד שני. יצוין, כי דחיה זו תיעשה ללווים שהלוואותיהם נפרעו כסדרן בשנה האחרונה טרם המשבר ושמחזור העסקים שלהם הוא עד 50 מיליון ₪. ביחס ללווים שמחזור העסקים שלהם עולה על 50 מיליון ₪, תינקט מדיניות זו בכפוף לבחינה ספציפית של העסק והענף.

כמו כן, שיעור הריבית לכל תקופת הדחייה ("הגרייס") לא יעלה מעבר לשיעור הריבית טרם המשבר ולא יגבו עמלות בשל ביצוע דחיות אלו.

יצוין, כי בכל הנוגע להיבט הרגולטורי של הפעולות הנדרשות מצד המערכת הבנקאית, ניכר כי בהקשר לדחיית פירעון משכנתאות ישנו מענה רגולטורי בהוראות בנק ישראל (מה שאיפשר לחלק מהבנקים להיענות לבקשות לדחייה בפירעון משכנתאות), אולם בקשר עם פירעון הלוואות ואשראי, יידרשו לבצע התאמות רגולטוריות בהוראות בנק ישראל, שאם לא כן, החוב בגין האשראי נרשם במערכת הבנקאית כחוב בפיגור, על כל המשמעויות הכרוכות בכך לבנקים.

ii. שוק ההון

במקביל לתיאור המצב ביחס למערכת הבנקאית ולפתרון המוצע בדמות דחיית פירעונות המימון לשני רבעונים, קיימים עסקים רבים במשק שפעילותם מתבססת על מימון באמצעות הלוואות מגופים מוסדיים בתחומים שונים.

גם במסגרת זאת, יש לאפשר דחייה של פירעונות אלו על מנת להקל על מצוקת הנזילות ויכולת ההישרדות וחזרה לפעילות תקינה של החברות השונות.

רשות שוק ההון, ביטוח וחסכון העבירה לאחרונה נייר התייעצות בדבר 'מתווה דגל' – אספקת נזילות לחברות סולבנטיות עקב השלכות המשבר הכוללת אפשרות לפרסום הנחיה בהקשר זה. אולם, קיימות בעיות רבות במתווה המוצע, ובעיקרן: (1) המתווה מתייחס לחברות סולבנטיות בלבד, מה שאינו נותן פתרון לחברות אחרות המצויות בקשיים עקב המשבר. (2) המתווה מתייחס לחברות בדירוג אשראי A לכל הפחות, אך אינו מתייחס לחברות שדירוג האשראי שלהן נמוך יותר או חברות שאינן מדורגות כלל (כאשר מרבית החברות נמנות על אלו המדורגות פחות מ-A. למשל, בתחום הנדל"ן, מחלקות הליווי בגופים המוסדיים מלוות חברות משפחתיות ופרטיות שאינן מדורגות כלל). (3) המתווה נותן מענה לטיפול אחיד בחברות כאשר לעיתים יש צורך בשיקול דעת לגופים המוסדיים בהתאם להיכרות עם החברה והנסיבות הספציפיות. (4) ישנן חברות שיכולות לעמוד בתשלומים אך המשבר גורם לכך שהן מפרות את הקובנטים (אמות מידה) ומשכך הן אינן עומדות בקריטריונים.

המלצת הפורום:

לעמדת הפורום, כפי שצוין ביחס למערכת הבנקאית, כך גם לגבי הגופים המוסדיים בשוק ההון, יש להעמיד מתווה פשוט, ברור ואוטומטי המעניק דחייה של מספר חודשים לפחות ומותיר שיקול דעת לגופים המוסדיים בנסיבות הספציפיות להאריך את התקופה אף לזמן ממושך יותר עד לשנה.

.iii המערכת החוץ בנקאית

במקביל לדחיית פירעונות האשראי במערכת הבנקאית ובשוק ההון, מוצע לשקול דחייה מקבילה גם במערכת האשראי החוץ בנקאי. יש לזכור כי גם לגופים נותני האשראי החוץ בנקאי קיים אינטרס מובנה בשמירת המשך קיום הלקוחות ומניעת קריסתם, על מנת לאפשר את יכולת פירעון החוב באופן סדיר.

.iv ביצוע שינויים במערך המענקים וההלוואות בערבות מדינה

במהלך החודשיים האחרונים הכריזה המדינה על מספר תוכניות חירום כלכליות, שבצידן סיוע למגזר העסקי, בעיקר לצורך הישרדות בתקופה המיידית של המשבר. חלק מרכזי ועיקרי בתוכניות אלו נעשה בהעמדת האפשרות לקבלת הלוואות בערבות המדינה לגופים השונים (לפי גודלם). ברמת השטח, ביצוע תוכניות אלו נתקל בקשיים גדולים בכל הרמות, בכללם נדרש זמן רב, התאמת סיכונים פרטניים למדיניות הבנקים, עד שהכספים יתקבלו (אם בכלל) אצל מבקשי ההלוואה- כך שהמטרה לסייע לשמור על המשכיות עסקית לא הגיע ליעודה. גופים מוסדיים ובנקים צריכים ויכולים להיות כלי יעיל של הממשלה לביצוע המדיניות. מהלך שכזה חייב להיות עם רשת ביטחון טובה יותר לגוף המוסדי ולבנק על מנת "לעודד" אותם להעמיד את אותן הלוואות. גופים אלו הינם כלי ביצוע מקצועי, זמין עם יכולות תפעוליות מיידיות מוכחות, אך אין זה מתפקידם לספוג הפסדים בגין מטרות הממשלה. כל עוד הממשלה לא תגדיל את הסיכון שהיא נוטלת, כלי זה לא יפעל.

מבלי להיכנס לפרטי תוכניות אלו ולקריטריונים השונים, ברור כי חלק מרכזי בהיעדר היעילות של מערכת זו נוצר כתוצאה ממתן שיקול דעת בטיפול למערכת הבנקאית. זאת בפרט בשל שתי סיבות עיקריות:

(1) שיעור ערבות המדינה בהלוואות אלו הינו נמוך ביותר, גם בהשוואה לנעשה בעולם, ועומד על כ- 15% בלבד. לשם השוואה בגרמניה למשל שיעור הערבות הממשלתית עומד על 90% בקרנות בתמיכת המדינה, בשוויץ על 85%, בבליה שיעור הערבות עומד על 60%, בבריטניה על 60%.

משמעות עניין זה הינה למעשה שרובו של הסיכון נופל על הבנק מעמיד ההלוואה, אצלו נוצר חשש להעמיד הלוואה זו, בפרט לעסקים המצויים במגזרים בעלי סיכון.

(2) במסגרת התוכניות נקבע כי מערך הביטחונות שהעמיד הלקוח לבנק ישמש כבטוחה גם להלוואה החדשה בערבות המדינה.

המשמעות לכך הינה כי הבנק למעשה מתחלק בבטוחות הקיימות בידו לאשראי שיש לעסק עם המדינה במסגרת הלוואה החדשה, מה שיוצר תמריץ שלילי ביותר עבור הבנקים להעמיד את האשראי החדש.

המלצת הפורום:

אנו סבורים כי שני אלמנטים אלו הינם חלק מרכזי מהסיבות של הקשיים בקבלת הלוואות לעסקים השונים.

לדעתנו יש צורך להבין כי אנו מתמודדים בעיצומו של משבר חסר תקדים ואין לבחון מתן הלוואות מסוג זה במונחים ובמתכונות הרגילות שנועדו, במצב הרגיל, לעודד צמיחה או השקעות במגזר העסקי, אלא מדובר למעשה על מתן מעין מענקים וסיוע להצלה בתקופת חירום ובכדי להימנע מקריסה מוחלטת של מאות אלפי עסקים או מגזרים שלמים במשק, שההשפעה לכך איננה ניתנת לתיקון.

לפיכך, אנו סבורים כי יש להגדיל משמעותית ובאופן מיידי את שיעור ערבות המדינה להלוואות אלו, לכל הפחות ל- 50% ולשיעור של 80% בענפים "מסוכנים" ולבטל את ההוראה בדבר כיסוי הלוואות אלו במסגרת הבטוחות הקיימות לבנק מעמיד האשראי. להערכתנו, כתוצאה מכך, ניתן יהיה לממש בצורה משמעותית את תוכניות הסיוע כפי שאושרו עד כה. לגבי ענפים "מסוכנים" יש לשקול הפיכת הלוואות למענקים, כאשר על מנת לתמוך בתעסוקה במשק המענק יותנה בהעסקת עובדים בהיקף מסוים.

v. ביצוע החזרי מס ואיזונים במסגרת תשלומי המיסים

כחלק מהצעדים להקלה על נזילות העסקים והישרדותם בתקופת המשבר, גם ביצוע הקלות ודחיות במערכת התשלומים לרשויות המיסים היא חלק אינטגרלי מכך. עניין זה נעשה גם במדינות רבות בעולם.

המלצת הפורום:

איחוד שנות המס 2019-2020

חברות ועסקים רבים שנוצרו להם רווחים בשנת המס 2019 אמורים לשלם מס בגין רווחים אלה במהלך שנת 2020. לאור משבר הקורונה אותם עסקים צפויים לסבול מהפסדים כבדים בשנת המס 2020, אך הם יוכלו להנות מהפסדים אלו רק בעתיד לכשיחזרו להרוויח ביציאה מהמשבר.

נוצר מצב לא הגיוני, בו עסק נדרש לשלם כעת מיסים על רווחים שהיו לו בעבר, כאשר בפועל כיום הוא נמצא בהפסדים רבים ואין לו מקורות להמשך פעילותו.

עמדתנו היא כי באופן חד פעמי, לנוכח המשבר החמור, יש לאחד את שנות המס 2019-2020 לתקופת מס אחת.

באופן זה, חברות ועסקים שנקלעו למשבר לא יידרשו לשלם תשלומי מס בגין שנת 2019 ומאידך עסקים שלא נפגעו ומרוויחים ימשיכו לשלם את המיסים באופן שוטף ורגיל. כמובן שבמסגרת זאת, במידה ושולמו מקדמות מס על חשבון רווחים אלו (בענפים הרלבנטיים) יושבו המקדמות, כפי שהוחלט על ידי הממשלה ביחס למקדמות המס לשנת 2020. לחילופין יש לאמץ את מנגנון ה- carry back הנהוג בארה"ב. כלומר לאפשר לקזז הפסד שנוצר שנת 2019 ובשנת 2020 כנגד רווחים בשנים עברו. מומלץ כי ניתן יהיה לחזור אחורה למשך 5 שנים. מנגנון זה אומץ לאחרונה בארצות הברית, כאשר ניתנה האפשרות לקזז את הפסדי 2019 כנגד הדוחות עד לשנת 2014 ואת הפסדי 2020 כנגד הדוחות עד לשנת 2015.

vi. דחיית תשלומי החובה

על מנת להקל על הישרדותם של העסקים, מוצע לבצע דחייה אוטומטית של תשלומי המיסים והביטוח לאומי לענפים המצויים במשבר, **כך שכל התשלומים עד לסוף שנה זו יידחו ב- 90 יום, מבלי צורך להוציא בכל פעם החלטות והודעות בדבר הדחייה, תוך יצירת וודאות ויכולת התנהלות סדירה לעסקים.**

המלצת הפורום:

אנו סבורים כי יש לדחות ברבעון את תשלומי המיסים למוסדות (קרי, מס הכנסה ניכויים, מס הכנסה מקדמות, ביטוח לאומי ומע"מ) ללא קשר לגודל העסק ולאחר תום הרבעון תיבחן האפשרות למתן פריסת תשלומי הרבעון על פני 12 חודשים. בנוגע לתשלומי המע"מ ניתן לשקול פריסה שונה.

דחיית תשלומי המיסים בהתאם להנחיות משרד האוצר, הינה נקודתית לטווח הקצר ואינה מאפשרת לעסקים את אורך הנשימה הנדרש להם לטווח הבינוני-ארוך. פעולה זו אינה דורשת הוצאת כספים ישירה מהמדינה ונקודת המוצא היא כי כספים אלה ישולמו בסופו של דבר לקופת המדינה.

לשכת רואי חשבון הגישה עתירה דחופה לבג"ץ כנגד ממשלת ישראל, שר האוצר ומנהל רשות המיסים, בדרישה למתן דחיה של חודש בתשלומי חודש מרץ של מע"מ ומס הכנסה, לעסקים קטנים ובינוניים במחזור של עד 50 מיליון ₪. העסקים והמשק נמצאים במחנק אשראי ועד שהפתרונות המוצעים, הנמצאים בשלבי גיבוש מתקדמים לא יגיעו בפועל לעסקים, הרי שקשיי התזרים מאיימים על קריסתם של עסקים רבים, ואין להם יכולת לעמוד כעת בתשלומי מס הכנסה ומע"מ. המלצה טריוויאלית זו של חודש דחייה במועדי הדיווח והתשלום של המיסים, בדומה לדחיות אחרות שניתנו על ידי רשות המיסים במקרי חירום רבים בעבר, ובדומה למדינות רבות בעולם בהן נקבעה דחייה של מספר חודשים בתשלומי המס השוטפים, בנוסף להקלות רבות אחרות. מדובר בצעד של הקלה שאינו דורש הוצאה תקציבית, אלא הכרה במצב במטרה לאפשר לעסקים אורך נשימה לצלוח את המשבר, ולשמור על המשכיות עסקית.

בית המשפט החליט לדחות את העתירה, כאשר הסיבה העיקרית היא שבית המשפט אינו נוטה להתערב בהחלטות הנוגעות להתוויית מדיניותה של הממשלה ולקביעת סדר העדיפויות הכלכלי והחברתי שלה, ואין הוא מורה לממשלה כיצד לנהוג בעניינים כגון אלה. אולם, בית המשפט קרא למדינה לחפש דרכים בהם ניתן להקל על ציבור הנישומים בתקופה מורכבת זו. בהמשך לקריאת בית המשפט אנו ממליצים על דחיית תשלומי החובה ברבעון כאמור לעיל.

vii. דחיית תשלומי חשמל, ארנונה ותאגידי מים עירוניים

דחייה של התשלומים למשך הרבעון, למעט מקרים בהם ניתן צו סגירה לעסק (עסקים מתחום ההסעדה, התרבות והפנאי למשל), אזי אותו העסק יקבל פטור מתשלומי ארנונה לאותו רבעון. במסגרת הסעיף הנ"ל, על מנת שלא לגרום לפגיעה ברשויות מקומיות שבאזור הפריפריה או כאלה שמצויות בקושי תזרימי, על המדינה להעניק גיבוי לאותן רשויות מקומיות להבטחת דחיית גביית התשלומים מהעסקים.

viii. העמדת מסגרות אשראי על ידי המדינה באמצעות חברות לביטוח אשראי

על מנת לסייע בצורה המיטבית לעסקים קטנים ובינוניים, יש לתת להם פתרון המבוסס על דרכי פעילותם הרגילה, על פלטפורמות עובדות, עם נגישות מיידית לאשראי ופתרון קל ונוח לבעיית התזרים, וזאת על ידי הספקים העיקריים שלהם. הספקים שלהם, שאלו חברות גדולות ומובילות, ולהן ממילא מסגרות אשראי שעברו אישור מקצועי לגבי כל אחד מלקוחותיהם (אלו העסקים הקטנים ובינוניים).

הפתרון לכך הוא הרחבת אשראי לעסקים קטנים (לקוחות של המבוטחים) על ידי הגדלת מסגרת ביטוח אשראי בערבות מדינה על ידי חברות ביטוח האשראי לעסקים הגדולים (המבוטחים). בעצם הגדלת אשראי ספקים ללקוחות קטנים, על ידי העסקים הגדולים וזאת בהתבסס על כוחות השוק ומעגל העסקים. אשראי זה הינו מידי, זמין, נוח להפעלה ויש לו ממילא את כל מנגנוני התפעול והבקרה. זהו ערוץ אשראי עובד, מקצועי שאינו דורש זמן היערכות. ערבות מדינה להגדלת מסגרות אשראי מבוטחות לעסקים הגדולים דווקא בעת הזו, תפתח בבת אחת מסגרות אשראי נוספות לעסקים קטנים ממש בליבת העסקים שלהם.

ix. משקי בית

על מנת להקל על הנזילות ויכולת הקיום ברמת משקי הבית, מוצע בנוסף להקפאת מסגרות האשראי בשני רבעונים כאמור לעיל, גם לבצע דחייה אוטומטית לפחות לשני רבעונים בתשלומי המשכנתאות, כפי שנעשה על ידי חלק מהבנקים בלבד, תוך הארכת תקופת ההלוואה בהתאם. אמנם קיימת אפשרות רגולטורית בהוראות בנק ישראל לכך, אולם עדיין לא כל הבנקים ניצלו זאת, ולכן נדרשת הנחייה גורפת בהקשר לכך.

בנוסף, כתוצאה מהמשבר הועלו הריביות מצד הבנקים גם על משכנתאות וגם במקרים רבים על הלוואות אחרות, באופן המקשה מאוד על יכולת הלווים לעמוד בכך.

מוצע כי תקבענה הוראות להגבלת הריבית בתקופה זו, לפחות לשישה חודשים, עד ליציאה מהמשבר, כך שיישמרו שיעורי הריבית, או שתנתנה הנחות בשיעור הריבית, כפי שהיו נהוגים קודם למשבר.

קיימים לקוחות החווים החזר חיובים או שיקים בשל המשבר. נדרש לקיים שיח עם הפיקוח על הבנקים והמערכת הבנקאית, על מנת לוודא שלקוחות אלו לא יפגעו, הן מבחינת עמלות גבוהות שמשולמות בגין חריגות אלה, והן מבחינת דירוגם וסימונם במערכת הבנקאית ומחוצה לה. יחד עם זאת, יש לוודא שלא מתפתחת תרבות שפוגעת במוסר התשלומים במשק ומביאה לביטולי תשלומים ושיקים לא מוצדקים, שיכולים לפגוע בעסקים רבים וליצור כדור שלג. עוד מוצע, כי על מנת להוריד סיכון של הבנקים, יש להדריך את משקי הבית כיצד לכלכל את הפעילות השוטפת שלהם באופן מבוקר יותר באמצעות יועצים מהבנקים או רואי חשבון כשרות לציבור שיעניקו מספר שעות חינוך פיננסי למשקי הבית, ללא עלות.

x. תשלומים נלווים לשכר

מוצע לבצע דחייה של חצי שנה בתשלומים הנלווים לשכר עובדים, כגון פנסיה וגמל ולאחר מכן פריסה של שנה בתשלומים. דחייה זו דורשת שינוי רגולטורי על מנת למנוע פגיעה ברציפות הזכויות של העובד.

xi. החלת תקנות מס רכוש למתן פיצוי לעסקים

בשולי הדברים, אך לא בשולי חשיבותם, אנו סבורים כי יש להחיל מנגנון פיצוי לעסקים באמצעות תקנות מס רכוש. מדובר בכלי יעיל שנעשה בו שימוש בעבר, בעיקר בעתות מלחמה, והוכיח עצמו כמנגנון המתאים ביותר.

דרך החישוב במסגרת מנגנון זה פשוטה, לפי ירידה במחזורים ומאפשר לערוך התאמות לכל ענף. במסגרת השיחות שהתקיימו בפורומים של הצוותים השונים, צוין כי זהו הפתרון הטוב ביותר בנסיבות שנוצרו.

נדמה כי המערכת ניסתה לייצר פתרון במספר דרכים חדשות בעוד ישנו מנגנון מוכר וקיים. למען הגילוי הנאות, חלק מהמגזר העסקי הגיש עתירה לבג"ץ בעניין החלת מנגנון פיצוי לפי מס רכוש, שעודנו תלוי ועומד וטרם ניתנה בו הכרעה.

ג. העדפת התעשייה המקומית ועידוד ההשקעות בארץ-

כחלק מהמטרה להביא לצמיחה מחודשת של התעשייה המקומית, אנו סבורים כי המדינה צריכה לעודד ולתמך רכישת סחורות המיוצרות בישראל, ובמידת הנדרש להסיר חסמים רגולטוריים. זאת, בניגוד למספר מקרים אליהם התוודענו בתקופת המשבר, למשל ייבוא ירקות מטורקיה. על מנת להבטיח לטווח הבינוני- ארוך את ביצוע ההשקעות והצמיחה במשק אנו ממליצים לקבוע הוראות על פחת מואץ אגרסיבי להשקעות בשנתיים הקרובות.

כמו כן על מנת לאפשר קידום הליכים באופן מהיר ויעיל בתחומים השונים, ראוי לקדם **הענקת סמכויות מעשיות לדרג הניהולי הפועל בשטח**, לרבות העיריות והרשויות המקומיות, מנהלי רשויות וגופים ציבוריים שונים ועוד.

אנו סבורים גם כי יש **להקל בהיבט של תחרות על מיזוגים שונים** במובן זה שניתן יהיה לבצע רכישות ומיזוגים במהירות הנדרשת נוכח המשבר ובמינימום התערבות רגולטורית.

סוגיה זאת רלבנטית לענפים ותחומים רבים ובאופן כולל ניתן לומר כי זו עת בה נדרשות **הקלות משמעותיות ברגולציה ובחסמים המעכבים קידום פעילויות ועסקים במשק**.

ד. פעולות משלימות להבטחת החזרת המשק לפעילות

לצד הצעדים המתבקשים על מנת להשיב את המשק לפעילות שאפינה אותו טרום המשבר, יש להקפיד על שמירת הנחיות משרד הבריאות. לשם כך, יש **להגדיל ולהנגיש את בדיקות הקורונה**. כדי לאפשר את הגדלת הפעילות הכלכלית, יש לתת מענה לחשש מהידבקות חדשות, ולהחזיר הביטחון לבעלי העסקים ולצרכנים. על הממשלה לאפשר בדיקות זמינות, מיידיות ובנוחות גישה גיאוגרפית. יש להודיע על כך כדי להחזיר אמון בסיסי הנדרש להחזרת הכלכלה לפעילות.

אנו סבורים כי **מעסיקים גדולים במשק יקבלו ברצון את האפשרות לממן ולבצע בדיקות לעובדיהם** במטרה להבטיח בטיחות במקומות העבודה ומניעת ההדבקה של העובדים ובדרך זו גם מערכת הבריאות תצא נשכרת על ידי הרחבת מעגל הבדיקות תוך מימון על ידי המעסיקים והטמעת ההנחיות.

להלן יוצגו פרקים נוספים, המתייחסים ספציפית לכל מגזר וענף:

- ❖ ענף ההייטק והטכנולוגיה.
- ❖ תחומי הבנקאות, שוק ההון והביטוח.
- ❖ ענף התעשייה.
- ❖ ענף רשתות המסחר, קמעונאות ואופנה.
- ❖ ענף הנדל"ן והבניה.
- ❖ עסקים קטנים ובינוניים ועצמאיים.
- ❖ ענף ההסעדה והמסעדנות.
- ❖ ענף התיירות – בתי המלון, תיירות פנים וחוץ, סוכנויות הנסיעות ורשתות התעופה.
- ❖ ענף הבידור, התרבות (כולל קולנוע ותיאטראות) והפנאי (כולל אולמות וגני אירועים) חברות ההפקה והאומנים.
- ❖ ענף התקשורת ענף תקשורת (טלוויזיה ורדיו) ועיתונות מודפסת.
- ❖ המגזר השלישי והארגונים החברתיים.
- ❖ משקי הבית.

ה. התאמות משפטיות ורגולטוריות

כתוצאה ממשבר הקורונה, נוצר מצב בו מאות אלפי עסקים וחברות נמצאים במצב קשה ביותר, ועל סף קריסה כלכלית.

חלק מהענפים ששפגו את עיקר הפגיעה צפויים לתקופת התאוששות ממושכת וארוכה, כגון חברות התעופה, תיירות ומלונאות, הסעדה, אולמות וגני אירועים ועוד.

נקודת המוצא הכלכלית המשקית צריכה להיות השאיפה לפעול ככל האפשר להצלתם ולשיקומם של העסקים והחברות שיש להם תוחלת וזכות קיום כלכלית חיובית וסיכויי שיקום.

נכונים הדברים פי כמה וכמה, כאשר אנו מתייחסים למגזרים שלמים שנמצאים במשבר קשה, אשר ברור כי השאיפה צריכה להיות הצלת המגזר ושיקומו.

בשל עובדה זו, ובשל הנחת היסוד שטיפול בעסקים אלו במסגרת הליכי חדלות פירעון הקבועים בחוק כיום, עלולים לפגוע בסיכויים לשיקום גופים אלו, ואף לעיתים לחסל סופית את הסיכוי להצלתם.

דיני חדלות הפירעון, הגם שתוקנו לאחרונה בחוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי תשע"ח 2018, שמטרתו היא הצלה ושיקום של עסקים וחברות, **אינם מתאימים בעניינים שונים לטיפול ולשיקום עסקים בתנאי משבר קיצוני וכללי כמו המשבר הנוכחי.**

על מנת ליתן גיבוי משפטי להליכי השיקום וההצלה של המגזר העסקי בתקופת המשבר הנוכחי, יש צורך בנקיטת צעדים משפטיים, מרחיקי לכת ומקוריים, לרבות שינויים בחקיקה וביצוע מהלכים השונים מהכללים וההליכים המשפטיים הרגילים הקיימים.

כך בין היתר, יש לציין את הצורך לתקן את התנאים לצורך שיקום תאגיד כפי שקבועים בחוק (סעיף 23 לחוק), מתן שיקול דעת מלא לבית המשפט למינוי נאמנים ובעלי תפקיד, לרבות מינוי נושאי משרה בחברות ובעסקים, איתור הצורך במעורבות הממונה על חדלות פירעון והליכים השונים, למעט בעניינים מהותיים נדרשים, יצירת מנגנונים לקיום הליכים מתמשכים (בפרט בענפים בהם השיקום הוא מתמשך וארוך) במתכונת שונה מהמקובל בהליכים שכאלו, יצירת מנגנונים לביצוע הסדרים וניהול משא ומתן עם נושים גם ללא צורך בפתיחת הליכים משפטיים ועוד.

זאת ועוד, אנו סבורים כי יש להימנע מנקיטת הליכים פליליים כנגד בעלי מניות שאין ביכולתם, עקב משבר הקורונה, לשלם את הסכומים שאמורים להיות משולמים למע"מ ומצויים במתחם חדלות הפירעון, חרף סעיף החוק המאפשר למע"מ לנקוט בהליכים פליליים בסיטואציה כאמור.

כמו כן, יש צורך לבצע שינויי חקיקה וכללי רגולציה בעניינים שונים, שחלקם עלו במסגרת דוח זה, כמו למשל **הגדרת המשבר הנוכחי כ"כוח עליון"** בהסכמים במגזר הנדל"ן והבנייה, איסור על פתיחת הליכים משפטיים שעילתם הפרת תנאי מסחר והסכמים עקב המשבר הנוכחי, החיוב בקיום הסכמים ותנאים בהסכמים שלא ניתן לקיימם עקב המשבר הנוכחי (לרבות הסכמי שכירות, קיום

אירועים באולמות וגני אירועים ועוד), חלוקת תשלום דמי השכירות בעיקר ברשתות המסחר בין השוכר, המשכיר והמדינה בהתאם לפגיעה בעסק, חילוט ערבויות בנקאיות בשל הפרת הסכמים כתוצאה מהמשבר ועוד. בין היתר, תקופת השכירות בעת המשבר (ראה פרק רשתות המסחר).

בתחילה הייתה כוונתנו לשלב הצעות בתחומים אלו במסגרת הדוח הנוכחי, אולם גם בשל לוחות הזמנים הקצרים להשלמת ההמלצות וגם בשל ההבנה כי יהיה זה נכון לשלב בגיבוש המלצות אלו גורמים משפטיים נוספים (שופטים, נציגי רשויות, נציגי לשכת עורכי הדין ועוד), החלטנו בסופו של דבר שלא לכלול המלצות אלו במסגרת הדוח הנוכחי ולהשאיר זאת לטיפול בהמשך בתיאום עם ראשי המערכת המשפטית והגורמים הרלוונטיים. עם זאת, אנו סבורים כי יש הכרח וצורך בגיבוש המלצות ותיקונים אלו ברמה הדחופה ביותר ובהקדם, גם לצורך מניעת אנדרלמוסיה משפטית וגם כחלק ממהלכי השיקום וההצלה של המשק והמגזר העסקי ואף המגזר השלישי.

אנו קוראים לפעול באופן דחוף ביותר להקמת צוות שתוך זמן קצר ביותר יתווה את הפתרונות וההצעות הנדרשות במסגרת זו.

❖ ענף ההייטק והטכנולוגיה

רקע והשלכות המשבר על הענף

ההייטק מהווה כ- 43% מהיצוא הישראלי וכן מקום אידיאלי לגישור על פערים בחברה הישראלית ומתן הזדמנויות לאנשים ממוצאים שונים ורקעים סוציו-אקונומיים שונים להצליח בזכות כשרונם, יכולותיהם ונכונותם להשקיע עבודה רבה.

ענף ההייטק נשען ברובו על השקעות, בלעדיון ענף ההייטק לא יוכל להתפתח והמשך קיומו מוטל בספק. בימים אלו ענף ההייטק נמצא בבעיה של גיוס כספים - חברות שתכננו לגייס כסף בקרוב או שצריכות לגייס כסף בגלל הרעה במצבם העסקי נמצאות בסיכון מידי לקיומם. עינינו הרואות כי נוכח המצב אליו נקלעה החברה הישראלית (והעולם בכלל), קשה יהיה לגייס כספים בתקופה הקרובה. בהקשר זה יוער כי חברות המצויות בשלבים המוקדמים (early stage) הן הפגיעות ביותר מאחר שמעבר להשקעות (ולפעמים מימון חלקי של הפיתוח על ידי רשות החדשנות) אין להן מקורות הכנסה והן חייבות השקעה כדי להתקדם ו/או לשרוד.

הלכה למעשה, צינור ההשקעות להייטק הישראלי הולך להתכווץ דרסטית ובהתאם נדרשים מאמצי ממשלה לעידוד הענף.

פגיעה בענף ההייטק תביא לנזק בל יסוער לכלכלת המדינה, אך יותר מזה: לתדמית המדינה ולהגדרתה כמדינה מתקדמת ונאורה.

חשוב להבין כי ענף ההייטק מושפע ישירות מהפגיעה הכלכלית בכלל המשק. ענף ההייטק כענף מייצר ומוכר, יספוג פגיעה קשה במקרים בהם, נוכח המצב הנוכחי (בין אם משום שנקטו בהליך חדלות פרעון ובין אם משום ירידת הביקוש) חברות לא יזקקו עוד לשרתים, יקטן השימוש בתוכנות, וכתוצאה מכך חברות ההייטק ימכרו פחות.

עבור חלק מחברות ההייטק הקטנות המכירות היא למעשה מעבר מרווח להפסד, ואם אין לאותן חברות מספיק מזומנים, יהיה עליהן לגייס כספים (שכאמור במצב הנוכחי מהווה הדבר בעיה בפני עצמה), או שמא יהיה עליהן להכריז על עצמן כחדלות פירעון. זהו כדור שלג מתגלגל שיוביל לפגיעה אנושה בענף.

המלצות

1. שימוש בתכנית של רשות החדשנות

רשות החדשנות משמשת כזרוע הממשלה לקידום ההייטק. כחלק מהיכרותה עם פעילות ההייטק בישראל, יצרה הרשות תכנית הקרויה "תכנית לסיוע למשבר הכלכלי בהייטק ולסיוע בהאצת המשק".

- א. במסגרת התכנית מוצע להעמיד מענקים בהיקפים זעירים, המסתכמים לידי סכום של עשרות מיליוני ₪ בלבד. יוער, כי מדובר בפחות ממיליון ₪ לפרויקט, מה שאיננו מספיק כלל ליצירת מוצר או הקמת חברה פעילה. אנו סבורים כי יהיה זה נכון להקצות מענקים אלו, מתוך המטרה הכוללת לתמרץ את אותם אנשים המחפשים פריצות דרך במלחמה נגד וירוס הקורונה.
- ב. **המשך טיפול ב"בקשות מדען"** – מדובר בתכניות השקעות סטנדרטיות של הרשות, ללא קשר לקורונה. תכנית זו כוללת מימון של כמחצית מעלויות הפיתוח של חברות ההייטק, הממומנות על ידי משקיעים נוספים. על פי פרסומים שונים, זכתה הרשות במימון מיוחד, וקיבלה עבור שנת 2019 תקציב בסך של 1.75 מיליארד ₪, וב-2020 סך של 1.85 מיליארד ₪. בשלב זה, אין תוספת תקציבית אמיתית לרשות, ומשכך יש להגדיל סכום זה משמעותית. יוער, כי נכון לשלב זה אין בידנו מספיק נתונים על מנת להעיר ביחס לגודל התוספת התקציבית כאמור.
- ג. **"כלי מימוני היברידי"** – מדובר במסלול חדש של הרשות לפיו יינתן לחברות כסף באופן של הלוואה המירה (SAFE/CLA) או בצורה של Co-Investment על ידי גופים מוסדיים, בנקים או בנקים להשקעות שישלבו בהשקעתם קרנות הון סיכון או גופי השקעה פרטיים המתמחים בהשקעות בהייטק, כאשר המדינה תיתן בהשקעות אלה רשת בטחון מצד אחד ותיקח אחוז קטן מעליית הערך כעבור 8 שנים. תכנית זו לוקה בחסר וקיימות בה מספר בעיות אינהרנטיות אולם אין ספק כי הכוונה טובה. למוסדיים לא חסר כסף להשקיע ודחיפת המוסדיים להשקיע בהייטק צריכה להתבצע בדרכים אחרות. חיסרון נוסף הוא שמוסדיים אינם יכולים לעסוק בהשקעות קטנות וגם אם התוכנית הזאת תצליח, השקעותיהן תהיינה בסיבובים מתקדמים של חברות עם צ'קים גדולים. דווקא שם נראה שאין מחסור כה קשה בכספי השקעות ואם לא יושקעו בחברות בתחילת חייהן, בשלב כלשהו לא יהיו חברות גדולות להשקיע בהן.

2. תכנית עידוד

תכנית עידוד הינה תכנית להזרמת כסף נדרש לעידוד תעשיית ההייטק, כאשר העלות לממשלה בהסתכלות לטווח הארוך היא נמוכה יחסית, וזאת ביחס לכל תכנית אחרת. יישומה הוא בר ביצוע על ידי רשות החדשנות והיא מאפשרת מקצוענות בהשקעות מה שמהווה פקטור משמעותי במיוחד, הואיל ובביצוע השקעות בחברות רעות יש יותר נזק מתועלת (חברות כאלה מעסיקות כוח אדם יקר החסר בחברות ה"טובות" בעלות הפוטנציאל).

להלן עיקרי התכנית:

- א. השקעת הממשלה בתכנית, שתנוהל על ידי רשות החדשנות, סכום של כמיליארד ₪ לשנה הקרובה. בתום השנה תידרש בחינה של הכדאיות להמשיך בתכנית או להפסיקה.
- ב. רשות החדשנות תשקיע אף היא סכום זה, וזאת במקביל להשקעות של קרנות ההון סיכון בהשקעה המהווה matching זהה להשקעה של הקרן, דולר כנגד דולר, תנאים זהים לחלוטין למעט:
- לרשות לא תשמר זכות Pre-emptive (כלומר, שמירה על חלקה באחוז מהון המניות בסיבוב הבא על ידי הצטרפות לסיבוב זה).
 - הרשות לא תמנה לחברה נציג או משקיף בוועד המנהל.

ג. השקעת הרשות כאמור לא תדרוש מהרשות את בחינת החברה. הרשות תבצע את ההשקעה תוך הסתמכות על ה-Due Diligence שתבצע הקרן המשקיעה. זוהי למעשה "השקעה עיוורת", שתתבסס על הצהרת הקרן שבוצע DD מעמיק ושמטרת ההשקעה היא יצירת רווחים שיהיו רלוונטיים להשקעה הספציפית.

ד. הרשות תאפשר לקרנות לחתום איתה על הסכם גלובלי לביצוע Co-Investments כאלה. מנהלי הקרנות יערבו על ביצוע ההסכם, והחשוב בהקשר זה הוא שכאשר הקרנות יממשו את מניותיהן הן היו חייבות לדאוג במקביל למימוש המניות הרלוונטיות של הרשות – דולר לקרן, דולר לרשות.

יתרונות התכנית: בניגוד לכספים המוקצים לקרנות אשר גובים עליהם דמי ניהול, כספי תכנית העידוד הם נטו לתעשייה ללא דמי ניהול.

בנוסף, בהיעדר כספי מימון, כסף זה ישמש קרנות להשקיע יותר בחברות חדשות או לבצע ביתר קלות השקעות המשך בחברות שבהן השקיעו בעבר ושזקוקות להשקעות עד שהשוק העולמי יתאושש או לצרכי המשך גידול והתפתחות.

כמו כן, במסגרת התכנית המדינה לא אמורה להפסיד כסף. בהנחה שקרנות משקיעות היטב (ובדרך כלל השקעות אחרי "אסונות" כאלה מתגלות כהשקעות טובות – על סמך לקחי השקעות שבוצעו ב 2001/2 וב- 2008/9), המדינה תהנה מההחזרים מתוך ההצלחות של החברות בהן הושקע הכסף.

המדינה אף נהנית מעבודת ה Due Diligence וממאמצי הקרנות לטפח את החברות שלהן, ללא השקעת עבודה, מאמץ, כח אדם מקצועי-איכותי לנושאים אלה (שאינו בנמצא במשרדי הממשלה).

חשוב לציין כי במסגרת התכנית אין כופים כאן על הקרנות להשתמש בכסף. יש קרנות שגייסו לאחרונה, יש להן מספיק כסף והן תוותרנה על תוספת כסף זאת. מאידך, קרנות קטנות או קרנות שתכננו לגייס כסף בקרוב ונשאר להן מעט כסף להשקיע בחברות חדשות או בחברות הפרוטפוליו שלהן, יהנו מאוד מהיכולת לתת לחברות שלהן מסלול המראה ארוך יותר, מה שיכול לשנות לחברות אלה את גורלן.

❖ ענפי הבנקאות, שוק ההון והביטוח

רקע והשלכות המשבר על הענפים

תחום הבנקאות

לענף הבנקאות יש חשיבות מכרעת בכלכלת המדינה, בשגרה, ובמיוחד בעתות משבר. יציבות ואיתנות הבנקים, כמו גם השתתפותם במתן הפתרונות, הן חלק חשוב מעוצמתו של המשק ומיכולתו לחזור ולהתאושש. סקטור הבנקים בישראל נכנס למשבר הקורונה במצב טוב, הן מבחינת הרזרבות ההוניות, הן מבחינת רמת הנזילות במערכת, הן מבחינת רמת הרווחיות והן מבחינת איכות תיק האשראי.

תקופה זו מחייבת למצוא את שביל הזהב בין המשך התנהגות שמרנית ואחראית, שתשמר את איתנותה של המערכת ואת אמון הציבור והמפקידים ביציבותה, לבין התגייסות משמעותית לאספקת אשראי למשק, שדורשת הרחבה מבוקרת של תאבון הסיכון (תוך תמיכה ממשלתית ורגולטורית ביכולת הרחבה זו).

בחודשיים האחרונים, מאז פרוץ המשבר, נעשו צעדים רבים על-ידי בנק ישראל והאוצר, על מנת לאפשר לבנקים להרחיב את יכולת נתינת האשראי, בהם הפחתת דרישות ההון, הרחבת הנזילות במשק, הקלות רגולטוריות וחשבונאיות לגבי רישום חובות נדחים, והרחבה משמעותית של הקרן בערבות מדינה.

יחד עם זאת עדיין נשמעות טענות שעיקרן נוגע לצמצום מסגרות קיימות, העלאת ריביות ואי מתן אשראי לעסקים וענפים שהינם בסיכון גבוה.

המלצות

1. הגדלת הקרן בערבות מדינה –

א. יש להגדיל את היקף הקרן הנוכחית, לאחר שבימים האחרונים המערכת מתקרבת למיצוי הקצאת 8 מיליארד ₪. להגדיל את ערבות המדינה על ההלוואות לרמה של 50%, כיום שיעור הערבות עומד על 15%. פעולה זו תשחרר אשראי לעסקים, בעלי יכולת החזר.

ב. במקביל, להשיק במהירות האפשרית את הקרן לעסקים בסיכון גבוה, תוך מתן ערבות מדינה בשיעור של 80% (בדומה לניתן בבאנצימרק בעולם). ללא הגדלה משמעותית של ערבות המדינה, הבנקים לא יטלו סיכון בענפים אלו. בנוסף, צריך לא לפגוע בבטחונות המוחזקים היום על ידי הבנק, על מנת לא להפחית את המוטיבציה של הבנקים להגדיל את החשיפה ללקוח, גם אם היא מגובה בערבות

מדינה. כל זאת תוך המשך הפחתת המכשולים בירוקרטים במתן האשראי על ידי הבנקים ומשרד האוצר.

2. **מסגרות אשראי – יש לשאוף לשמר את מסגרות האשראי הקיימות ועלויותיהן על מנת לתמוך בחברות בתקופה זאת.** תשומת לב מיוחדת לטיפול פרטני בחברות שנמצאות בענפים שנפגעו משמעותית. (לדוג. ענף התיירות והקמעונאות).
3. **מתן מענקים ממשלתיים** לענפים שיש חשש שלא יוכלו להחזיר חובות. יש לזכור שיש ענפים שונים (כגון ענף המסעדנות) שגם לפני המשבר התקשו לקבל אשראי, בשל רמת הסיכון הגבוהה שטמונה בהם, על אחת כמה וכמה בימי משבר, והפתרון לענפים אלו הוא בצורת מענקים ממשלתיים.
4. המשך הפחתת המכשולים הבירוקרטים במתן האשראי על ידי הבנקים ומשרד האוצר.
5. על מנת לתמוך בתעסוקה במשק, ובדומה להלוואות בערבות מדינה שניתנות בארצות הברית, יש להפוך חלק מההלוואות שניתנו למענקים לעסקים שנפגעו, מותנה בהמשך העסקת עובדים בהיקפים דומים להיקפים טרום המשבר. אנו סבורים כי מנגנון מסוג זה הינו בבחינת win-win, ויאפשר לעסקים אלו להגדיל תעסוקה ללא חשש ליכולתם לעמוד בתשלום ההוצאות, בנוסף לצורך להחזיר את ההלוואות שנלקחו בזמן המשבר.
6. תחום **המשכנתאות** הינו מהותי **למשקי הבית**, ומהווה את ההחלטה הפיננסית המשמעותית ביותר עבורם. לכן יש חשיבות רבה לאפשר למשקי בית לדחות תשלומים לששה חודשים, ללא כל התניה, ולבחון מול הבנקים אף הרחבה נוספת. בנוסף, בשל אי הודאות בשוק, לקוחות שבתהליך לקיחת משכנתא חווים עליית ריביות תוך כדי התהליך. המלצתנו לשמר ללקוחות אלה את הריבית שניתנה להם למשך חודש ימים, על מנת שיוכלו לסיים את העסקה ללא אי וודאות לגבי מחיר המשכנתא הסופי.
7. על מנת להקל על תזרים **משקי הבית והעסקים הקטנים**, יש לאפשר **"גרייס"** ללקוחות שלא היו בפיגור לפני פרוץ המשבר.
 - א. אנו ממליצים שללקוחות מסוג זה שיפנו בבקשה לדחיית תשלומים, יינתן גרייס של ששה חודשים. **ריבית ההלוואה בתקופת הדחייה תהיה נמוכה מהריבית הנקובה על ההלוואה ולכל היותר ללא שינוי**, ותוך תמיכה רגולטורית ששינוי זה לא ישפיע על **דירוג האשראי** שלהם ועל סיווגם החשבונאי.
 - ב. כמו כן, מומלץ כי גובה המסגרת והריבית בגינה, שהיו ללקוחות ללא פיגור טרום המשבר, ישמרו למשך ששה חודשים.
8. קיימים לקוחות החווים החזר חיובים/שיקים בשל המשבר. צריך לקיים שיח עם הפיקוח על הבנקים והמערכת הבנקאית, על מנת לוודא שלקוחות אלו לא יפגעו, הן מבחינת עמלות גבוהות שמשולמות בגין חריגות אלה, והן מבחינת דירוגם וסימונם במערכת הבנקאית ומחוצה לה. יחד עם זאת, **יש לוודא שלא מתפתחת תרבות שפוגעת במוסר התשלומים במשק ומביאה לביטולי תשלומים ושיקים לא מוצדקים**, שיכולים לפגוע בעסקים רבים וליצור כדור שלג.

9. מספר שעות חינוך פיננסי למשקי הבית, ללא עלות. על מנת להוריד סיכון של הבנקים, יש להדריך את משקי הבית כיצד לכלכל את הפעילות השוטפת שלהם באופן מבוקר יותר באמצעות יועצים מהבנקים או רואי חשבון כשרות לציבור.

ענף שוק ההון והביטוח

שוק ההון והפיננסים עובר טלטלה קשה בעקבות הקורונה. חלה פגיעה קשה בצד ההכנסות הנגזרות מהיקף הנכסים, לקוחות חוו הפסדים מרוב השקעותיהם כמעט בכל מכשירי ההשקעה והחיסכון. תנודות שוק ההון הינן דבר מוכר, אך עוצמתן הפעם הייתה גדולה ובפרק זמן קצר. שוק ההון נוגע לכל בית בישראל דרך החיסכון הפנסיוני, קופות גמל וחסכוניות בכלל.

ענף זה הינו בבואה של הכלכלה, ומהווה נדבך מרכזי בה. הענף מושפע מהתנהגות מהתאוששות הענפים השונים בכלל, מיכולת חזרת הצרכנים לפעילות בכלל וכן מציפיות הציבור להתפתחות קדימה. **ללא חזרה לשגרה פעילות חדשה עם אמון וביטחון הציבור לא ניתן להתקדם.** יש לתת מענה לבעיות הכלליות שעלו ממשבר הקורונה, כדי לתת לכלכלה אפשרות לחזור לפעילות, להתאושש ולפעול בצורה טובה, וזאת למרות ההתמודדות במקביל עם הנגיף. ללא פתרון יסודי של חזרת המשק לפעילות תקינה, לענף זה, כמו יתר הענפים, יהיה קשה מאוד עד כדי בלתי ניתן לצאת מהמשבר הנוכחי. **עקרונות השוק וקיום תפקיד הממשלה חייבים להיות בעדיפות עליונה כדי לאפשר את קיומם של כל יתר הדברים.**

ענף שוק ההון והפיננסים הינו ענף מרכזי בכלכלה הישראלית, ככזה הינו בעל מספר יתרונות בולטים לסיוע במשבר, וכן ערכיו המוספים עבור הממשלה הינם משמעותיים. ענף זה יכול לסייע בפתרונות למשבר.

לענף יש נגישות לכל העסקים בישראל, לכל בתי האב, ויכולת הפעולה שלו מגיעה לכל אלו באופן מיידי, מקצועי וניתן להפעלה מיידי. **ענף זה יכול וצריך להיות כלי בידי הממשלה לביצוע המדיניות.** יחד עם זאת יש להבחין אבחנה ברורה בין ביצוע המדיניות (הענף בהחלט יכול) לבין העברת סיכונים על ידי הממשלה (על הממשלה כמובן לקחת את הסיכון על עצמה) לענף זה. ישנם פתרונות שיאפשרו לממשלה ליישם את מטרותיה תוך הישענות על ענף זה.

המלצות

1. כפי שצוין בפרק המלצות הכלליות, על המדינה לעודד למימוש הלוואות לעסקים. גופים מוסדיים ובנקים צריכים ויכולים להיות כלי יעיל של הממשלה לביצוע המדיניות. לגופים אלו יש מערכות הפועלות ממילא בהעמדת אשראי, הם בעלי יידע ומומחיות בנושא, **ויש להם כל התשתיות הנדרשות כדי לפעול בהיקפים גדולים ומהר.**

2. הרחבת אשראי לעסקים קטנים (לקוחות של המבוטחים) על ידי הגדלת מסגרת ביטוח אשראי (בערבות מדינה) על ידי חברות ביטוח אשראי לעסקים הגדולים (המבוטחים). זו בעצם הגדלת אשראי לעסקים הקטנים, על ידי העסקים הגדולים וזאת באמצעות כוחות השוק ומעגל העסקים.
- מדובר באשראי זמין, מיידי ונוח להפעלה ויש לו ממילא את כל מנגנוני התפעול והבקרה. זה ערוץ אשראי עובד, מקצועי שאינו דורש זמן היערכות. ערבות מדינה להגדלת מסגרות אשראי מבוטחות לעסקים קטנים מול העסקים הגדולים דווקא בעת הזו, תפתח בבת אחת מסגרות אשראי נוספות לעסקים קטנים ממש בליבת העסקים שלהם.
3. הקמת קרנות השקעה למימון אשראי לעסקים קטנים. עד כה ההתמקדות הינה בתחום ההיי-טק ועוד כמה ענפים עתירי הון. דווקא המרכיב המרכזי של הכלכלה, העסקים הקטנים והבינוניים, לא זכו לתשומת לב בתחום המימון באופן שוטף. הענקת ערבות לקרנות חוב חדשות שיופעלו על ידי בתי ההשקעות והבורסה בתל אביב. יש שוק שיכול לגייס כספים למטרת העמדת הלוואות לעסקים, בפרט גם לעסקים בינוניים וקטנים. לשוק ההון יש נגישות לכל בעלי ההון, לציבור הרחב וכן לכל הגופים המקצועיים הפעילים בתחום האשראי. גם כאן, זו פלטפורמה עובדת, מקצועית, נגישה וניתנת להפעלה מיידי. ערבות מדינה לפעילות זו תעניק את הגיבוי הנדרש ותכניס מימד נוסף של נגישות לאשראי לעסקים מחד, וכן הזדמנות לציבור לקחת חלק מהפיתרון מאידך.
4. עידוד לחיסכון ארוך טווח- הקטנת מס רווח הון, או השוואתו למס על הכנסות מנדל"ן. מתן תמריצים למס מופחת כתלות של אורך ההשקעה. למשל, מי שמשקיע בקרן נאמנות לתקופה העולה על 3 שנים יקבל הנחה במס רווח הון בשיעור של 50% ואם יחזיק זאת מעל 6 שנים יקבל פטור מלא ממס.
5. התערבות ממשלה או בנק ישראל במקרים של כשל קיצון, הן באג"ח מדינה והן במט"ח. מטרת ההתערבות הינה שמירת אמון הציבור והבטחת נזילות מספקת.
6. בחינת יתרונות מס להשקעות בישראל על פני חו"ל עידוד תחרות ונגישות הלקוחות לשוק ההון – מתן אפשרות הצטרפות מרחוק. יש לאפשר פתיחת חשבון (תיק) מנוהל באמצעים דיגיטליים, כפי שמקובל במערכת הבנקאית בפתיחת חשבון. כיום יש מגבלה הדורשת פגישה פיזית. אירוע הקורונה הוכיח שניתן לעבוד דיגיטלית.
7. השוואת מעמד המיסוי בניהול התיקים בדומה למכשירי השקעה אחרים. קרי, יש לאפשר מעבר בין נכסי השקעה (שחלוף) כאשר מלוא סכום ההשקעה נשאר לניהול, בפטור ממס. צריך לדחות את המס עד המימוש הסופי. מערכות מחשוב תומכות בכך ממילא קיימות כבר.
8. יש לתת אפשרות לניהול מוצרי השקעה לא סחירים, לטווח בינוני וארוך, במסגרת ניהול תיקים. ממילא קיימים מוצרים כאלו בכל מכשירי ההשקעה לטווח בינוני וארוך, וכל לקוח יכול לשקול מה מתאים לו. אך יש לתת את האפשרות לכך. משבר הקורונה לימד על חשיבות פיזור ההשקעות, שימוש במכשירים לא סחירים והיתרון הגלום בהתנהגותם השונה משוק ההון. אפשרות זו תפתח את ההזדמנות דווקא למשקיעים הקטנים שלהם קשה יותר להגיע לסכומי המינימום הנדרשים בדרך כלל למכשירי השקעה לא סחירים.

9. יש לאפשר רכישת קרנות נאמנות ישירות ולא על ידי מפיצים. רכישה ישירה יכולה להביא להפחתת העלות למשקיע בגובה עמלת ההפצה המשולמת למפיץ. זה משמעותי ומהווה ברוב המקרים מעל 50% מדמי הניהול שגובה הקרן.
10. ביטול אפליה של קרנות סל ישראליות לעומת זרות- יש לבטל מגבלות החלות על משקיע מוסדי כאשר הוא רוכש קרן סל ישראלית, ולהשוות בכך את התנאים לרכישת קרן סל זרה על ידי אותו מנהל. אין סיבה להפלות לרעה מוצר ישראלי הפועל ממש על אותו נכס בסיס של המוצר הזר. לדוגמא יש לאפשר למנהל המוצר המקומי לגבות דמי ניהול ואף דמי נאמנות על המוצר, בדיוק כפי שגובה המתחרה שלו מחו"ל. מצב זה מביא לעיוות לא סביר.

❖ ענף התעשייה

רקע והשלכות המשבר על הענף

התעשייה הינה אחד מענפי הכלכלה החשובים בישראל, שכן היא משמשת מקור תעסוקה למגוון רחב של אוכלוסיות, מעודדת פיתוח וחדשנות טכנולוגית ומאפשרת ייצוא לשווקים בינלאומיים רחבים, המהווה מנוע צמיחה עיקרי ועוגן חשוב במגזר העסקי. לתעשייה חשיבות עליונה בשמירה על הפעילות היצרנית במשק, ביצירת מקומות עבודה ובצמצום פערים חברתיים-כלכליים.

בתעשייה פועלים כיום כ-13,500 מפעלים המעסיקים כ-424 אלף עובדים. התעשייה ממוקמת בעיקר בפריפריה (כ-57% מסה"כ המועסקים בתעשייה הם מהפריפריה) ומשכך היא מהווה מקור תעסוקה מרכזי ואיכותי עם שכר ופריזון ממוצעים גבוהים. בדרך זו תורמת התעשייה לצמצום פערים כלכליים – חברתיים הקיימים בין המרכז והפריפריה, הנובעים בין היתר מפערי השכר.

בעת המשבר פעלה התעשייה על מנת לסייע לממשלה בצמצום המגיפה, לייצר ולספק מוצרים חיוניים, ולפעול למציאת פתרונות שסייעו בהתמודדות המדינה עם נגיף הקורונה. עסקים רבים נדרשו לסגור או להפחית את פעילותם למינימום זאת על מנת למנוע התקהלויות ולהאט את קצב ההדבקה. ירידה זו בפעילות הכלכלית אילצה עסקים לצמצם את מצבת העובדים באמצעות פיטורים, הוצאה לחופשה ללא תשלום או לחופשה יזומה בכדי להמשיך ולהתקיים.

על פי הערכת קרן המטבע הבינלאומית, שיעור האבטלה בשנת 2020 צפוי לזנק ולעמוד על שיעור של כ-12%, זאת לאחר שיעור אבטלה נמוך ברמה עולמית של כ-3.9%. במקביל, שיעור האינפלציה צפוי לרדת ולעמוד על 1.9% בעקבות ירידה במחירי הדיור, הנפט, הטקסטיל ורכיבים נוספים. הערכות אלו בנוסף לחבילת הסיוע הפיסקאלית בהיקף של כ-80 מיליארד ₪ הביאו לתחזית צמיחה שלילית בישראל של כ-6.3% בשנה הקרובה, לאחר צמיחה גבוהה בשיעור של כ-3.5% בשנת 2019. יצוין, כי הפגיעה בצמיחה של מדינת ישראל מעט חמורה יותר מזו של ממוצע המדינות המפותחות (-6.1%), ככל הנראה על רקע המשקל הגדול יחסית של הייצוא בתוצר ומדיניות סגר מחמירה יותר.

בנוסף, מתחזית חטיבת המחקר של בנק ישראל עולה כי התוצר הישראלי צפוי להתכווץ בקצב של כ-5.3% בשנת 2020.

מבחינת רכיבי התוצר צפויה נסיגה של כ-5% בצריכה הפרטית ושל כ-10.5% בהשקעה בנכסים קבועים (ללא אוניות ומטוסים), זאת לצד ירידה ממשית חדה ביותר של כ-15% בייצוא (ללא יהלומים וחברות הזנק) ושל כ-13.5% ביבוא האזרחי (ללא יהלומים, אוניות ומטוסים).

מנגד, התחזית להוצאה לצריכה ציבורית (ללא יבוא ביטחוני) מוערכת בגידול של כ- 5.0%. במקביל, להערכתם האינפלציה במהלך השנה צפויה לעמוד על שיעור שלילי של כ- 0.8% וריבית בנק ישראל תעמוד בסוף השנה בטווח של 0.1% - 0.0%. ההשלכות על שוק העבודה הינן מתמשכות, ובהתאם לכך שיעור האבטלה במחצית השנייה של 2020 צפוי לעמוד על כ- 8% בקרב גילאי התעסוקה העיקריים, כך בסיכום שנת 2020 שיעור האבטלה צפוי לעמוד כל כ- 6%. נציין, כי הערכות אלו של בנק ישראל מבוססות על ההנחה כי עיקר המגבלות שנועדו למנוע את התפשטות הנגיף יוסרו בהדרגה עד סוף יוני 2020 וכי במחצית השנייה של השנה המשק יחזור לפעול ללא הגבלות משמעותיות בהיבטי תנועה ותעסוקה, ויעבור לתוואי של צמיחה.

במטרה לבחון את השפעת התפשטות הנגיף על פעילות התעשייה הישראלית, בוצע על ידי המחלקה למחקר כלכלי של התאחדות התעשיינים סקר מקיף בקרב כ- 200 חברות תעשייתיות בתחילת חודש אפריל 2020.

מניתוח ממצאי הסקר עולה כי מרבית מפעלי התעשייה (כ- 78%) דיווחו על פעילות בהיקף עבודה של 30% ומעלה, לצד כ- 18% נוספים הפועלים בהיקף של עד 30% והיתר (כ- 4%) דיווחו כי מפעלם נסגר ואינו פעיל בתקופת המשבר. לנוכח שינויים אלו, כ- 74% מהמפעלים העידו על ירידה בפדיונם, זאת לאור הירידה בביקושים המקומיים ובביקושים מחו"ל הבאים לידי ביטוי בהתכווצות היקף ההזמנות בשל צמצום הפעילות הכלכלית העולמית בכלל והמשק הישראלי בפרט. עוד עולה כי האובדן בפדיון חולש על פני כל ענפי התעשייה על אף ההחרגות של חלק מענפים.

במקביל, צמצום המעברים וסגר העסקים, הביא לשיבושים ועיכוב בקבלת חומרי הגלם לתעשייה. כך, כמחצית ממשבי הסקר דיווחו על עיכוב/ חוסר של חומרי גלם בהיקף ממוצע של כ- 23% מסך חומרי הגלם המיועדים לייצור. השיבושים באספקת חומרי הגלם מאלצים יצרנים רבים לפנות לספקים מתחרים בכדי להמשיך בפעילות הייצור הסדורה ולכן חווים עליית מחירים, כאשר על פי הדיווחים כ- 40% העידו כי ספגו העלאה במחירי חומרי הגלם.

לנוכח הפגיעה בהזמנות ובמכירות ישנן השלכות תזרימיות הבאות לידי ביטוי בקשיי נזילות ומחסור באשראי. כך, כ- 66% מהעסקים הקטנים והבינוניים, המעסיקים עד 100 עובדים, דיווחו כי קיים קושי בינוני עד רב מאוד בשמירה על מסגרת אשראי קיימת, זאת בעוד כ- 33% מהעסקים הגדולים דיווחו על קושי זה. כמו כן, הרוב המכריע של העסקים הקטנים והבינוניים (כ- 73%) דיווחו על קושי בינוני עד רב מאוד בקבלת אשראי חדש ובמקביל לכך- 46% עסקים גדולים דיווחו על קושי מסוג זה.

מסיכום ממצאי הסקר ונתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה כי להערכת החלקה למחקר כלכלי של התאחדות התעשיינים היקף הפגיעה הצפוי לכלל התעשייה בשל צמצום הפעילות נאמד בכ- 18 מיליארד ₪ לרבעון במונחי פדיון, זאת על רקע ירידה במכירות המקומיות ובמשלוחי היצוא.

על פי הערכות יחידת המחקר של האקונומיסט, בשנת 2020 תחול ירידה חדה בצמיחת הסחר העולמי, עד לכדי נסיגה ממשית של כ- 15.3%, האבטלה בישראל צפויה לעמוד על כ 10% בסוף, 2020 וצפויה נסיגה בתוצר השנתי של 6% - 10%. על מנת לנצל את המצב הייחודי למתן יתרון לעסקים הישראליים יש לפעול להאצת הצמיחה, חיזוק הייצור המקומי והגדלת ההשקעות של התעשייה – מהר ככל הניתן.

ההמלצות:

- כעת כשסיום המשבר הבריאותי באופק, זו העת להבטיח את החוסן הכלכלי של ישראל, לפעול לעידוד התעשייה הישראלית וחיזוק כושר התחרות שלה בארץ ובשווקים מחוץ לישראל.
- המטרה:** הגדלת חלקה של התעשייה בתוצר ל -20% תוך שיפור הסביבה העסקית של התעשייה בישראל, הגברת אטרקטיביות המשק להשקעות, והגברת הפיריון בענפי התעשייה השונים.
1. הפחתת הבירוקרטיה והרגולציה - הסרת חסמי רגולציה משמעותיים, שאינם תקציביים, לדוגמא: הגנת סביבה, הקלות בהיתרי בנייה, מפרטים אחידים לפי סטנדרט בינ"ל, רישום תרופות, תמרוקים.
 2. האצת הצמיחה - עידוד השקעות במכונות ובציוד, חיזוק המו"פ, מעבר לתעשייה מתקדמת וצעדים נדרשים בתחום התשתיות הפיסיות והדיגיטליות.
 3. חיזוק העצמאות הייצורית של ישראל – העדפת תוצרת הארץ תאיץ את מגמת חזרתם של מפעלים רבים הביתה, בעיקר של מוצרים חיוניים והרחבה של קווי הייצור כחול לבן.
 4. פתרונות לשימור התעסוקה ושדרוג כח האדם – פיתוח הכישורים הדרושים למשרות העתיד.
 5. הפחת המוגבר בהשקעות הון בשנים 2020-2021 בשיעור של 150%- אמור להביא לתוצאה חיובית משולבת: סיוע לחברות הודות להפחתה בתשלומי מס החברות ושיפור תזרים המזומנים בטווח הקצר.
 6. הגדלת תקציב רשות החדשנות תוך מתן עדיפות לחברות שיתחייבו להעסיק עובדים בישראל גם לאחר הפיתוח. עידוד השקעות במחקר ופיתוח וקידום חדשנות בתעשייה מסורתית.
 7. הסוכנות לעסקים קטנים - מסלולי סיוע מוגברים. על מנת לתמוך במעבר לשימוש נרחב בדיגיטציה בקרב העסקים הקטנים, בתוכם דגש על השמת מחשוב רצפת ייצור, שיווק, תמיכה בהכשרות הון אנושי (לדוגמא טק פקטורי) וייעוץ כללי.
 8. מסלולי פיתוח וחדוש היצוא - הגדלת מסלולים לעידוד ייצוא לטובת חיזוקה מחדש של התעשייה בשווקים בעולם. יש להתיר לחברות שימוש חוזר במסלול גם אם השתמשו בו עד 2019.
 9. עידוד היצוא באמצעות שירותי מכון היצוא.
 10. שינוי וצמצום הליך מדידת יעדי המסלולים המנהליים פיריון וייצור מתקדם - ביטול מדידת היעדים הקיימת לאלתר והקדמת תשלומי מענקים למפעלים אשר ימשיכו בתכניות ההשקעה המתוכננות שהוגשו בין השנים 2018-2019 ואושרו על ידי הרשות. מדובר בהזרמה חשובה לחברות שהשקיעו בהון לאור המצב והחזרי כספי ההשקעה מכביד עליהן. הכסף ממילא כבר ניתן תקציבית בשנים קודמות ורק יש לשחרר את התקציב שאושר.

❖ ענף רשתות המסחר, קמעונאות ואופנה

רשתות מסחר, קמעונאות ואופנה

רשתות אלו מהוות מאות רשתות קמעונאיות מקומיות ובין לאומיות בתחומי האופנה, ההנעלה, האופטיקה, השעונים והתכשיטים, הפארם, קוסמטיקה ויופי, חשמל ואלקטרוניקה, צעצועים, מזון ועוד.

במדינות רבות בעולם, כמו בישראל ננקטו צעדים רבים בניסיון לצמצם את התפשטות הנגיף, התחלואה והתמותה ובכלל זה הטלת סגר, איסור על התקהלות קבוצות בני אדם בכלל ואיסור התקהלות במקומות סגורים כמו קניונים בפרט.

רוב רשתות האופנה מציעות את מרכולתן בקניונים, ובהתאם, הפגיעה בהם הייתה קשה מאוד, והביאה לעצירה מוחלטת של הפעילות שלהן.

בהתאם לנתוני המומחים בענף סך הפדיון בענף רשתות האופנה עמד על כ- 20 מיליארד ש"ח, מספר המשרות בענף זה עמד על 350 אלף משרות שמהוות כ- 7.5% מסך המשרות במשק. מנתונים אלו עולה כי משבר כלכלי בענף זה עלול לפגוע פגיעה קשה בתמי"ג, ובנוסף, להוביל לגל פיטורים משמעותי מאוד במשק. כבר כעת מעריכים מומחים כי כ- 20% ממצבת העובדים בתחום יפוטרו. בכלל, ענף זה נפגע קשות עד כדי עצירה כמעט מוחלטת של הפעילות העסקית וכתוצאה מכך, רוב המוחלט של העובדים בתחום זה הוצאה לחל"ית. כמו כן על פי הערכות המומחים, רשתות קטנות ובינוניות יאלצו להתמזג על מנת לשרוד או לא ישרדו כלל.

ענף האופנה מצוי ממילא בקושי, כך למשל, בעוד מדד המחירים לצרכן עולה, מדד המחירים של האופנה יורד כל שנה.

כמו כן, פתיחה חלקית של הענף הינה בעייתית בכך, שהעלויות הקבועות בענף זה גבוהות מאוד, וחזרה חלקית ברוב המקרים אינה כדאית כלל, עקב מערכים לוגיסטיים מורכבים והפעלת מחסנים אשר אינה כדאית.

כמה בעיות ייחודיות מאפיינות את ענף האופנה. עלות אחסנת המלאי גבוהה מאוד, התכנון בענף זה נעשה לרוב לשנה קדימה, לצורך הכנת המלאי יש צורך לנסוע למדינות בהם מתקיים הייצור. מדובר על מוצר אשר הדרישה אליו משתנה בהתאם לאופנה, וכך מה שהיה אופנתי היום לא יהיה רלוונטי מחר, במקרה הטוב יימכר המוצר בהפסד ניכר ובמקרה הרע לא יימכר כלל.

תקופת התאוששות של ענף האופנה לאחר המשבר צפויה להיות ארוכה ואיטית באופן משמעותי משאר המשק. יתרה מכך יהיה צורך בביצוע התאמות רבות ומגוונות שישנו את מודל ההפעלה, בין היתר, מדובר בהגבלה של כמות הנוכחים בו זמנית, דרך ההפעלה החדשה והמותאמת למצב עלולה להימשך מספר חודשים רבים בהם עלויות ההפעלה סטטיות בעוד יכולות ההכנסה נמוכות משמעותית על רקע מיעוט רוכשים.

בדומה לענף האופנה, ענף האופטיקה סובל ממצואות עסקית מורכבת. ענף האופטיקה בישראל נחלק לחנויות המתעסקות במכירת משקפי שמש לצד חנויות המוכרות משקפי ראייה ומעניקות שירותי אופטיקה בהתאמה אישית. גם רשתות קמעונאיות רבות נכנסו לתחום המשקפיים והן מציעות משקפי קריאה בתור מוצר מדף. כ- 40% מרווחי שוק האופטיקה מגיעים ממשקפי שמש, השאר ממשקפי ראייה, עדשות מגע ומוצרים משלימים.

משקפי הראייה נתפסים כצורך ואילו בשוק משקפי השמש ישנה תפיסה של מותרות וכוח גדול יותר לטרנדים אופנתיים.

תחום הקניות באינטרנט משפיע גם על ענף האופטיקה ואנו רואים אתרי אינטרנט רבים העוסקים במכירת משקפיים בחנויות מקוונות. החנויות המקוונות אינן מוגבלות אך ורק למכירת משקפי שמש אלא עוסקות גם במכירות משקפי ראייה עבור לקוחות שיש להם את המרשם האופטי. חנויות אלו מצליחות לספק ללקוחות משקפיים במחירים זולים מכיוון שהן אינן נדרשות לשאת בהוצאות של החזקת חנות. כ- 5%-8% מהרכישות בשוק מתבצעות באמצעות האינטרנט, כאשר עיקר הרכישות הן של עדשות מגע ותמיסות.

רשתות הפארם מתמודדות עם אתגרים אחרים, כאשר בתקופת ימי הקורונה רוב הציבור קונה בהן תרופות ואילו מוצרי צריכה למיניהם, שהן מקור הרווח העיקרי, פחות נסחרים.

כל ענף המסחר מאופיין במכירות באמצעות האינטרנט, אשר נמוכות בהיקפן ממכירות פיזיות בחנויות עצמן, מתלווה למכירות אונליין עלות משלוח שלפעמים החברות צריכות לממן. ואף השימוש במזומן פוחת.

גם סגירת השמיים והים בתחילת משבר הקורונה צמצמה יבוא.

בנוסף, המשבר כאמור גרם לכך שמרכזי הקניות נסגרו לתקופה של כחודשיים ונדרש למצוא פתרון למצוקת השוכרים, שברובם המשיכו להיות מחויבים בדמי שכירות על ידי משכירי הנכסים.

המלצות

1. עידוד צריכה באמצעות **קמפיין קניות כחול לבן**, הנחות מיוחדות במטרה להשיב את הלקוחות לבצע רכישות בהיקפים שהיו טרם המשבר.
2. יש לעודד **רכישה פיזית בחנויות ולא באינטרנט**. **יעזור לעסקים קטנים**, ובנוסף, כאשר צרכן נכנס לחנות לקנות, יש סיכוי שיקנה מוצר נוסף, ובכך הצריכה תגדל.
3. מתן הטבות למעסיקים שלא שלחו עובדים לחל"ת. ככל וכתוצאה מהמשבר סובלים המעסיקים מירידה במכירות, על המדינה להעניק פיצוי בגובה הירידה במחזור, כמענק.
4. על מנת לעודד חזרה לייצור מקומי, על המדינה לשקול הטלת מע"מ או מכס על יבוא מחו"ל החל מהשקל הראשון (ולא כפי שנהוג היום) ומנגד פטור ממע"מ על ייצור מקומי, כך שעבור רכישות תוצרת כחול לבן, הציבור ישלם פחות על מנת לעודד צריכה. הנחה זו תגולגל לפתחו

של המשק הישראלי, כך שלתקופה מוגבלת או עד לסכום מוגבל תותר רכישת תוצרים כחול לבן ללא תשלום מע"מ.

לחלופין, הטבת ביטול המע"מ תינתן בתמורה להנחה נוספת מצד רשתות האופנה. ביצוע צעד זה גם ישדר אמון בקרב הציבור בדבר כוונתה של הממשלה להביא לחזרה לפעילות של ענף זה.

5. לאור העובדה שענפים מסוימים בתחום המסחר מאופיינים בעונתיות וטרנדים, כתוצאה מהמשבר וסגירת חנויות באופן ארעי, מכירות העונה ירדו לטמיון ולכן הרשתות נותרו עם מלאים גדולים שיהפכו למלאי מת. הפתרון קניות מנובמבר עד מרץ 2021, יש לתת מענק או השתתפות המדינה עד 30% בעלויות הייצור או הרכישה. לחלופין ניתן להציע כי המלאי מת ישמש לתרומות לארגונים מוכרים (כגון הוסטלים, מעונים לנשים מוכות, נזקקים, מחלקות רווחה בעירייה וכדומה) ומנגד יינתן זיכוי מס תרומות ללא מגבלת תקרה.

6. לתת פטור ממס לשנת 2020 על תשלום דמי הבראה במידה וינוצל לשימוש בפועל בנופש או בבית מלון בארץ. הכרה בהוצאת דמי הבראה המגיעים לעובד כהוצאה מוכרת במס כנגד הצגת חשבוניות.

7. נדרש כי המדינה תעניק גיבוי לכיסוי ההוצאות הקבועות בענף זה, להשקעות הנדרשות לתקופה ממושכת יותר שתהיה מותאמת באופן הדרגתי לתהליך החזרה עד להיקף עבודה מלא. אנו סבורים בהקשר זה, כי סיוע כאמור נדרש לכיסוי הוצאות ארנונה, ביטוח, תחזוקת המערכות, ניקיון ואחזקה והוצאות מימון.

8. מתוך רצון למנוע מאות הליכים משפטיים שיימשכו לאורך שנים, אנו סבורים כי יש למצוא פתרון ברמת הרגולציה והחקיקה שתפתור את בעיית דמי השכירות לתקופת המשבר. ביחס לדמי השכירות במרכזי הקניות, אנו סבורים כי יש להחיל מנגנון לפיו ככל ועסק נדרש להיסגר כתוצאה מהנחיות משרד הבריאות, אזי משכיר הנכס והמדינה יישאו באופן שווה בדמי השכירות לתקופת הסגירה. לאחר החזרת העסק לפעילות תבוצע חלוקה בתשלום דמי השכירות בהתאם להיקף פעילות העסק, כלומר היה והעסק יוכל לחזור לפעילות חלקית בלבד בהיקף של 20%, אזי העסק יישא ב- 20% מדמי השכירות ואילו היתרה תתחלק באופן שווה בין משכיר הנכס (40%) והמדינה (40%) וכך בהתאמה ביחס להיקף חזרת העסק לפעילות. עם זאת, חשוב לציין כי בקרב חברי הפורום ישנן דעות שהסתייגו מהמלצה זו.

9. זאת ועוד ההמלצות הכלולות בחלק הכללי של דוח זה ביחס להעברת **תשלומי חל"ת למעסיקים** הינם בעלי משמעות לענף מסחר לאור ההדרגתיות הנדרשת והצפויה בחזרה לעבודה שתימשך על פני חודשים רבים. גם אם המשק יחזור לפעילות, אמון הציבור בהגעה לנקודות המכירה תהיה הדרגתית.

10. לאור חוסר הוודאות לגבי מועד חידוש הפעילות, ולאור העובדה כי רבים מהמועסקים בענף המסחר הינם צעירים בכלל, יש לבטל את מגבלת הגיל לעניין ביטוח לאומי כמו כן, את התקופה בגינה מקבלים דמי אבטלה ללא הבחנה בין הגילאים השונים.

❖ ענף הנדל"ן והבנייה

רקע והשלכות המשבר על הענף

ענף הנדל"ן, הבנייה והתשתיות מהווה חלק מרכזי וחשוב ביותר בפעילות הכלכלית בישראל ונחשב בעיני רבים לקטר המוביל את המשק. משבר הקורונה מוצא את ענף הנדל"ן לאחר שנים רצופות של עליית מחירים (גם אם בחלקן נרשמה מגמת האטה), גידול בכמות הפרויקטים, מאמץ לאומי להגדיל את מספר יחידות הדיור, שיפור מסוים בתנאים לפרויקטים בתחום תמ"א 38 וגידול משמעותי בכמות העוסקים בתחום – בעיקר יזמים.

ענף זה הוגדר בתחילת המשבר כחיוני למשק, אך המציאות הביאה לכך שבפועל פחות משליש מהענף המשיך לפעול. תהליך מהיר של סגר בשטחים, עצירת חלק גדול מיבוא חומרי גלם ומוצרים והפסקת עבודתם של רבים מהעובדים בישראל הביאה להידרדרות ביכולת העבודה באתרי הבנייה. כך למשל, עד לאמצע חודש אפריל נרשמה ירידה של כ- 54% במספר העובדים בעבודות הנדרשות לבניית שלד הבניין ("עבודות רטובות") שרובם ככולם עובדים זרים, נתון שגרם להאטה ואף עצירה בעבודות הבנייה בכ- 9,000 מתוך כ- 15,000 אתרי בנייה.

בסקירה ענפית שערכה חברת ניהול סיכונים האשראי דן אנד ברדסטריט צוין כי כ- 2,000 מיזמי בנייה בישראל, רובם למגורים וחלקם למשרדים, נעצרו בשל קשיים מימוניים ו בנוסף לכך כ- 500 פרויקטים עומדים למכירה בהנחה ואף במחירי הפסד.

הטלטלה שחווה המשק בכללותו מעמיד את ענף הנדל"ן, על זרועותיו השונות, בחשש לפגיעה בכמה מישורים עיקריים:

- (א) עצירה מוחלטת של מכירת דירות מגורים - לסוגיה זו השלכות תזרימיות, בין היתר במימון פרויקטים, אישורי משכנתאות לרוכשי דירות, פגיעה בספקי משנה בפרויקטים (אדריכלים, שמאים, מתווכים ועוד).
- (ב) מחסור בחומרי גלם (הן מתוצרת מקומית והן מיבוא).
- (ג) עצירת פרויקטים בתחום ההתחדשות העירונית.
- (ד) הליכים משפטיים הכרוכים באי קיום סעיפים בהסכמי נדל"ן נוכח המשבר

עצירת מכירת דירות מגורים –

חברות רבות, שמאים ומתווכים מדווחים על עצירה מוחלטת של רכישת דירות חדשות. עצירת הביקוש נוצרה בין היתר בשל פיטורים וחל"ת, קיצוצי שכר נרחבים במשק וכן בשל מגבלות תנועה שהוטלו על עסקים ואזרחים.

לכך יש השלכות רוחביות על תחום היזמות והבנייה למגורים, הן בהשפעה המיידית והישירה על יכולת הנזילות של יזמים, היעדר יכולת לרכוש דירות בתקופה בה שיעור האבטלה נמצא בשיא ונטילת משכנתאות לצד פגיעה "עקיפה" בספקי משנה הנוטלים חלק מהותי בכל פרויקט נדל"ן.

בנוסף, מנתונים שפרסם בנק ישראל עולה כי בתחום המשכנתאות חל גידול בהיקף של כ-5 מיליארדי ₪ ביתרה (לאחר פירעונות), כאשר סך המשכנתאות שניתנו במרץ עמדו על כ-9 מיליארדי ₪ (הגבוהים ביותר שהיו בעשורים האחרונים). אשראי זה כולל גם אשראי צרכני לכל מטרה, שניתן כנגד משכון דירה, ובהתבסס על ההקלה שאפשר הפיקוח על הבנקים בהוראת השעה לתקופת המשבר.

במקביל, נרשמה עלייה של למעלה מ-0.5% בריבית למשכנתאות, נתון המייקר את מחיר הדירה בין עשרות למאות אלפי שקלים לאורך חיי המשכנתא.

במסגרת מסמך שגובש על ידי התאחדות הקבלנים, צוין כי ההשלכות של העצירה המוחלטת במכירת הדירות, משפיעה באופן ישיר על תהליכי הבנייה באופן הבא:

(1) הפסקת הזרמת הון אל תוך מסגרת הליווי הבנקאית של הפרויקט, דבר שיגרום לעיכוב ואף עצירה בתהליך השלמת בנייה של דירות שהחלה בנייתם.

(2) חשיפה לקנסות שיוטלו על הקבלנים בשל פיגור בלוחות זמנים למסירת דירות.

(3) אי עמידה בהתחייבויות מול ספקים וקבלני משנה.

(4) עצירה של פרויקטים בדיור ותשתיות שטרם החלה בנייתם, דבר שעשוי בעתיד להשפיע על עליית מחירי הדיור.

(5) חריגה ממסגרות האשראי בליווי הבנקאי שנבנו על בסיס הנחות בעניין הכנסות ממכירת דירות או לחילופין חיוב הקבלן להרחבה משמעותית של ההון העצמי כתנאי לליווי. תהליכים אלו מייקרים את עלויות המימון.

(6) פגיעה ביכולתן של חברות ציבוריות לשלם ריביות ולפרוע אג"חים.

מחסור בכוח אדם ובחומרי גלם -

לסגירת שערי ישראל ישנה השפעה ישירה על ענף הנדל"ן, בין היתר, בשל מחסור בכוח אדם ובאספקת חומרי גלם.

ענף הבניה הישראלי מבוסס במידה רבה על כוח עבודה שמגיע ממדינות כמו סין, רומניה והגדה המערבית.

סגירת המעברים ומניעת כניסת העובדים הפלשתינים לאתרי הבנייה משפיעות על מעגלים גדולים של ההתנהלות בענף, היוצרת מעין כדור שלג שעלולה להביא לקריסת אלפי עסקים נותני שירותים בתחום הבנייה.

בנוסף, חומרי גלם המיובאים מסין, מאיטליה וממדינות נוספות צפויים להיות במחסור. מדובר בחומרי גלם ופריטים שונים, לרבות חומרי גלם למטבחים ועוד חומרים, ציוד ופריטים המיובאים מסין.

המשמעות הישירה של העיכובים המתוארים, היא עיכובים במסירת דירות מגורים וחשיפת קבלנים לתביעות מצד רוכשי דירות בגין איחורים.

ניתן להעריך כי חברות הנוהגות להתקשר בחוזים במחיר קבוע ("פאושלי") עשויות להידרש למתן תשלומים עודפים, וזאת במטרה לתמוך בקבלן המבצע ולהימנע מעיכובים נוספים בלוחות זמנים.

עצירת פרויקטים בהתחדשות עירונית

חוסר הוודאות שנוצר עקב המשבר נותן את אותותיו גם בתחום ההתחדשות העירונית, לו מאפיינים ייחודיים בעיקר בשלבים הראשונים בקידום והוצאתם לפועל של פרויקטים. מאפיינים אלה מתבטאים, למשל, בצורך לגבש הסכמה בקרב הדיירים, למנות להם נציגות, לאסוף חתימות לפרויקט, לקיים כנסים להצגת היזמים המתחרים עד לבחירתם, פגישות החתמה על ההסכם ושלבים נוספים שאינם חלק מפרויקט בנייה סטנדרטי. כל אלו שלבים שמטבע הדברים ביצועם נעצר או עוכב מאוד נוכח ההגבלות וההנחיות.

סיטואציה מורכבת עוד יותר נוגעת להמשך העבודות בתמ"א 38/1 (מסלול עיבוי), בפרויקטים מסוג זה הבנייה מתבצעת כאשר הדיירים עדיין מתגוררים בבניין ובשלב זה כשכולם נמצאים ולאור מגבלות משרד הבריאות חלק מהקבלנים העדיפו לצמצם את הפעילות בהם.

החוק מחייב כי לפני חתימה על עסקה בתחום ההתחדשות העירונית היזם יקיים כינוס של בעלי הדירות כדי לאפשר היכרות משותפת והצגה של העסקה. כלומר, ללא האפשרות להתכנס אין לדיירים שנמצאים בשלב זה אלטרנטיבה להמשיך ולקדם את הפרויקט.

מעבר לצורך החוקי, הכנס הוא המפגש המשמעותי הראשון בין החברה היזמית לבין בעלי הדירות, בעלי הדירות גם נחשפים ליכולות היזם ברמה הבינאישית וגם יכולים לשוחח עם יתר בעלי הדירות. כנסים ומפגשים אלו לא התקיימו (ולכל הפחות לא בקצב ובאופן שתוכנן מראש) והתוצאה היא קיטון במספר הפרויקטים אשר הגיעו לשלבי התחלת בנייה וצמצום היצע הדירות כתוצאה מכך.

הליכים משפטיים הכרוכים באי קיום סעיפים בהסכמי נדל"ן מסוגים שונים נוכח המשבר

ענף הנדל"ן נחשב לאחד התחומים המהותיים ביותר בעולם המשפט. זאת לנוכח המארג המורכב של הסכמים וחוזים הכרוכים בכל פרויקט נדל"ן.

משבר הקורונה צפוי לעורר גל עצום של סכסוכים ומחלוקות משפטיים ולהיות אחד הנושאים המרכזיים עמו יתמודד ענף הבניה במסגרת תהליך החזרה לשגרה. הדבר נובע מכך שהפעילות בענף הבניה היא ברובה בעלת מאפיינים של פרויקט, ובשל המשבר הנוכחי לא ניתן לעמוד במועדים הקבועים בהסכמים.

לגורמים המעורבים בכל פרויקט אינטרסים שונים וחלקם אף מנוגדים. לכן גם בימים רגילים הפעילות בענף הבניה והתשתיות מלווה בצורך בניהול המחלוקות ופתרוןן. בחלק מהמקרים המחלוקות מדרדרות להליכים משפטיים.

המלצות

1. אנו סבורים כי יש להקים קרן ייעודית לטובת האצת פרויקטים וכן מחזור חוב של חברות בנייה ותשתית.
2. על מנת לעודד רכישות דירות חדשות, יש להקטין משמעותית את שיעור מס הרכישה על דירות מגורים ועל רכישת קרקע לבניה. כמו כן, בעקבות המשבר ניכרת תכונה של עלייה ארצה מצד יהודים.
ניתן לשקול ביטול מס רכישה או צמצומו לשיעור מופחת מאוד לתושבי ישראל (לרבות על דירות להשקעה) וביטולו לחלוטין לעולים חדשים.
3. אנו סבורים כי הצעד הנ"ל לא יביא לקיטון בהכנסות המדינה ממיסים, שכן הגדלת היקף וכמות עסקאות רכישת דירות מגורים תפצה על כך פי כמה בהכנסות ממיסוי ישיר ועקיף על הפעילות הכלכלית הנובעת מעסקאות אלה.
4. מתן גיבוי ממשלתי לחברות ביטוח אשראי, על מנת שיבטחו קבלנים אל מול הספקים.
5. העמדת מקורות זולים וזמינים מכספי המדינה לבנקים למשכנתאות, על מנת לאפשר לבנקים להעמיד משכנתאות בתנאים נוחים, בריבית נמוכה וגרייס על הקרן והריבית לשנתיים, על מנת להתאושש מהמשבר.
6. הפחתת השיעור הקיים של ההיטל השבחה (העומד על 50%) על מנת לתמרץ יציאה לדרך של פרויקטים למגורים בעת הזאת לשיעור של 25% ול- 12.5% בפרויקט בהתחדשות עירונית. בנוסף, דחיית את מועד תשלום היטל השבחה למועד קבלת תעודת אכלוס הפרויקט ובמקביל איתור מקור חלופי לתמיכה ברשויות המקומיות.
7. האצת התחדשות עירונית על ידי הארכת תוקף תמ"א 38 וגם על ידי שחרור חסמים והקצאת קרקעות משלימות לפרויקטים בפינוי בינוי ע"י רשות מקרקעי והשלטון המקומי.
7. דחיה גורפת של המועדים החוזיים לסיום פרויקטים ועבודות וכן ביטול סנקציות בגין אותם עיכובים.

❖ עסקים קטנים ובינוניים ועצמאיים

רקע והשלכות המשבר על הענף

העסקים הקטנים והבינוניים הם אחד ממנועי הצמיחה העיקריים של המשק הישראלי. הם אחראים ליותר ממחצית מהתוצר העסקי ומעסיקים כ-60% מכלל המועסקים מהמגזר העסקי והיו בין הגורמים העיקריים לצמיחה הכלכלית הגבוהה בשנים האחרונות. תפקיד הממשלה הוא לספק לעסקים הקטנים והחדשים סביבה עסקית פשוטה וברורה שבה יוכלו היזמים לפעול, להקל עליהם בבירוקרטיה.

לעסקים הקטנים והבינוניים יש גם משקל חברתי רב - הם תורמים לפיתוח הפריפריה, מספקים פרנסה ובכוחם לקדם ולפתח קהילות בכל רחבי הארץ ולחזק את המרקם החברתי של ישראל. משבר הקורונה משפיע באופן ישיר על ההתנהלות הכלכלית של העסקים. שכירים רבים מוצאים לחל"ת, או מפוטרים, עסקים קטנים מוצאים את עצמם מתמודדים עם ימים רבים ללא הכנסה או ירידה בהכנסות.

המצוקות של המגזר העסקי לרבות בעלי העסקים הקטנים והבינוניים הן קשות ביותר.

המלצות

1. **עידוד רכש ממשלתי** - הגברת הרכש הממשלתי והקצאת מכרזים ייעודיים מועדפים לעסקים קטנים. הנגשת הרכש הממשלתי בתנאי אשראי שוטף +30. בהתבסס על חוק מוסר תשלומים לספקים שקובע ימי אשראי במשק, כך שעסקים יקבלו את התשלום המגיע להם במהירות וביעילות. הנגשת הרכש הממשלתי לעסקים קטנים, ווידוא שהמכרזים הממשלתיים מותאמים לעסקים קטנים.
2. הרחבת האפשרות להוציא חשבונית מס על **בסיס מזומן בלבד**. למרות התיקון לחוק מע"מ יש לקוחות גדולים שדורשים מנותני שירותים להוציא חשבונית מס עם ביצוע העבודה ולא עם התשלום.
3. **מסגרות אשראי** – יש לשאוף לשמר את מסגרות האשראי הקיימות ועלויותיהן על מנת לתמוך בעסקים בתקופה זאת. תשומת לב מיוחדת לטיפול פרטני בעסקים שנמצאים בענפים שנפגעו משמעותית (לדוגמא ענף התיירות והקמעונאות).
4. המשך הפחתת המכשולים הבירוקרטים במתן האשראי על ידי הבנקים ומשרד האוצר.
5. **קרן בערבות מדינה** – ראו פרק בנקים, ובפרט קרן לעסקים בסיכון גבוה.
6. **קיזוז מס לאחור**- האפשרות לקבל החזרי מס בשל הפסדים בשנה, שאחרי שנות הרווח, תשמש כלי קל ואפקטיבי של עזרה מיידית. היא תפעל כמובן רק אם העסק שילם מסים בעבר ובכך תעודד גם עסקים להצהיר על הכנסתם ולשלם מסים כחוק. במקרה של קורונה למשל אפשר להסתמך על דיווח שוטף, הקיים ממילא, של העסק על מחזורו לצרכי מע"מ ביחס למחזורו בעבר כהוכחה סבירה שנגרם לו נזק. חלק מהעסקים הקורסים כיום יוכלו להמשיך, לעבור תקופת המשבר ולהתקיים, אם יקבלו החזרי מס עבור רווחים שלא נשארו בידם. שינוי בחוק יספק גם כרית בטחון לבנקים שיעדיפו לתת

אשראי לעסקים המשלמים מסים כדין. החוק בארה"ב ומדינות אחרות מאפשר קיזוז הפסדים אחרנית עד שלוש שנות מס שקדמו. זהו זמן נכון וראוי לתקן את החוק בישראל ולהתאימו למקובל בעולם. הכלי של קיזוז הפסדים יחסום גם עסקים רבים בפני משבר בעתיד.

7. **מענק פעימה 2** – יש לאפשר במידי לבעלי עסקים לבחור את מנגנון החישוב על בסיס ההכנסה החייבת של שנת 2019 ו/או שנת 2018. בניגוד לפרסומים המענק כיום מבוסס על ההכנסה החייבת המותאמת של שנת 2018 בלבד. קיימים מקרים של נשים אשר ילדו בשנת 2018, פתחו עסקים בשנת 2018, ו/או היום חולים (במחלות קשות ב-2018) ואין להם מענה פיזוי הולם לפגיעה – כאשר בשנת 2019 היתה שנה כלכלית טובה יותר מהותית עבורם – מה גם שהיא בסיס נאות הרבה יותר לפיזוי. דבר זה יאלץ מייצגים לעבוד קשה ומהר כדי להגיש דוחות 2019 של העצמאים הרלבנטיים בהקדם – אז הדבר ישים ביותר !

8. **מענק פעימה 3** – יש לאפשר מענק פעימה נוסף אשר יתייחס גם לפגיעה של בעלי העסקים בטווח החודשים מרץ-אוגוסט 2020 לעומת מרץ-אוגוסט 2019. כאמור, קיימים בעלי עסקים רבים אשר מקבלים תשלום שוטף 90 שוטף 120 (כולל תשלומים מהמדינה ורשויות מקומיות) – לכן יש להרחיב את טווח הפגיעה עד לחודשים מרץ-אוגוסט – כולל כמובן מתן אפשרות לנישום לחשב את מנגנון הפיזוי בהתאם להכנסה החייבת של 2018 או 2019.

9. **קרן פעימה 4** – הקצאת סכום נכבד נוסף למקרים חריגים על פי הסמכת משרד הכלכלה, רשות המיסים – קיימים מקרים של בעלי עסקים, נישומים אשר "נופלים בין השורות והפעילות" – והיעדר סיוע יפגע הן בהם, הן בחברה והן ביכולת המשק בעתיד.

10. **קרן השקעות ומענקים בעסקים קטנים ובינוניים** – יש להקים גוף שירכז השקעות מדינה, השקעות של גופים מוסדיים (חב' ביטוח, פנסיה, משקיעים זרים, קרנות הון סיכון, ומשקיעים פרטיים) אשר ישקיעו בפיתוח עסקים קטנים ובינוניים. סוגי ההשקעה ייסובו ממענקים לעידוד (של המדינה) עד השקעות הון סיכון – כמו בחברות הייטק. המטרה עידוד תעשיות ועסקים קטנים נבחרים – תוך מנגנון פיקוח על ההשקעות מצד רוי"ח / יועצי מס / אנליסטים / עו"ד וכיוצ"ב. סגנון הגופים המאשרים בדומה להלוואות בערבות מדינה – אבל בפיקוח רחב והדוק יותר.

11. **הרחבת ההלוואות בערבות מדינה והקצאת כספים למשרד הרווחה** – על המדינה להגדיל את היקף ורמת התמיכה לסך של 25% מההכנסות (כדי לאפשר גם לבעלי עסקים שנפגעו בהכנסות מתחת לשעור של 25% ואינם מקבלים כיום שום פיזוי). יש לתת לבנקים לפקח על מתן האשראי – אך במקביל במידה ועסקים אינם יעילים או אין צפי ליכולת כלכלית איתנה בעתיד יש להפנות יזמים ובלעי עסקים לתוכניות עידוד של לשכת העבודה וכן להעביר כספים למשרד הרווחה – כדי למנוע מצב של כאוס חברתי, שיפיע על עתיד המדינה.

12. **תוכנית עידוד תעשייה ועסקים מוטי ייצוא** – יש להחזיר מענקים עבור ייצואנים ויצרנים בתעשיות נבחרות בעלות פוטנציאל: תעשיות ביטחוניות, תעשיות התרופות, שירותי הבריאות, הייטק, חקלאות, ייצור ואמנות. קיימים אמנים רבים כגון רקדנים, להקות

- מוסיקה, שחקנים ועוד אשר מופיעים בחו"ל ומהווים תעשיית ייצוא לכל דבר ועניין ובעלת השפעה מהותית על מיתוג ישראל בעולם – ויש לתמוך בהם.
13. **הכרה חלקית (עד 20%) בהוצאות שכירות של דירת מגורים** – באם הנישום עוסק מביתו ו/או פועל ממנה ברמה של 20% ומעלה.
14. **הקלות מהותיות בשכר לימוד של מקצועות נדרשים** - הן ברמת תיכונים מקצועיים והן ברמה אוניברסיטאית במקצועות כגון: רפואה, הנדסת חשמל, אחיות, סיעוד, חקלאות ועוד (בהתאם לתיעדוף צרכי השוק והמשק בראייה עתידית).

עצמאים

1. הפחתת מס אישי על עצמאי - העלאת הסכומים של המדרגות בהכנסות בשעורים הנמוכים,
2. השוואת תנאים של עצמאים ושכירים בביטוח לאומי.
3. פטור ממס למשיכה מקרן השתלמות כאפשרות חלופית ללקיחת אשראי מבנקים.
4. העלאת תקרת עוסק פטור ל-150 אלף ש"ח – העלאת התקרה תסייע לבעלי העסקים הקטנים. גם כיום עוסק מורשה מתחת למחזור עסקי של 150 אלף ש"ח – מהווה עדיין עסק קטן מאוד. דבר זה יסייע לעוסקים אלו כלכלית.

❖ ענף ההסעדה והמסעדנות

רקע והשלכות המשבר על הענף

ענף המסעדנות על כל תחומיו – מסעדות ושירותי אוכל מוכן, בתי קפה וברים, משתייכים למעשה ל"מעגל הראשון" הנפגע במשק כתוצאה מהמשבר.

כמו ענף התיירות אשר מתבסס ברובו על רווחת הציבור, ענף המסעדנות בחלקו מתבסס על רווחת הציבור. כמו כן, ענף המסעדנות תלוי רבות במשתתפים גלובליים כמו תיירות ובמשתתפים מקומיים כמו מצב התעסוקה במשק.

ההגבלות שהוטלו על ידי המדינה עקב התפרצות הנגיף הובילו לעצירה כמעט מוחלטת של הפעילות העסקית של כלל התעשייה ובכך למעשה גרמו לשיתוק של ענף המסעדנות. ענף זה היה מהראשונים להיפגע ובהתאם לכללי הריחוק אשר יחולו לאורך תקופה ארוכה ענף זה יהיה מהענפים האחרונים אשר יהיה באפשרותם לחזור לפעילות מלאה.

בהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה קיימים כ- 50 אלף בעלי עניין בענף המסעדנות. סך הפדיון בענף המסעדנות לשנת 2019 עמד על כ- 21 מיליארד ₪, מספר המשרות בענף זה עמד על 200 אלף משרות המהוות כ- 4.8% מסך המשרות במשק.

מדי יום מספק ענף זה כ- 2.5 מיליון מנות (למעט יום שבת) ובפועל מספק מדי שבוע כ- 60 מיליון מנות.

התוצר במשק עשוי לרדת בכ-1.2% (בחישוב שנתי) רק כתוצאה מפגיעה קשה בתעשיית המסעדנות. פתיחה חלקית של הענף הינה בעייתית בכך, שהעלויות הקבועות בענף זה גבוהות מאוד, וחזרה חלקית ברוב המקרים אינה כדאית כלל.

רבות מהמסעדות לא השתמשו טרם המשבר בשירותי משלוחים אשר כידוע כרוך במערך משלוחים מהיר ויקר, ולפיכך חלקן נאלץ לסגור, וחלקן נאלץ לארגן שירותי משלוחים שעלות הקמתו יקרה מאוד עד כדי בלתי כדאית מבחינה כלכלית. כתוצאה מכך עולה מחיר הארוחה וממילא מקטין את כמות הרכישות המבוצעות.

שימוש במערך המשלוחים של החברות המפעילות שירות זה במשק שמהווה כ- 15% מסך הרכישות במסעדות, כרוך בעלויות רבות שנוגסות ברווחיות המסעדות, ולפעמים עולה עד כדי אי כדאיות לעשות שימוש בשירות זה.

בענף זה השימוש בכרטיסי חיוב אוכל על ידי עובדים הינו נפוץ ומהווה נדבך משמעותי ותלוי בחזרת המשק לפעילות.

אמנם מגבלת האיסוף העצמי מהמסעדה הוסרה, אך השפעתה ניכרת באופן ניכר נוכח התקנות המגבילות את כמות האנשים היכולים להימצא בתוך שטחה של המסעדה בו זמנית, וכן איסור על

ישיבה במסעדה שמהווה כ – 80% מסך הרכישות היומית במסעדה. דהיינו, כל עוד המגבלות הקיימות לא תוסרנה ענף המסעדנות ימשיך להיפגע באופן משמעותי.

נקודה נוספת שיש לציין בהקשר של ענף המסעדנות אלו המסעדות הממוקמות בקצוות הארץ בערים כגון אילת, אצבע הגליל, רמת הגולן וכו'.

מסעדות באזורים אלו מתבססות רובן ככולן על תיירות מקומית וכתוצאה מכך, התאוששותן תלויה בענף התיירות. כפי שיפורט בהרחבה בחלק של ענף התיירות, ענף זה צפוי להיות מהאחרונים להתאושש וכתוצאה מכך מסעדות באיזור זה יפגעו קשות ולאורך זמן רב!

ענף המסעדנות מתאפיין בשולי רווח נמוכים הנעים בטווח של 3-5%, וסיכון גדול, ובשילוב העובדה כי רוב העסקים הינם עסקים קטנים, קיים קושי רב בקבלת אשראי מבנקים אשר יכול לאפשר לעסקים להחזיק את הראש מעל המים עד חלוף המשבר.

תקופת התאוששות של ענף המסעדנות לאחר המשבר צפויה להיות ארוכה ואיטית באופן משמעותי משאר המשק. יתרה מכך יהיה צורך בביצוע התאמות שישנו את מודל הפעלת המסעדות ובתי הקפה בתקופת הביניים.

בין היתר, מדובר בהגבלה של כמות הסועדים בו זמנית, שימוש בתפריט האוכל בצורה חד פעמית ואספקת ציוד לאנשי השירות. דרך ההפעלה החדשה והמותאמת למצב עלולה להימשך מספר חודשים רבים בהם עלויות ההפעלה יגדלו משמעותית לעומת יכולות הכנסה נמוכות משמעותית על רקע תפוסות דלילות.

המלצות

1. על המדינה לשקול החלת פיילוט באופן מיידי להחזרה לפעילות מלאה מסעדות המצויות במקומות ריכוז של מקומות עבודה בערים בהם מספר החולים נמוך באופן יחסי לנפש באופן שיהווה אינדיקציה עבור שאר חלקי הארץ. ביצוע צעד זה גם ישדר אמון בקרב הציבור בדבר כוונתה של הממשלה להביא לחזרה לפעילות של ענף זה.
2. בנוסף, ההמלצות הכלולות בחלק הכללי של דוח זה, בדבר הגדלת היקף ערבות המדינה בהלוואות המוענקות למגזר העסקי הינם בעלי משמעות מיוחדת לענף המסעדנות, בשל הסיכון הגבוה הכרוך בהם המביא לאי נכונות של מעמדי האשראי. לכן נדרש להגדיל באופן משמעותי את שיעור ערבות המדינה בסיוע לענף זה ל – 80% ערבות.
3. כמו כן יש לשקול להפוך חלק מהלוואות בערבות מדינה אלו למענק, למסעדות שלא יפטרו עובדים ולא יפגעו בשכר העובדים שעבדו אצלם טרם פרוץ המשבר, במטרה לשקמו.
4. נדרש כי המדינה תעניק גיבוי לכיסוי ההוצאות הקבועות בתעשיית המסעדנות, להשקעות הנדרשות לתקופה ממושכת יותר שתהיה מותאמת באופן הדרגתי לתהליך החזרה עד להיקף עבודה מלא. אנו סבורים בהקשר זה, כי סיוע כאמור נדרש לכיסוי הוצאות ארנונה, ביטוח,

- תחזוקת המערכות, ניקיון ואחזקה, שמירה על גרעין בסיסי של עובדים שלא ניתן להוציא לחל"ית או לפטר, שכירות והוצאות מימון.
5. לנוכח ההשפעה המירבית שיש לתעשיית המסעדות על כלל המשק, בעניין זה המדינה נדרשת להקצות מענקים ולהעמיד מימון לאורך כל תקופת ההתאוששות והחזרה לשגרה.
6. נדרש שהמדינה תשקול פיצוי עסקים לפי מחזור בכדי לייצר מקדם בטיחות, כאמור שולי הרווח בענף המסעדות נמוכים ממילא, וכתוצאה מכך, ענף המסעדות נכנס למשבר הקורונה כשמצבו הכלכלי גרוע.
7. זאת ועוד ההמלצות הכלולות בחלק הכללי של דוח זה ביחס להעברת תשלומי חל"ית למעסיקים ו/או מתן אפשרות חל"ית לחלקיות משרה הינם בעלי משמעות לענף המסעדות לאור ההדרגתיות הנדרשת והצפויה בחזרה לעבודה שתימשך על פני חודשים רבים.
8. לאור חוסר הוודאות לגבי מועד חידוש הפעילות, ולאור העובדה כי רבים מהמועסקים בענף המסעדות הינם צעירים בכלל, וסטודנטים בפרט, יש לבטל את מגבלת הגיל לעניין ביטוח לאומי וכן את התקופה בגינה מקבלים דמי אבטלה ללא הבחנה בין הגילאים השונים. כמו כן לאפשר הוצאה לחל"ית באופן חלקי כפי שמומלץ בפרק ההמלצות הכללי.

❖ ענף התיירות – בתי המלון, תיירות פנים וחוץ, סוכנויות הנסיעות וחברות התעופה

רקע והשלכות המשבר על הענף

ענף התיירות על כל תחומיו- מלונאות והוסטלים, חברות התעופה, סוכנויות הנסיעות, תיירות פנים (לרבות מורי הדרך) ותיירות חוץ, משתייכים למעשה ל"מעגל הראשון" שנפגע ממשבר הקורונה. במדינות רבות בעולם נקטו צעדים רבים בניסיון לצמצם את התפשטות הנגיף, התחלואה והתמותה ובכלל זה הטלת סגר, איסורים על התקהלויות של קבוצות בני אדם, סגירת גבולות המדינה לכניסת אזרחים זרים ובידוד לאזרחי המדינה שמגיעים אליה מארצות אחרות. הגבלות אלו הובילו לעצירה כמעט מוחלטת של טיסות בינלאומיות, סגירת אתרי תיירות רבים ובכך למעשה גרמו לשיתוק כמעט מוחלט של ענף התיירות בעולם. בהתאם לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשנת 2019 נכנסו מספר שיא של מבקרים לישראל, כ-5 מיליון אנשים. מהם כ-4.6 מיליון תיירים וכ-0.4 מיליון מבקרי יום, ומהם כ-100 אלף נוסעים המגיעים בסירות שייט ומבצעים עצירה בישראל. בשנת 2019 היו כ-25.8 מיליון לינות במלונות בישראל ושיעור התפוסה עמד על כ-69.5% המהווה שיא בעשור האחרון.

נתונים נוספים ביחס לשנת 2019- סך הפדיון בענף התיירות עמד על כ-12.7 מיליארד ש"ח, סך כל השכר ששולם בענף התיירות היה כ-3.6 מיליארד ש"ח, מספר המשרות במלונות תיירות עמד בשנת 2019 על כ-42 אלף משרות. הערך המוסף של ענף התיירות נאמד בכ-30.8 מיליארד ש"ח, המהווה כ-2.6% מהתמ"ג. מספר המשרות בכלל ענף התיירות נאמד בכ-141 אלף משרות, כ-3.6% מהמשרות במשק. מנתונים אלו עולה כי משבר כלכלי בענף זה, עשוי להשפיע על כלל המשק וכן בעל השפעה לא מבוטלת על התוצר. במצב זה, של **עצירה כמעט מוחלטת** של כל שירותי התיירות בישראל, התוצר במשק עשוי לרדת בכ-2.6% (בחישוב שנתי) רק כתוצאה מפגיעה קשה בענף התיירות. ענפים אלה מאופיינים בהיבטים שונים המבדילים אותם משאר המשק באופן משמעותי. ראשית, כשם שענף התיירות היה ראשון הנפגעים כתוצאה מהמשבר, הצפי הוא כי ענף זה, על כל תחומיו, יהיה האחרון שיוכל לחזור לפעילות ברמה מלאה ולצאת מהמשבר. זאת, בין היתר, לנוכח ההנחה, המבוססת בין היתר על אופי הפעילות של הענף, שיעברו חודשים רבים עד שניתן יהיה לפתוח את ענף התעופה לתיירות נכנסת או יוצאת, לאור החשש שנגרם כתוצאה ממשבר הקורונה לטוס למדינה זרה ולהסתכן בהידבקות בנגיף. כמו כן, ענף זה מתאפיין בכך שקיים קושי מובנה בפעילות שהינה חלקית בלבד (לנוכח המגבלות בהתאם להנחיות משרד הבריאות), שכן רמת ההוצאות הקבועות הינה כזו שבפתיחה חלקית בלבד העסק אינו מסוגל להחזיק את עצמו והוא מפסיד ואין כדאיות לפתיחה שכזו. נקודה נוספת שיש לציין בהקשר של ענף התיירות אלו היא **העיר אילת**, המבוססת רובה ככולה על ענף זה וכל הנלווה לכך בדמות עסקים הנהנים משגשוג בענף התיירות (מרכזי הקניות, העסקים הקטנים והבינוניים, עסקי המזון, מקומות הבילוי ועוד). מבחינה זו, סגירת ענפי התיירות מבחינת

העיר אילת הינה בעלת משמעות קשה ביותר, בין היתר עבור התעסוקה בעיר. כך גם לענף התיירות (על תחומיו השונים) השפעה רבה בערי הפריפריה, כולל אזורי פריפריה שבה הם בעלי משמעות דרמטית לתפקודם ולתעסוקה בהם.

נקודה מרכזית ראשונית לענפים אלו, הינה חוסר הוודאות והצפי לחזרה לפעילות, אם בכלל, מבלי יכולת לחזות באיזה היקף ובאילו תנאים. לכן, החשיבות שקיימת לכלל המשק ליצירת וודאות באסטרטגיית היציאה מהמשבר הינה בעלת משמעות דרמטית ביחס לענפים אלו.

תקופת ההתאוששות של ענף התיירות בכללותו לאחר המשבר צפויה להיות ארוכה משמעותית משאר המשק. יתרה מכך, יהיה צורך בביצוע התאמות רבות ומגוונות שישנו למשל את מודל הפעלת בתי המלון בתקופת הביניים. בן היתר מדובר בהתאמת תשתיות ושירותי המלון, ביטול שירותים מסוימים, מגבלה על כמות האורחים והתקהלות בשטחי המלון וכיוצ"ב). דרך ההפעלה החדשה והמותאמת למצב עלולה להימשך **חודשים רבים** (במקרה הטוב) בהם **עלויות ההפעלה יגדלו משמעותית** לעומת **יכולות הכנסה נמוכות משמעותית** על רקע תפוסות דלילות.

ביחס לסוכנויות הנסיעות, בישראל פועלים למעלה מ- 450 משרדי נסיעות, כ- 70% משרדי נסיעות בגדלים שונים (כשרבים מהם עסקים משפחתיים באופיים) ו- 30% מארגני וסיטונאי תיירות (שכר וחבילות, שיט וטיולים מאורגנים). בהתאם לנתוני התאחדות סוכני הנסיעות בישראל, כ- 8,000 אנשים מועסקים בענף זה וההערכה היא שלמעלה מ- 90% נמצאים בחל"ת או שפוטרו.

המלצות

1. על המדינה לשקול החלת פיילוט באופן מיידי להחזרת הפעילות של בתי המלון באילת, תוך ניצול העובדה כי העיר מרוחקת גיאוגרפית ממרכז הארץ. ניתן לבצע באופן מבוקר תכנית פתיחה הדרגתית של בתי המלון לצד מספר בודד של טיסות, באופן שיהווה גם אינדיקציה עבור שאר חלקי הארץ. ביצוע צעד זה גם ישדר אמון בקרב הציבור בדבר כוונתה של הממשלה להביא לחזרה לפעילות של ענף זה.

2. לכן, נדרש כי המדינה תעניק גיבוי לכיסוי ההוצאות הקבועות בענף התיירות, לרבות סיוע מיוחד לעיר אילת, ולהשקעות הנדרשות לתקופה ממושכת שתהיה מותאמת באופן הדרגתי לתהליך החזרה עד להיקף עבודה מלא. אנו סבורים בהקשר זה, כי סיוע כאמור נדרש לכיסוי הוצאות ארנונה, ביטוח, תחזוקת המערכות, שמירה ובטחון, גינון, ניקיון ואחזקה, שמירה על גרעין בסיסי של עובדים שלא ניתן להוציא לחל"ת או לפטר, שכירות והוצאות מימון. ניתן לשקול התאמת מכפיל הסיוע גם בהתחשב במיקום הגיאוגרפי של המלון (פריפריה, מרכז הארץ וכיוצ"ב).

3. קיימת חשיבות עצומה בשמירה על קיומן של חברות התעופה הישראליות, במיוחד במדינה כמו ישראל. חברות אלו גם כן גילו אחריות לאומית גבוהה ביותר והיו שותפות במהלכי המלחמה במשבר, הן בהטסת ציודים מחו"ל, הן בהחזרת אזרחים ישראלים ארצה, הן בהמשך קיום טיסות מטען לייצוא וייבוא של מרכיבים חיוניים לתעשיות הבניה והתעשייה ועוד. אנו סבורים כי זהו אינטרס לאומי ממדרגה ראשונה לסייע לחברות התעופה לשרוד את המשבר ולשוב לפעילות תקינה. גם במדינות רבות בעולם זכו חברות התעופה לסיוע ולתמיכה משמעותיים

ביותר. ברור, כי ככל שחולף הזמן והסיוע הנדרש לא יינתן לחברות אלו, הסיכוי להצלתן ולשיקומן קטן ועלול לגרום לקריסתן המוחלטת ולפגיעה אנושה באינטרס החיוניים והלאומיים של ישראל.

לכן, אנו סבורים כי יש להעמיד באופן מיידי סיוע לחברות התעופה. סיוע זה יכול להינתן ברובו על ידי מתן הלוואות בתנאים נוחים לתקופות ארוכות וכן מענקים בהיקף מסוים. בהקשר לכך, צריך להיות ברור לכל בר דעת במדינת ישראל כי המשך קיומה של חברת התעופה הלאומית אל-על, צריך להיות יעד בעדיפות הגבוהה ביותר בתקופה זו. כמו כן, גם החברות ארקיע וישראייר, והמשך קיומן ותפעולן, הינו חשוב ביותר (גם ביחס לתחומי הפעילות שלהם, השונים מזו של אל על והן על מנת לשמר את קיומן של יותר מחברת תעופה ישראלית אחת).

בעניין זה, אנו סבורים כי דווקא על רקע המשבר הנוכחי ובוודאי מתוך רצון לחזק את יכולת הישרדותן ושיקומן לתקופה הארוכה יש לשקול בחיוב את האפשרות של מיזוג ארקיע וישראייר לצורך יצירת חברה חזקה ויציבה לטווח הארוך.

4. לנוכח ההשפעה המירבית שיש לענף התיירות על כלל המשק, בעניין זה המדינה נדרשת להקצות מענקים ולהעמיד מימון לאורך כל תקופת ההתאוששות והחזרה לשגרה.

בענף התיירות קיימות בעיות ספציפיות המקשות שלא לצורך על מתן המענקים:

- הוכחת ירידה במחזור מיותרת לחלוטין לענף שמושבת לחלוטין ושמעצם הנסיבות (היעדר טיסות) נמצא ב100 אחוז אובדן הכנסות. ראוי שהמדינה תחריג את הצורך להוכיח ירידה בהכנסות. לחילופין יש לבדוק את הירידה בהכנסות על סמך השוואת דיווחי מע"מ לחודשים מרץ – יוני ולא מרץ - אפריל. דיווחי מע"מ של חודשי מרץ אפריל משקפים הכנסות של חודשים אחורה לפני הקורנה ויראו ירידה קלה בהכנסות אולי ביחס לשנה שעברה. עקב זאת באופן אבסורדי מעטים המשרדים שיכנסו תחת הקריטריונים, בעוד כאמור לעיל באופן מובהק כולם ספגו ירידה של 100%.

- התייחסות למחזור עד 20 מיליון ₪ נטו ולא ברוטו לפי הקריטריונים המענק ניתן לעסקים המדווחים על מחזור של עד 20 מיליון ₪ - בענף התיירות גופים רבים מאוד מדווחים על מחזורי המכירות – מחזורי ברוטו הכוללים את כל עלויות הספקים, בעוד מחזור ההכנסות נטו שלהם קטן פי כמה וכמה בהיות עיסקי התיירות עסקים מבוססי עמלה. כך, חברה שמחזור הנטו שלה הינו לדוגמא 19 מיליון ₪ ולכן היתה אמורה לקבל את המענק עשויה לדווח על מחזור ברוטו של 80 מיליון ₪. בעיה זאת מוציאה מכסות המענק השלישי חלק משמעותי ממשרדי הנסיעות אשר זקוקים לו כחמצן. נבקש לבצע התאמה בנושא באופן שהזכאות תורחב לכל מי שיוכיח כי מחזור הנטו שלו הינו עד 20 מיליון ₪.

5. בנוסף, ההמלצות הכלולות בחלק הכללי של דוח זה, בדבר הגדלת שיעור ערבות המדינה בהלוואות המוענקות למגזר העסקי הינם בעלי משמעות מיוחדת בהקשר לענף התיירות ויש להעמידו על 80%, בשל הסיכון הגבוה הכרוך בענף זה, המביא לאי נכונות של מעמדי האשראי להגדלת האשראי. לכן, נדרש להגדיל משמעותית את היקף ערבות המדינה בסיוע לענף זה ולמעשה להפוך אותם בעיקר למענקים לשיקומו.

6. ההמלצות הכלולות בחלק הכללי של דוח זה ביחס להעברת תשלומי חל"ת למעסיקים ו/או מתן אפשרות חל"ת לחלקיות משרה הינם בעלי משמעות לענף התיירות לאור ההדרגתיות הנדרשת והצפויה בחזרה לעבודה שתימשך על פני חודשים רבים.
- לאור חוסר הוודאות לגבי מועד חידוש הפעילות אנו סבורים כי יש להחריג את ענף התיירות ממגבלות הגיל (עובדים בחל"ת עד גיל 28 זכאים רק לארבעה חודשים וכיוצ"ב), וכן להאריך את אורך החל"ת המותר מעל שישה חודשים (היציאה לחלת התחילה בענף התיירות כבר בחודש פברואר) ולהתאימם גם לחל"ת חלקי כפי שמפורט בפרק ההמלצות הכללי.
7. בשל המשמעות הרבה שיש לענף התיירות הנכנסת לישראל על המשק (הסעדה, בידור, מרכזי קניות וכיוצ"ב) ולאור ההישגים אליהם ישראל הגיעה בתחום הבריאותי במשבר הקורונה, המשקף היקף תחלואה נמוך באופן יחסי למדינות העולם, אנו רואים חשיבות רבה ביותר בגיבוש מיידי של תכנית בגיבוי ממשלתי למסע פרסום בהיקף עולמי לעידוד תיירות נכנסת לישראל (כפי שמדינות אחרות "נקיות" מקורונה עושות כיום) וניתן לייצר מערכת הסכמית הדדית עם מדינות "נקיות" להחלפת תיירים, נושא מתאים ומתבקש לתקופה המיידית, שיביא עמו חמצן לענף תיירות החוץ והפנים, המלונאות, התעופה וגם ליתר העסקים שיכולים ליהנות מכך (רשתות המסחר ומרכזי הקניות, המסעדות ועוד).
- לתקופת הביניים הראשונה, ניתן במסגרת פיצוי על חל"ת להפעיל את הסוכנים ומורי הדרך כפרזנטורים בסיוע בפעילות שיווק בעולם לצורך חידוש תיירות החוץ. כך במקביל, ניתן לשקול לתקופת הביניים לבצע הסבה מקצועית של מורי הדרך להוראה בתחומי התני"ך, ידיעה הארץ, אזרחות ועוד (רבים מהם ממילא בעלי הכשרה במקצועות אלו). על מנת להעלות ולשפר את רמת השירות בתחום המלונאות ניתן גם לנצל את תקופת הביניים לצד מתן המענקים והסיוע למתן סדנאות והכשרות לצורך שיפור השירות והניהול לצוותי המלון.
8. מציאת פתרונות בריאותיים חלופיים ל- 14 יום בידוד בשיבה ארצה מחו"ל (ניתן להחיל נוהלי כניסה מחמירים וכו'). חובת הבידוד הינה צוואר בקבוק קריטי בהתנעת התיירות. ניתן גם בתחום זה לאפשר ביצוע בדיקות לכל ציבור הנוסעים במימון חברות התעופה והתיירות, מהלך שיתרום מבחינה בריאותית וגם להחזרת פעילות ענף זה בהקדם.
9. סבסוד המדינה בביטוח ביטול נסיעות לעידוד ההתנעה של הענף.
10. בנוסף, אנו סבורים כי יש לבצע שינוי כללים ורגולציה בהקשר של חוק הגנת הצרכן (ראה פרק התאמות משפטיות נדרשות), תוך מתן "רשת בטחון" לענף זה כלפי הלקוחות למקרה וכתוצאה מהתחדשות המגפה יידרשו שוב מדיניות של סגר או ביטול הזמנות בתחומים השונים בענף. נושא זה הינו בעל חשיבות רבה ביותר ללקוחות ולסיכוי להחזיר את ענפים אלה לפעילות במהרה.

❖ ענף הבידור, התרבות (כולל קולנוע ותיאטרות) והפנאי (כולל אולמות וגני אירועים) חברות ההפקה והאומנים

רקע והשלכות המשבר על הענף

להתפשטות נגיף הקורונה ולהגבלות שהוטלו על ידי מדינות בעולם על התכנסויות ויציאה מהבית השפעה ישירה על תחום התרבות והפנאי, האולמות וגני האירועים וחברות ההפקה והאומנים. תחומים אלו מצויים אף הם "במעגל הראשון" של הנפגעים מהמשבר וגם הם, כמו תחום התיירות, צפויים להיות הגורמים האחרונים הצפויים לשוב לפעילות תקינה ומלאה. כבר בראשיתו של המשבר נסגרו אתרי ומוסדות תרבות ופנאי למבקרים, בוטלו אירועי תרבות שנקבעו מראש ונוצר חוסר ודאות לגבי האפשרות לקיים אירועים עתידיים, והצטמצמה ואף נעלמה לגמרי תיירות התרבות.

למצב זה השלכות קשות על הזכות הבסיסית לגישה לתרבות ועל זכויותיהם הכלכליות והחברתיות של אמנים ויוצרים. יכולתם של אמנים ויוצרים שהם לעיתים קרובות פרילנסרים, עצמאיים או בעלי עסקים קטנים לקיים את עצמם נפגעה קשות. יתר על כן, גם במדינות המציעות רשת בטחון סוציאלית לאזרחים ולבעלי עסקים, תחום התרבות לא עומד בהכרח בראש סדר העדיפויות בכל הנוגע לתמיכה דחופה וקיים חשש כי בעת משבר כלכלי יופחתו התמיכה והתקציבים המיועדים לתרבות תוך פגיעה מתמשכת ולעיתים אף בלתי הפיכה ביצירה התרבותית.

כך גם בנוגע לאולמות וגני האירועים, ענף זה היה מהראשונים להיפגע מהמשבר בעקבות הנחיות הממשלה לסגירת כלל מקומות הפנאי ומניעת התקהלויות. הענף מושבת לחלוטין מזה למעלה מחודשיים ולמעשה נוצרה השבתה לחודשים קדימה לאור אופיו של התחום, וכתוצאה מכך נגרמו הפסדים אדירים, ההולכים ומתעצמים ככל שהזמן חולף, המאיימים על עתיד הענף כולו ועל עשרות אלפי העובדים בו.

יצוין, כי על פי הערכות גורמי המקצוע בהתאחדות בעלי האולמות וגני האירועים, פדיון אולמות האירועים בישראל עומד על כ- 12 מיליארד ₪ בשנה ומועסקים בו למעלה ממאה אלף איש בהעסקה ישירה, כאשר בתחום זה, כמו גם בתחום התרבות והבידור, ישנו "מעגל שני" של תעסוקה ובו עשרות אלפי עובדים המשתייכים לקבוצת הפקות האירועים, צלמים, הלבשה, איפור, עיצוב שיער, סאונד, תאורה ועוד.

הובא לידיעתנו, כי קרוב ל- 20,000 אירועי שמחות שכבר נחתמו טרם פרוץ המשבר התבטלו, על כל המשתמע מכך כולל במישור המשפטי, ובפרט ביחס למקדמות ששולמו על ידי בעלי האירועים המצפים לקבל את כספם בחזרה, ובמקביל חוסר הוודאות לגבי מועד חזרת ענף זה לפעילות מלאה.

המשותף לשני התחומים, תרבות ובידור ואולמות וגני האירועים, הינו **הקושי העצום באפשרות חזרה לשגרה מלאה**, שכן בכל הנוגע לתחום התרבות קיים חשש טבעי בקרב צרכני התרבות והפנאי (בדגש על בתי הקולנוע ותיאטרות) לשהות במקומות של ריכוזים חברתיים בהיקף גדול, כשכל אחד מבין צרכני התרבות והפנאי מגיע מאיזור גיאוגרפי אחר. בנוסף, בכל הנוגע למופעים והצגות, הרי שבאופן מובנה לא ניתן לשוב לפעילות מיידית אלא רק לאחר ביצוע חזרות, ולהערכת

גורמי המקצוע מדובר בעיכוב של לפחות כחודש, כך גם ביחס לתחום הקולנוע בו לא ניתן להפיק סרטים חדשים כשישנו חוסר וודאות ביחס לעתיד הענף ולאפשרות של הקרנת סרטים בבתי הקולנוע.

יש לציין, כי חלק מחווית צריכת התרבות היא השתתפות קהל רב המביע את רגשותיו במהלך ההצגה או מופע, עניין שיש בו קושי רב בתקופה של ריחוק חברתי, שכן ייתכן ולא יהיה טעם בקיום אירוע תרבות או הצגה בתיאטרון, כאשר הקהל מתבקש להיות מפוזר באולם במרחקים של 2 מטרים, כך שלמעשה מדובר באולם שרובו ריק.

כך גם ביחס לענף האולמות וגני האירועים, כל עוד לא ניתן יהיה לקיים אירועים עם כמות משתתפים גדולה, ספק אם נראה בפועל פתיחה של אולמות וגני אירועים. זאת מן הטעם של חוסר כדאיות כלכלית מובהקת- לכל אירוע נדרשים עשרות אנשי צוות, נתון שיש בו להגביל מלכתחילה את האפשרות לקיום אירוע שאמור להיות מוגבל במשתתפים (וזאת עוד מבלי שניתנה התייחסות לעלויות הכרוכות בכך).

בענף האולמות וגני אירועים ישנן מגבלות מובנות, למשל עונתיות ברורה, הנובעת בין היתר ממגבלות דתיות, כשמרבית האירועים מתקיימים בחודשי האביב והקיץ (התקופה שראשיתה אמורה להתחיל בשבוע השני של חודש מאי).

בענף האולמות וגני האירועים צבר הזמנות שנקבע זמן מראש, כמעט ואין הזמנות לטווח הקצר, ומשכך התאוששות הענף צפויה להיות איטית. קושי בענף זה קיים במבנה ההוצאות הקבועות שמלכתחילה גבוהות ואינן ניתנות לביטול, כדוגמת שכר דירה, ארנונה, תחזוקת האולם וגן האירועים ועוד.

המלצות:

1. אנו סבורים כי יש להפעיל מנגנון תמיכה בתחומים אלה ביחס להוצאות השוטפות ולהחיל הוראות שונות, כגון פטור מלא מתשלום ארנונה כל עוד לא ניתן להשיב תחומים אלה לפעילות מלאה והשתתפות בדמי השכירות החודשיים. בנוסף, על המדינה להעמיד מענקים ותמיכות לתחומים אלה, לפי מפתח שמבוסס על יכולת חזרה מלאה לפעילות, כלומר במידה וכעת ניתן לקיים אירועי תרבות או אירועים ב- 30% תפוסה לנוכח מגבלות והנחיות משרד הבריאות, הרי שעל המדינה לשאת בסיוע לנזקים של 70% וכך בהתאמה.
2. במקביל, יש להקל על מתן הלוואות מדינה לתחומים אלה והגדלת שיעור הערבות ל- 80%, שכן הם נחשבים למגזר בסיכון גבוה למתן הלוואות.
3. כמו כן, אנו סבורים כי יש לבטל את מגבלות החל"ית המאופיינות בתחומים אלה ולאפשר גם חל"ית חלקי.
4. בנוסף, בהמשך להמלצה לעריכת מסע פרסומי מטעם המדינה לעידוד התיירות בישראל כך גם יש לערוך קמפיין פרסום ציבורי לעידוד צריכת תרבות ופנאי.
5. במדינות רבות בעולם, הוחל מנגנון של החלפת האפשרות לקבל החזר כספי לכרטיסים שנרכשו למופעי תרבות, מוזיאונים, אתרים היסטוריים וכדומה בזכות לשוברים בערך זהה

שניתן יהיה לנצל בתוך שנה. אנו סבורים כי יש לאמץ מנגנון זה וניתן אף להוביל זאת תחת מערכת כללית מטעם המדינה להנפקת שוברי זכאות לאירועי תרבות פנאי ועוד.

6. אנו סבורים כי יש לעודד הוצאת מכרזים והזמנות עבודה של רשויות ציבור ורשויות מקומיות לשנת 2021 על מנת שבתו העסק והאומנים יוכלו להציג לבנק היתכנות כלכלית עתידית כבטוחה למתן אשראי.

❖ תקשורת (טלויזיה ורדיו) ועיתונות מודפסת

רקע והשלכות המשבר על הענף

במהלך המשבר הייתה חשיבות עצומה להירתמות ולתפקוד של הענף בכל הכרוך בהסברה לציבור, העברת מידעים, הוראות, הנגשת המידע הרפואי ועוד.

אמצעי התקשורת העמידו עצמם סביב השעון 24/7 בחזית המלחמה במשבר הקורונה והייתה לכך חשיבות עצומה.

העיתונות המודפסת המהווה תשתית רחבה גם לערוצים דיגיטליים ולאתרי האינטרנט החדשניים גויסו לטובת יידוע הציבור למתן הסבר ההנחיות הבריאותיות, פרסום תחקירים אפידיומולוגיים, הצפת דרכים אפקטיביות במאבק בנגיף ועוד.

הגדרת הענף כמפעל חיוני, בד בבד עם ההתגייסות למלחמה בנגיף, למעשה חייבה אותם להשקעת משאבים רבים לניהול הפעילות במהלך המשבר, תוך שינוי דפוסי העבודה, פיצול עובדים וצוותים, מיגון עובדים, השקעה בסיקור אינטנסיבי ועוד. כל זאת כמובן, תוך שלילת ערוץ הסיוע המרכזי שהעמידה הממשלה למשק והוא הוצאת מרבית כח האדם לחל"ת, תוך העברת נטל תשלום השכר למדינה כדמי אבטלה.

התגייסות זאת באה לידי ביטוי גם בקרב ערוצי הטלויזיה המסחריים, ובפרט חברות החדשות, להביא לציבור מידע חיוני בדבר הנחיות משרד הבריאות כמו גם עדכונים אודות המתרחש בישראל ובעולם.

זאת, בין היתר בהטמעת תחושת הבטיחות אצל האזרחים, הסברה, העברת מסרים והדרכה וכן ברמה הפסיכולוגית-נפשית. זאת, בפרט בתקופת העברת מידעים חלקיים ולא נכונים ברשתות החברתיות, ובכך סייעו במניעת פאניקה מיותרת בקרב הציבור.

הערוצים המסחריים, המוגדרים כמפעלים חיוניים, התגייסו מיד ושינו את לוחות המשדרים שלהם בהתאם לאירועים ולהתפתחויות, סיפקו מידע חיוני לציבור, דיווחים עדכניים וסיקור רציף וחי של המתרחש, שידורי אקטואליה ובידור המתאימים לתקופה ולשהיית הציבור בבתים.

כמו כן, גם העיתונות החרדית התגייסה לטובת המאמץ במלחמה במשבר, כאשר במגזר החרדי שאינו חשוף לרשתות הטלויזיה, קשה להעלות על הדעת כיצד היה עובר מידע והנחיות לציבור ללא התגייסות זו. הירתמות העיתונות החרדית באה לידי ביטוי בהיקף עצום בכתבות ברוח "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", על מנת לשכנע את הציבור להישמע להנחיות מערכת הבריאות.

ענפים אלה – ערוצי הטלויזיה המסחרית, הרדיו, העיתונות הכתובה ובתי הדפוס הוגדרו כחיוניים, עניין שמנע מהם כאמור להוציא עובדים לחל"ת.

בתקופה זו חלה ירידה דרסטית בפרסום, בהיקף של למעלה מ-50%, אשר גרם לענפים אלה למצוקה תזרימית לא פשוטה.

בעניין זה יש להדגיש, כי גם לאחר שהמשק יחזור להתאושש, היכולת התקציבית לפרסום תהיה קשה ביותר ולכן מגמת הירידה בהיקף ההכנסות מפרסום תימשך לאורך התקופה הקרובה.

במדינות שונות בעולם הוענקו פיצויים ותמיכות לענפים אלו בשל המשבר. כך למשל, בגרמניה, בדנמרק ובמדינות נוספות באיחוד האירופי.

המלצות

אנו סבורים כי קיימת חשיבות לאומית בתמיכה בענפים אלו, שהינם חלק ממערך הלחימה במשבר הקורונה. לכן, יש להעמיד סיוע לענפים אלו בדרכים הבאות:

1. השתתפות מסוימת בעלויות השכר בתקופת המשבר לשלושה חודשים, המהווה תחליף להוצאת עובדים לחל"ת שמשמעותה תשלום דמי אבטלה על ידי המדינה, אלמלא ענפים אלו היו מוגדרים כחיוניים, מה שמנע למעשה מהמדינה הוצאה זו אשר מומנה על ידי הגופים עצמם.
2. השתתפות חלקית (באמצעות חל"ת חלקי כפי שהומלץ בדו"ח זה) לטובת החזרת עובדים, לרבות המשך השקעה בהפקות מקור (עניין שהוא גם אינטרס במגזר הבידור והאומנים כאמור בדו"ח זה) עד לסוף שנת 2020.
3. השתתפות בחלק מעלויות חומרי הגלם, ההפצה וההדפסה עד לסוף שנת 2020. ניתן לקבוע את שיעור ההשתתפות בהתאם לשיעור הירידה בהיקפי הפרסום.
4. הקפאת תשלום דמי רישיון לפחות לתקופה של שנה.
5. מתן אפשרות לקבלת הלוואה בערבות מדינה תוך הגדלת מרכיב ערבות המדינה, לשיעור של לפחות 50%, בהתאם להמלצות בדו"ח זה.

❖ המגזר השלישי והארגונים החברתיים

רקע והשלכות המשבר על המגזר

בהתאם לנתוני משרד המשפטים פועלים במדינת ישראל כ-42,000 מוסדות ללא כוונת רווח ("מלכ"רים"), אשר מספקים שירותי בריאות, רווחה, חינוך, דת, ספורט, תרבות ועוד. המלכ"רים מעסיקים כ-639 אלף עובדים וכ-714 אלף מתנדבים בהיקפים שונים. המדינה תומכת באופן ישיר במלכ"רים, בהיקף של כ-2.8 מיליארד ₪ בשנה, כנגד סכום זה, מעמידים המלכ"רים מתורמים, מהכנסות עצמיות ומתמיכות מוניציפאליות **סך של כ-88.6 מיליארד ₪ (נוספים !)** מגזר זה למעשה מתפקד מתחת לפני השטח **כמנוע צמיחה משמעותי** אשר הממשלה והציבור נהנים ממנו כמכפיל כוח. בסך הכול עומד המחזור הכספי של כלל המגזר על כ-91.4 מיליארד ₪.

יש לתת דגש על נתון זה - מאחר והוא גורם מכריע בהתייחסות הכלכלית שמגזר זה ראוי לקבל. כיום, מגוון העמותות הפועלות במשק מהוות ספקי שירותים במחירים נמוכים מאוד ועל ידי כך חוסכים כספים רבים לציבור משלמי המיסים, לא זו בלבד, הרי שעל כל תשלום שהיא משלמת למגזר זה היא מקבלת מעין מאצ'ינג (השקעה מקבילה) המחזיר לה את ההשקעה במאות אחוזים.

מגזר ייחודי זה נכנס למשבר הנוכחי מלכתחילה כשמצבו הפיננסי בכי רע. היעדרה של ממשלה מתפקדת זה כשנה וחצי הוביל, בין היתר, להקפאה במכרזים ובהתקשרויות מצד משרדי הממשלה עם העמותות ולעצירת המימון לפרויקטים חברתיים המשרתים רבבות ישראלים.

משבר הקורונה, על פי נתונים שפורסמו, השפיע על 25% מהארגונים במגזר שהשביתו את פעילותם באופן מוחלט ו-50% הוציאו את עובדיהם לחל"ת.

הפסקת העבודה במלכ"רים השפיעה באופן ישיר גם על התרומות, שכן עובדי מלכ"רים הפסיקו את עבודתם כך שבמקביל לקושי הכלכלי במשק כמעט ופסקו לחלוטין התרומות. פילנתרופיה מחו"ל מפנה משאבים לתמיכה וחיזוק קהילותיה החולות והפגועות והעמותות עומדות מול שוקת שבורה, ללא גב ותמיכה.

בתוכנית הכלכלית שפורסמה הוצג כי מתוך 80 מיליארד ₪, רק 0.2 מיליארד ₪ מיועד למגזר השלישי, מספר כמעט אפסי. בדיונים הכלכליים השונים סביב משבר הקורונה - לא ניתנה ההתייחסות למגזר השלישי וכמדינה אנו עלולים לשלם על כך מחיר כבד. לא רק בשל היותו של מגזר זה אחד מספקי השירותים החיוניים ביותר למדינה בתחום הרווחה והבריאות (סיבה מספקת כשלעצמה), אלא כפי שקל לראות מהנתונים הכספיים לבדם, המגזר השלישי משמש מנוע צמיחה, המכפיל ומשלש את ההשקעה של המדינה בו באמצעות פילנתרופיה, ולכן יש לראות בו גלגל שיניים מהותי במנוע המשק ובהתאם להפעיל שיקול כלכלי בכל תוכנית כלכלית מדינית.

מלכ"רים שיקרסו או ייעלמו- לא יהוו רק הפסד במאזני ההכנסה והתעסוקה של המשק הישראלי, כמו בכל עסק אחר שיקרוס, אלא יגרמו לנטל גדול על פעילות המדינה הן מבחינת עלויות (מאחר

ובשוק הפרטי השירות המקביל ניתן במחירים יקרים בהרבה). בנוסף וחמור מכך-משום שמדובר בשירותים חיוניים הנוגעים לאוכלוסיות חלשות, מחסור בשירותים אלה יגרור מצוקה הומניטארית בלתי נסבלת - מול ילדים פגועים, קשישים, אנשים עם מוגבלויות וקבוצות חלשות נוספות באוכלוסייה שאין למדינה מענה עבורם.

לאור ייחודיותו זו של המגזר השלישי והרביעי, תרומתו למשק בכלל ולשכבות החלשות בפרט, השירותים שהוא מספק וכניסתו בנעלי המדינה בשירותים בסיסיים רבים – קיימת משנה חשיבות לחיזוקו והשבתו לפעילות מלאה בימי משבר אלו ויש לנקוט בכל פעולה אפשרית לצורך שמירה על הקיים.

המלצות:

1. נחיצות שילוב נציגות המגזר השלישי והרביעי - בכל ישיבה או דיון העוסק במהלכים בשוק

הישראלי, כפי נעשה מול כלל הסקטורים בישראל

באופן בלתי אחראי, קולם של המגזר השלישי והרביעי לא נשמע עד כה במסגרת מכלול השיקולים הכלכליים של ניהול המשבר הכלכלי שנגרם כתוצאה מן הקורונה. כפי שהוסבר במבוא, המגזר השלישי, ובכללו המגזר הרביעי, מהווה צלע חשובה ומרכזית בכלכלה הישראלית. מוטב לפעול ולטפל בכך עתה - מאשר לגלות את הנזקים שנגרמו בשל התעלמות ממשקלו הרב, בדיעבד.

2. שחרור כספי תמיכות 2019-2018 ופתרונות למקדמות תמיכות לשנת 2020

כשלב ראשון כדי לאפשר מקור מימון מיידי למלכ"רים יש לשחרר הקצבות ותמיכות שכבר אושרו. מהלך שחוסך בירוקרטיה ומאפשר הזרמת חמצן להצלת הפעילות השוטפת.

3. הפחתת רגולציה ופישוט בירוקרטיה דחיית תשלומים ו/או מועדי הגשות כפי שניתן במגזר

העסקי (ביטוח לאומי, ארנונה, הנחות במים וחשמל)

כל הטבה שניתנה במסגרת המגזר העסקי - מוצדקת במידה שווה אל מול עמותות ומלכ"רים הנאבקים על קיומם בימים אלו. מתבקשת הוראה ברורה בעניין זה.

4. הקמת קרן מיוחדת בגיבוי מדינה - למענק לעמותות ולמלכ"רים ללא בירוקרטיה

מקור הכנסתה של הקרן יתבסס על משרד הרווחה, קרן העיזבונות והאפוטרופסות ביחד עם מפעל הפיס וגופים עסקיים שיכניסו קרן בגיבוי ממשלתי. המענקים יינתנו לפי מפתח של 15% מההכנסות בשנה שחלפה.

5. הוראת שעה להפחתת או ביטול מס שכר

מס השכר עומד כיום על 7.5% אחוז ברוטו. מהלך כזה הן מקל על הוצאות העמותה והן מעודד השבת עובדים, צמצום האבטלה והנעת המשק.

6. מענק תמריץ לתרומות על ידי הגדלת החזר המס

בתקופת משבר כזו נפסקו התרומות כמעט לחלוטין. בכדי לעודד הירתמות ותרומה משמעותיים בעיקר של עסקים וגופים, החזר המס מהווה שיקול משמעותי. יש לשקול זאת לכל הפחות כהוראת שעה.

7. התייחסות המדינה למתן תמיכות לפי גודל עמותה

בפרסומי המדינה נקבע כי תמיכות יינתנו אך ורק לעמותות קטנות. בשונה מגוף עסקי, שצמיחתו מראה על הצלחתו, גודלה של העמותה אינו מדד לשום דבר. צמיחתה נובעת לעיתים מביקוש ומצוקה של אוכלוסייה מסוימת ותו לא. יש ליצור מפתח שונה. או קביעה לפי נחיצות ולא לפי גודל. עמותות גדולות, אינן בהכרח איתנות יותר- וקריסה של עמותות כאלה עלולה לגרום נזק רב יותר ממתן מענק שיאפשר לעמותה להמשיך ולתפקד כעמותה חיונית.

8. הלוואות מדינה

ייעול ושיפור הערוץ הקיים במסגרת הקרן להלוואות בערוץ המדינה ומסלול החירום שנפתח בעקבות המצב.

9. זיכוי מתרומות

מוצע להגדיל את הזיכוי המתקבל מתרומות מאושרות על פי הוראת מס הכנסה ובכך להגדיל את היקף התרומות של המגזר העסקי ובכלל.

10. מע"מ

מומלץ לבחון את האפשרות לזיכוי במע"מ למגזר השלישי והרביעי שכיום נאלצים לשלם את המע"מ ללא אפשרות לקבלו חזרה כמקובל במגזר העסקי.

11. תשלום שכר בנות שירות לאומי

מנכ"ל הרשות לשירות לאומי פרסם מכתב דרישה במסגרתו ביקש לשלם לבנות השירות הלאומי עשרות אלפי שקלים על בנות שאינן מועסקות בימים אלה. יש להפעיל נוהג בדומה למדיניות משרד הבטחון ולא להטיל הוצאות אלה על העמותות השונות.

12. תמריץ מענק חד פעמי בגובה שכר מינימום לעמותה שתחזיר מחל"ת עובד

כאמור, המלכ"רים מעסיקים כ-639 אלף עובדים. כדי להשיב ולהניע את גלגלי החזרה לפעילות יש לתמרץ את העמותות להשיב את העובדים לפעילות ולחזור להניע את המערכת.

13. תמריץ לעידוד עבודה מהבית

על מנת להתמודד עם רגרסיה אפשרית בהתפשטות הקורונה, יש לאפשר תמריץ לעמותות אשר יפתחו תשתיות עבודה מהבית על מנת שהעמותות תמשכנה לפעול גם במצב של רגרסיה ולמנוע יציאה לחל"ת פעם נוספת.

❖ משקי הבית

בבואנו לתת פתרון מאקרו כלכלי לתכנית שיקום הכלכלה פוסט קורונה, משקי הבית הם הצרכנים של העתיד, ולמעשה עבורם יגדל הייצור והתוצרת - דבר שיביא לצמיחת המשק. ומכאן, ככל שנדאג לבטחון כלכלי של משקי הבית באמצעות דאגה למקומות עבודה ושמירה על זרם הכנסות זהה, מלפני הקורונה, אז לא צריך לתת להם טיפול מיוחד.

עם זאת, מצב קיצון בו בעקבות משבר הקורונה תהיה התמוטטות של משקי הבית, ידרוש מהמדינה יותר משאבים לפתרון (למשל תדרש חלוקת קצבאות מוגדלות).

לפיכך, עדיפה התייחסות למשקי הבית כחלק מהפתרון המאקרו כלכלי המתגבש כבר בשלב זה. ערב המשבר מצב משקי הבית בישראל יציב ולכן עדיף כי פתרון מאקרו כלכלי ידאג לשימור הקיים, כך שכל פעילות כלכלית שתבוצע צריכה להיות משולבת בביטחון כלכלי למשקי הבית.

לפי מחקר של בנק ישראל מבין משקי הבית שנטלו הלוואות, כ-15% נחשבים לפגיעים פיננסית, כלומר בעלי הסתברות גבוהה להתקשות בתשלום חובות. לכמחצית ממשקי הבית יש הלוואה כלשהי, הלוואה צרכנית ו/או הלוואה לדיור. נכון לסוף 2019 היקף תיק המשכנתאות עמד על 360 מיליארד שקל, האשראי הצרכני בבנקים הגיע ל-154 מיליארד שקל, חברות כרטיסי האשראי החזיקו תיק אשראי צרכני של 23 מיליארד שקל נוספים, והגופים המוסדיים שנתנו הלוואות על חשבון חסכונות הפנסיה החזיקו בתיק אשראי צרכני של 18 מיליארד שקל נוספים.

המחקר של בנק ישראל העלה נתון ששיעור החוב שמחזיקים ארבעת עשיריני ההכנסה התחתונים בישראל גבוה משיעורו באירופה - 12% לעומת 5% בהתאמה.

המלצות

- יש לדאוג לפתרונות שתומכים בביטחון תעסוקתי בצד ההכנסות של משקי הבית. – החזרה מהירה של העובדים מחל"ת לעבודה, פרוט בפרק הכללי, תעסוקה.
- מאידך, יש לדאוג לשימור או להקטנת ההוצאה של משקי הבית. בהינתן שההוצאה המרכזית של משקי הבית הינה דיור וצריכה, הפתרונות המוצעים תומכים בדחיית הלוואות ובהורדת או הקפאת ריביות. מה שייתן למשקי בית רבים הגדלת יכולת ההישרדות והגברת הנזילות.
- משקי בית יציבים יסייעו כמנוע צמיחה. זאת, כיוון שבמצב יציב הם יוכלו להשתתף בצריכה ובכך להוות קטליזטור לפעילות העסקית.
- לכן יש לחזק את רשת הבטחון הפיננסי באמצעות:
- 3. הקפאת מסגרות אשראי** - למשקי בית שלקחו הלוואות, יש להקל על הנזילות ויכולת הישרדות, מוצע להקפיא מסגרות האשראי בשישה חודשים, כפי שהוצע למגזר העסקי.
- 4. החזרי הלוואות משכנתא** - דחייה אוטומטית של שישה חודשים בתשלומי המשכנתאות, תוך הארכת תקופת ההלוואה בהתאם.
- 5. הגבלת שיעורי הריבית** - תקבענה הוראות חוק להגבלת הריבית בתקופה זו, לשישה חודשים, ריבית ההלוואה בתקופת הדחייה תהיה נמוכה מהריבית הנקובה על ההלוואה

- ולכל היותר ללא שינוי, ותוך תמיכה רגולטורית ששינוי זה לא ישפיע על דירוג האשראי שלהם ועל סיווגם החשבונאי.
6. פטור מע"מ על מוצרים בסיסיים- חלב, ביצים, לחם, גבינה לבנה, קוטג', קמח, סוכר, מלח וכו'.
 7. פטור על רווחים ועל משיכות קרן השתלמות למשך 3 שנים (משיכה לפני 6 שנים).
 8. הוזלת ריבית על משכנתאות – על דירה ראשונה בלבד.
 9. במקביל להעלאת המס על הדלק – להגדיל סובסידיות לתחבורה הציבורית.

רשימת המשתתפים בצוותים – לפי ענפים

הייטק וטכנולוגיה:

חבר פורום מרכז: מר דב מורן

חלק מראשי מגזר הטכנולוגיה בישראל אשר ביקשו לא להזכיר את שמם בדו"ח

1. רמי ליפמן – אנג'ל פעיל
2. ליאור הנדלסמן – יזם. אחד ממקימי ומנהלי סולאר אדג'. Venture Partner בקרן גרוב וונצ'רס
3. רונן פייר – CFO בחברת סולאר אדג'
4. מוטי לביא – יזם הייטק
5. רו"ח דגנית שוקרון – סמנכ"לית כספים בחברת BGN, דירקטורית בחברות הייטק/הזנק, סגנית יו"ר פורום מנכ"לים, מנהלי כספים וחשבים, לשכת רואי חשבון בישראל
6. אריה מרגי – יזם הייטק ואנג'ל
7. ישראל אדלר – רואה חשבון ועורך דין
8. ד"ר רמזי חלבי - יו"ר הוועד המנהל בארגון צופן לקידום הייטק החברה הערבית לישראל

רשתות מסחר קמעונאות ואופנה:

חבר פורום מרכז: רו"ח אלינה פרנקל רונן

השתתף: מר רוני קוברובסקי

9. מר יעקב הלפרין – בעלים רשת אופטיקה הלפרין
10. רו"ח עו"ד ונוטוריון לאה טבע עכו – קבוצת גזית גלוב, מנהלת מחלקת מיסים
11. רו"ח שלמה פנט – סופרפארם, סמנכ"ל הכספים
12. ד"ר רמזי חלבי – יו"ר הוועד המנהל בארגון צופן לקידום הייטק בחברה הערבית לישראל, לשעבר ראש עיריית דליית אל כרמל, נציג המגזר הדרוזי/הערבי.
13. מר מוני ליימן – מנכ"ל משותף ומבעלי השליטה, ליימן שליסל

ענף הנדל"ן והבנייה – חברות יזמיות, קבוצות רכישה וקבלני ביצוע:

חבר פורום מרכז: ד"ר שלמה נס

השתתף: עו"ד ירון טיקוצקי

1. חיים פייגלין – מנכ"ל התאחדות בוני הארץ, יזם וקבלן
2. יגאל גוברין – יו"ר איגוד המהנדסים
3. דניאל פז – מנכ"ל קבוצת פז כלכלה והנדסה
4. איתן בר זאב – יו"ר קבוצת ביג
5. חי גאליס – מנכ"ל קבוצת ביג
6. גלית טפר – הפניקס חברה לביטוח, מנהלת מחלקת ליווי וערבויות
7. דניאל הר כסף – השקעות ומימון, פרויקטים נדל"ן

עסקים קטנים, בינוניים, עצמאים:

חבר פורום מרכז: רו"ח אלינה פרנקל רונן

השתתף: **מר תומר מור**

ד"ר איתן לסרי

8. מר יוסי אלקובי – יו"ר התאחדות המלאכה והתעשייה
9. עו"ד רווית גרוס – מנכ"לית התאחדות המלאכה והתעשייה
10. מר דרור גליקסמן - לשכת ממוני הבטיחות בישראל
11. רו"ח איילת שחר – יו"ר להב חולון וחברת פורום מנכ"לים, מנהלי כספים וחשבים לשכת רו"ח
12. מר אביר קארה – "אני שולמן"
13. רו"ח דוד לודבינובסקי – סמנכ"ל כספים, שירותי חשבונות חוץ וחבר פורום מנכ"לים, מנהלי כספים וחשבים לשכת רו"ח
14. מר יניב בר אור – התאחדות מעונות היום הפרטיים בישראל
15. רו"ח אורי בארי – סגן נשיא להב, יו"ר מרחב תל אביב לשכת רואי החשבון
16. עו"ד גיל אפרתי – היועמ"ש של עמותת "אנחנו"
17. גבי מירי בן דוד ליוי – מועדון החצאית
18. עו"ד יצחק רייס
19. רו"ח אופיר גונן
20. מר ברק גונן
21. מורל - נציג איגוד העצמאים

התעשייה

חבר פורום מרכז: מר רוני קוברובסקי

צוות מראשי התאחדות התעשיינים בישראל, בהובלת:

- 22. רון תומר - יו"ר התאחדות התעשיינים
- 23. רובי גינל - מנכ"ל התאחדות התעשיינים
- 24. עו"ד רווית גרוס – מנכ"לית התאחדות התעשייה והמלאכה

תיירות- בתי מלון, תיירות הפנים והחוץ, סוכנויות נסיעות וחברות תעופה:

חבר פורום מרכז: ד"ר שלמה נס

- 25. אביה מזרחי – מנכ"לית מלונות פתאל
- 26. נוח גרינוולד – משנה למנכ"ל מלונות דן
- 27. יעל דניאלי – מנכ"לית התאחדות המלונות
- 28. ניר ויצמן – מנכ"ל מלונות בראון
- 29. אורי סירקיס – מנכ"ל ישראייר
- 30. רן בלבוס – סגן יו"ר ארקיע
- 31. טלי לאופר אפשטיין – מנכ"לית התאחדות סוכני הנסיעות
- 32. פרופ' יניב פוריה – ראש מחלקת ניהול מלונאות ותיירות, אוניברסיטת באר שבע
- 33. יוני שפירא – עמותת מורי דרך תיירות נכנסת לישראל
- 34. עמוס גרבצקי – חבר מועצה מועצת דרך תיירות נכנסת לישראל
- 35. רעיה בוינובר – יועצת להקמת בתי מלון ופרויקטים תיירותיים
- 36. עו"ד כרמית בראון – מומחית במלונאות ותיירות

בידור, תרבות ופנאי, אולמות אירועים, קייטרינג וחברות הפקה:

חבר פורום מרכז: ד"ר שלמה נס

- 37. דני כפרי – מנכ"ל התאחדות בתי הקולנוע
- 38. משה אדרי – בעלים קבוצת סינימה סיטי, יונייטד קינג, מפיק קולנוע
- 39. יענקלה מנדל – יו"ר אמ"י איגוד אמני ישראל
- 40. ניר שפר – חבר הנהלת התאחדות האולמות והגנים בישראל, בעלים של "ביער"
- 41. יוני פיינגולד – מנכ"ל זאפה
- 42. דניאל דשתי – מנכ"ל ובעלים זברה תערוכות ותפאורות בע"מ

43. ענבל ג'ורני פּרץ – מנכ"לית איגוד המפיקים
44. רו"ח חן ברדיצ'ב – נאמן תיאטרון הבימה

ענף ההסעדה והמסעדות

חבר פורום מרכז: מר תומר מור

השתתף: עו"ד עמית גרוס

45. ארנון וולסובסקי – מנכ"ל מסעדות אתניות

46. עידן ויצמן – יו"ר עמותת "מסעדנים חזקים ביחד"

47. אלון אלבז- יו"ר קבוצת קמפאי

48. אלון פרידמן – מנכ"ל קבוצת מאשיה

49. אסף אטיאס – בעלי רשת "ויונו"

50. אמיר ודש – בעלים קבוצת "נוץ"

51. בן רוטשילד – בעלי רשת "זוזוברה"

52. ליאת זהות – בעלי בראסרי "אנגליקה"

53. שף יהונתן בורוביץ – מסעדת M25

54. שף יובל בן נריה – מסעדת טאיזו

55. אורי רז- בעלי סושיאל קלאב

56. רגב עברון – בעלי קבוצת We love ypu too

57. ניר מעתוק

58. שף ירון שלו – מסעדת Toto

59. משה אליה – מנכ"ל רשת לנדוור

60. עינם אבישי – יו"ר דג על הדן תיירות

61. אורנה ראסקי – בעלים מסעדת קיטון

המגזר השלישי והארגונים החברתיים:

ריכז: רו"ח זיכלינסקי

השתתפה: עו"ד צביה שיף

62. רו"ח ניר זיכלינסקי – יו"ר ועדת עמותות מלכ"רים והמגזר השלישי

63. עו"ד מנחם מושקוביץ – סגן יו"ר לשכת עורכי הדין וחבר הנהלת ארגון זק"א

64. יוחנן סמואלס – מנכ"ל עמותת שלווה ויו"ר ועדת עמותות מלכ"רים בלשכת עורכי הדין
65. שרי נוריאל – מנכ"לית עמותת ציונות 2000
66. חיים פרוינד – מנכ"ל עמותת עזר מציון
67. רינת עידן – מנכ"לית עמותת קו לחיים
68. ישראל אלמסי – מנכ"ל עמותת ידידים
69. רפי אלול – יו"ר עמותת רוח טובה
70. מומו מהדב – מנכ"ל עמותת מעלה
71. מאיה יעקבס – מנכ"לית עמותת צלול
72. רובי שי – מנכ"ל מפעלות הרב גרוסמן

תקשורת (טלוויזיה, רדיו ועיתונות כתובה)

73. עיתון בשבע
74. התאחדות תחנות הרדיו האזורית בישראל – דוד בן בסט.
75. ישראל היום
76. עיתון המודיע
77. עיתון המבשר
78. עיתון יתד נאמן
79. עיתון משפחה
80. שידורי קשת בע"מ
81. רשת מדיה בע"מ

פורום מנכ"לים מנהלי כספים וחשבים ורואי חשבון שהגיבו מטעם לשכת רואי חשבון

82. רוי"ח אלינה פרנקל רונן, ממלאת מקום ומשנה לנשיאת לשכת רוי"ח ויו"ר פורום מנכ"לים, מנהלי כספים וחשבים
83. רוי"ח דגנית שוקרון, סגנית יו"ר פורום מנכ"לים, מנהלי כספים וחשבים, סמנכ"לית כספים בחברת BGN, דירקטורית בחברות הייטק/הזנק,
84. רוי"ח איריס שטרק, נשיאת לשכת רואי חשבון
85. רוי"ח ראובן שיף, נשיא לשעבר לשכת רואי חשבון
86. רוי"ח נחום פריידקס, נשיא לשעבר לשכת רואי חשבון
87. רוי"ח ועו"ד ליאת נויבירט, סגנית נשיאה ויו"ר ועדת הקשר עם מע"מ

88. רוי"ח אימאן זועבי, גזבר כבוד ויו"ר הוועדה למשרדים קטנים ובינוניים לשכת רו"ח
89. רוי"ח אורית שבתאי פרנק, המבקרת של עיריית תל אביב וחברת הוועד המרכזי, לשכת רו"ח
90. רוי"ח שלמה פנט- סמנכ"ל הכספים של סופרפארם
91. רוי"ח ראובן קידר- סמנכ"ל הכספים של קרסו נדל"ן
92. רוי"ח רונית בר חן- סמנכ"ל כספים ויצ"ו
93. רוי"ח גיוס נויהאוז- יועץ עסקי לעסקים קטנים ובינוניים
94. רוי"ח צילה ליבנה –תבונת הכסף, מנהלת כספים ויועצת עסקית
95. רוי"ח ליאור אגאי- דירקטור, יעוץ רכש ומכרזים, BDO, לשעבר כסמנכ"ל הכספים של האוניברסיטה העברית; כתת ניצב במשטרת ישראל - היועץ הכלכלי למפכ"ל
96. רוי"ח ניר ישראלי- סמנכ"ל הכספים פריץ
97. רוי"ח עופר חייט
98. רוי"ח אורן מילר – סמנכ"ל כספים טיב טעם
99. רוי"ח אלברט ליאני
100. רוי"ח צחי מור- חשב בקבוצה גלובלית
101. רוי"ח אברהם ברזילי- מנהל הסיכונים, קבוצת טבע
102. רוי"ח אברהם ברזילי
103. רוי"ח רחל אברמוביץ- הביקורת הפנימית מגדל
104. רוי"ח רמי מימון- יועץ לשכת ביטוח ופיננסים בענייני מיסוי
105. רוי"ח חני מטאנס
106. רוי"ח איל בן נפתלי- סמנכ"ל כספים בחברה ביטחונית
107. רוי"ח אלון פפר
108. רוי"ח דוד לודבינובסקי - סמנכ"ל כספים, שירותי חשבות חוץ
109. רוי"ח דוד ידין- מנכ"ל לשכת רואי חשבון
110. רוי"ח אורי בר חיים- דירקטור בחברות
111. רוי"ח מיכל פיקלני- מנהלת כספים אנטן ישראל
112. רוי"ח דוד שמיר- דירקטור בחברות
113. רוי"ח נתנאל דריי
114. רוי"ח מלכיאל השכל
115. רוי"ח דנה מאור מירצקי
116. רוי"ח ליאון הריס

רו"ח קים שוהם ניר – מזכירת חברה ורגולציה, הכשרת הישוב	.117
רו"ח ועו"ד יניב יוגב	.118
רו"ח גיא כהן	.119
רו"ח משה פרג	.120
רו"ח ארז נעים	.121
רו"ח חגי שלו- מאמן עיסקי, אימון לשינוי הקריירה	.122
רו"ח בעז ענר- לשעבר מ"מ מנכ"ל מבקר המדינה	.123
רו"ח מאיר חזן	.124
רו"ח מוטי מוטיל- סמנכ"ל כספים גן בעיר דיור מוגן	.125
רו"ח גיל אשל	.126
רו"ח חני סובל - מנכ"לית התאחדות סוכני הנסיעות	.127
ברכה יאסי – מנהלת המועדון הפיננסי של לשכת רואי חשבון בישראל	.128

רשימת גופים נוספים אשר עמם התקיימו מגעים והתקבלו מהם חומרים:

לשכת רואי החשבון בישראל	.129
פורום מנכ"לים, מנהלי כספים וחשבים, לשכת רואי חשבון בישראל	.130
לשכת יועצי המס בישראל	.131
לשכת עורכי הדין	.132
נשיאות הארגונים העסקיים המאגדת תחתיה את הגופים הבאים:	.133
התאחדות המלאכה והתעשייה בישראל	.134
התאחדות האיכרים בישראל	.135
מרכז הקבלנים והבונים בישראל	.136
התאחדות הסוחרים בישראל	.137
איגוד הבנקים בישראל	.138
התאחדות תעשייני היהלומים בישראל	.139
התאחדות המלונות בישראל	.140
העמותה לקידום המסעדות והברים בישראל	.141
התאחדות ענף הקולנוע בישראל	.142
התאחדות חברות לביטוח חיים בישראל	.143
הארגון הארצי של מפעלי השמירה בישראל	.144
האיגוד הכל ארצי של מפעלי הניקיון והאחזקה בישראל	.145

להב לשכת ארגוני העצמאיים בישראל המאגדת תחתיה את הגופים הבאים:	.146
ההסתדרות הרפואית בישראל	.147
לשכת סוכני ביטוח	.148
איגוד המוסכים	.149
בורסת היהלומים הישראלית	.150
איגוד השמאים בישראל	.151
לשכת החוקרים הפרטיים	.152
אגוד מאמני הכדורגל בישראל	.153
איגוד המתכננים הפיננסים בישראל	.154
איגוד הדירקטורים בישראל	.155
האגודה לריפוי סיני מסורתי	.156
ארגון מנהלי בריכות שחייה	.157
התאחדות קבלני חשמל ומהנדסי חשמל	.158
איגוד נהגי המוניות הארצי	.159
עמותת פורום מזון ומכולת	.160
איגוד יועצי התקשורת ויחסי הציבור	.161
האגודה הישראלית לטיפול זוגי ומשפחתי	.162
ארגון מעצבי הפנים בישראל	.163
אגודת מורי הדרך בישראל	.164
איגוד מקצועות האנימציה	.165
אגודת הנטורופתים בישראל	.166
פורום היוצרים הדוקומנטריים	.167
התאחדות בעלי האולמות, גני האירועים והקייטרינג בישראל	.168
ארגון מדבירי מזיקים בישראל	.169
התאחדות קבלני השיפוצים	.170
איגוד הבנאיות והבנאים	.171
לשכת מתוככי הנדל"ן הארצית	.172
ארגון מורי הנהיגה	.173
התאחדות משרדי הנסיעות ויועצי התיירות בישראל	.174
התאחדות הסוחרים והעצמאיים בישראל	.175
האיגוד הישראלי לעיתונות תקופתית	.176

איגוד כללי של סופרים בישראל	.177
הסתדרות הרוקחים בישראל	.178
אמ"י – אגודת אמני ישראל	.179
הסתדרות לרפואת שיניים בישראל	.180
שח"ם – ארגון השחקנים הישראלי	.181
לשכת מארגני תיירות נכנסת בישראל	.182
ארגון יועצי מערכות תקשורת	.183
איגוד התסריטאים	.184
ארגון מפיקי קולנוע וטלוויזיה	.185
אגודת המתרגמים	.186
לשכת היועצים העסקיים בישראל	.187
התאחדות קבלני מיזוג אוויר וחימום בישראל	.188
האגודה לגרפולוגיה מדעים בישראל	.189
איגוד המסעדות הישראלי	.190
איגוד האמרגנים ומפיקי אמנויות הבמה בישראל	.191
לשכת הטלוויזיה	.192
לשכת המודדים המוסמכים בישראל	.193
מועצת האופטומטריסטים	.194
עמותת הכוח לעצמאיים	.195
עמותת מסעדנים חזקים יחד	.196
התאחדות האולמות והגנים בישראל	.197
התאחדות המלאכה והתעשייה בישראל	.198
התאחדות משרדי הנסיעות ויועצי התיירות בישראל	.199
לשכת מסחר ירושלים	.200
זיו שיפר ושות' רואי חשבון	.201
התאחדות מעונות היום הפרטיים בישראל	.202
רו"ח עודד אילת	.203
רון פישמן ושות' רו"ח	.204
מורשת דרך – העמותה למורי דרך בתיירות נכנסת בישראל	.205
איגוד מקצועות העיסוי בישראל	.206
לשכת ממוני הבטיחות בישראל – מקצוענים זה אנחנו	.207

נספח 2

תוכנית שיקום הכלכלה פוסט-קורונה תחום ההייטק מסמך ראשוני נכתב על ידי דב מורן

שיקום הכלכלה – ענף ההייטק

סיכום בנקודות:

- ההייטק לא יכול להתפתח ללא השקעות.
- צינור ההשקעות להייטק הישראלי הולך להתכווץ דרסטית ובהתאם נדרשים מאמצי ממשלה לעידוד הענף.
- רשות החדשנות היא זרוע הממשלה לקידום ההייטק.
- רשות החדשנות קבלה למעשה תקציב דומה מאוד לזה שהתקבל ב 2019. חלק מהכסף מוקצה לתוכנית השונה מהתוכנית הקונבנציונלית של "כספי מדען" בזמן המהיר (יחסית) לאישור בקשות. אני סבור שיש להגדיל משמעותית את תקציב המדען לשנת 2020.
- תוכניות אחרות לקידום ענף ההייטק נדונו ברשות החדשנות אך להערכת הח"מ הן אינן אטרקטיביות דיון על מנת לסייע לחברות הנזקקות להשקעה עקב קיטון ההשקעות.
- מוצעת במסמך זה תוכנית חדשה בשם "תוכנית עידוד" שעל פיה יוקצה כסף (מוצע מיליארד ₪ בשלב ראשון) להשקעה בחברות במקביל להשקעות של קרנות הון סיכון תוך הצמדת התנאים והתקבולים.
- יתרונות התוכנית:
 - זמינות
 - מקצועיות בהשקעות ללא צורך באיתור, גיוס או הכשרת אנשים
 - למעשה הממשלה לא נדרשת להוציא כספים אלא להשקיע ומרבית הסיכויים הם שהשקעות אלה יניבו תשואה חיובית

חשיבות ההייטק הישראלי

ההייטק מהווה כ- 43% מהיצוא הישראלי. פגיעה בהייטק תביא לנזק בל ישוער לכלכלת המדינה, אך יותר מזה: לתדמית המדינה ולהגדרתה כמדינה מתקדמת ונאורה.
ההייטק מהווה גם את המקום האידיאלי המאפשר גישור על פערים בחברה הישראלית ומתן הזדמנויות לאנשים ממוצאים שונים ורקעים סוציו-אקונומיים שונים להצליח בזכות כשרונם, יכולותיהם ונכונותם להשקיע עבודה רבה. החתום מטה נמנה על מי שנולד להורים מהגרים ממוצא סוציו-אקונומי ממוצע למדי שהגיע למעמדו ורכושו בזכות ההייטק.

למה ענף ההייטק עומד להפגע?

מאחר ומרבית העולם הולך להפגע כלכלית, גם ההייטק יפגע. אם טסים פחות, חלק מחברות תעופה יפשוטו רגל ובהתאם הם יקנו פחות שרתים או ישתמשו פחות בתוכנות של חברות המספקות להן תוכנות תפעול מגוונות. חברות המפתחות שרתים, תוכנה שרצה על שרתים וכו' ימכרו פחות. עבור חלק מחברות אלו משמעות הקטנת המכירות היא מעבר מרווח להפסד ואם אין לחברות האלה מספיק מזומנים הן נדרשות לגייס כסף (מה שיהיה קשה בימים אלה) או שהן תפשוטנה רגל. סטארט-אפים מוכרים לחברות כאלה... זה מנגנון מתגלגל של פגיעה עיסקית מקצה לקצה.

חברות שתכננו לגייס כסף בקרוב או שצריכות לגייס כסף בגלל הרעה במצבם העיסקי נמצאות בעצם בסיכון מיידי לקיומם. קשה יהיה לגייס כסף בתקופה הקרובה. מובן שחברות בשלבים המוקדמים (early stage) הן הפגיעות ביותר מאחר ומעבר להשקעות (ולפעמים מימון חלקי של הפיתוח על ידי רשות החדשנות) אין להן מקורות הכנסה והן חייבות השקעה כדי להתקדם ואו לשרוד.

מה הם המקורות מהם חברות בתחום ההייטק יכולות לגייס כסף?

אנג'לים – זה מקור כסף המיועד בעיקר לחברות בתחילת דרכם (פרה-סיד או סיד). אנג'לים הם בדרך כלל אנשים שצברו הון ורוצים להשתתף ב"משחק" הזה של ההייטק. זה משחק שבו פעמים רבות הם אינם מבינים וסיכוייהם להחזירים נאים הינם נמוכים. בשוק כה רווי אי וודאות, כשחלק מההון נמחק בבורסה, חלק גדול מאנג'לים אלה יעלמו. יש במדינה מספר נמוך מ-10 של אנג'לים מקצועיים – השפעתם הכוללת איננה גבוהה.

קרנות הון סיכון (Venture Capital funds) – שפר גורלם של קרנות שגייסו כסף לאחרונה. גם במקרה הטוב הזה, מנהלי הקרנות צריכים לקוות שחלק מהמשקיעים בקרן (LPs) לא יפסיקו את השקעתם. קרנות שתכננו לגייס כסף בשנה הקרובה עלולות להיתקל בבעיה קשה. מי הם משקיעי הקרנות הישראליות:

- גופים מוסדיים מחו"ל – אלה נוטים לצמצם בהשקעות הון סיכון כשיש משבר כלכלי
 - חברות מחו"ל – ההנחה היא שחברות רבות תפגענה וצמצום בהשקעה כזאת, שפרותיה הם ארוכי טווח ואסטרטגיים בטבעם, תתבצע לטובת צעדים טקטיים וקצרי טווח.
 - אנשים פרטיים בעלי הון (family offices) – אלה יקטינו את השקעתם עקב פגיעה בהון האישי.
 - מוסדיים ובנקים בישראל – אלו גם לפני הקורונה מיעטו בהשקעות בהייטק, גם מסיבות רגולטוריות (אי יכולתם לשלם את דמי הניהול הנדרשים בקרנות הון סיכון, תשלום מע"מ נדרש על דמי הניהול – מה שלא נדרש בהשקעות מחו"ל ועוד).
- שורה תחתונה כאן: לקרנות ההון סיכון יהיה כסף נמוך משמעותית לתמיכה בהייטק. אין הייטק ללא מימון מקרנות ההון סיכון.

מקורות ההשקעה האחרים לחברות:

השקעות ישירות של מוסדיים בחברות הייטק – זה אפשרי בתאוריה, קורה מעט מאוד בפרקטיקה, בגלל חוסר המקצוענות הרלוונטי לנושא של המוסדיים הנובע ממבנה התגמולים לקרנות שלא מעודד אותם לפתח מקצוענות בנושא. בהתאם מוסדיים משקיעים בעיקר במקביל לקרנות ואפילו פעילות זאת עשויה לרדת עקב התמקדות המוסדיים בהשקעות יותר נזילות עם תשואות טובות בטווחי זמן קצרים מטווחי הזמן המקובלים בהייטק.

חברות מחו"ל (בעיקר ארה"ב) – אלו השקעות אסטרטגיות בעיקרן (ישירות או דרך קרנות הון סיכון של החברות – Corporate Venture Capital או CVC) שיש להן יתרונות וחולשות. מרגע שהחברות עצמן תהיינה במצב פיננסי פחות טוב (קיטון במכירות, מעבר לרווח קטן יותר או אפילו להפסד) רמת ההשקעות שלהן ובהשקעות שתישאנה פרות רק בטווח הארוך תרד דרסטית.

קרנות P/E גדולות – אלו משקיעות בעיקר בחברות בשלות ואפילו ברווחיות. פחות רלוונטי להייטק הישראלי המורכב רובו ככולו מחברות שטרם הגיעו לרווחיות (ופעמים רבות אפילו להכנסות. דוגמא: Movit שנמכרה השבוע במיליארד דולר לא הגיע להכנסה משמעותית)

IPO (הנפקות בבורסה) – מעט מאוד חברות הייטק ישראליות משתמשות בכלי זה והוא אפשרי רק לחברות בשלות מאוד. להערכתנו גם צינור זה יסתם לתקופה הקרובה. אי אפשר לגייס כסף כשהשוק בירידה ואומנם השוק עדיין לא בקריסה אך המצב הלא יציב שלו והעובדה העגומה שרווחי מרבית החברות הנסחרות ירדו דרסטית, מוליכים להשערה ששוק המניות (האמריקאי ולבטח הישראלי) לא יהווה מקור כספים להייטק הישראלי.

Venture Landing או הלוואה (חוב) כנגד נכסים – גם כלי זה הוא מאוד נדיר ומתאים בעיקר לחברות בשלות למדי עם הכנסות צפויות ונכסים.

אז מאין יבוא הכסף להשקעות בחברות?

מומלץ מאוד לכל הקורא את הדו"ח הזה לקרוא על תוכנית יוזמה שהוקמה בשנת 1993 ובעצם יצרה את פריצת הדרך להייטק הישראלי כי בזכותה הוקמו במדינה קרנות ההון-סיכון, בוצעו ההשקעות בהייטק וישראל נהפכה למה שהיא: אומת הסטארט-אפ. כמה עלתה התוכנית הזאת לממשלת ישראל? כמעט כלום.

מאחר וישראל הולכת לעת כלכלית קשה עם תקציב גרעוני (השר מודעי ז"ל היה אומר בעת כזאת: "אין כסף"), ננסה להראות כיוונים שיאפשרו להייטק להתגבר על המכשלה ללא הקצאת משאבים פיננסיים גבוהים במיוחד.

רשות החדשנות

רשות החדשנות משמשת למעשה כזרוע הממשלה לקידום ההייטק.

רשות החדשנות בצעה בשנים האחרונות face lifting משמעותי בזכות מנהליה, שרי הכלכלה תחתם היא פעלה וההבנה באוצר לחשיבות קידום ההייטק.

רשות החדשנות מכירה היטב את פעילות ההייטק בישראל, דנה בנושא ויצרה "תוכנית לסיוע למשבר הכלכלי בהיי-טק ולסיוע בהאצת המשק". המצגת שהוכנה על ידי הרשות מצורפת למסמך זה.

עיקרי התוכנית של הרשות הם:

מענקים בהיקפים זעירים (מסתכמים בעשרות מיליוני ₪ בלבד, פחות ממיליון ₪ לפרוייקט, מה שאינו מספיק כלל ליצירת מוצר או הקמת חברה פעילה) למה שקשור למלחמה בקורונה. להערכתי, אלו מענקים שלגיטימי מאוד היה להקצותם, מתוך המטרה הכוללת לדחוף את כל מי שיכול לחפש פריצות דרך במלחמה הזאת נגד הוירוס ופגיעתו הרעה.

המשך הטיפול ב"בקשות מדען" – תוכנית ההשקעות של רשות החדשנות הסטנדרטיות ללא קשר לקורונה הכוללות מימון כמחצית מעלויות פיתוח של חברות הייטק הממומנות על ידי משקיעים נוספים: למעשה רשות החדשנות, שעל פי הכותרות בעיתונים זכתה במימון מיוחד, קבלה לרשותה את אותו התקציב שניתן לה לשנת 2019 1.75 מיליארד ₪ מול 2020 בסך 1.85 מיליארד ש"ח כן, בשלב זה אין תוספת תקציבית אמיתית לרשות! יש להגדיל סכום זה משמעותית כאשר אין לי מספיק נתונים כדי להעריך את גודל התוספת.

השוני מול העבר הוא שרשות החדשנות הפעילה תוכנית "מענק מהיר" לו הוקצו כ-500 מיליון ₪ מתוך ה-1.8 מיליארד. תוכנית המענק המהיר מאפשרת את קבלת האישור הנדרש (שבעקבותיו יגיע הכסף על פי דוחות ביצוע של החברה) תוך 4 שבועות מהגשת הבקשה (בניגוד למסלול הרגיל בו תשובה עשויה לקחת 2-3 חודשים). החברה תקבל מקדמה בסך 50% מהמענק בניגוד ל 35% במסלול הסטנדרטי עם אפשרות הרחבה לפרוייקטי פיתוח נוספים בבקשה יחידה לרשות

בנוסף, תוכנית רשות החדשנות כוללת מסלול חדש הקרוי "כלי מימוני היברידי" על פיו ניתן כסף לחברות באופן של הלוואה המירה (SAFE/CLA) או בצורה של Co-Investment על ידי גופים מוסדיים, בנקים/בנקי השקעות שישלבו בהשקעתם קרנות הון סיכון או גופי השקעה פרטיים המתמחים בהשקעות בהייטק, כאשר המדינה תתן בהשקעות אלה רשת בטחון מצד אחד ותקח אחוז קטן מעליית הערך כעבור 8 שנים. אני מבין שתוכנית זו איננה "אפויה" דיה ויש בה מספר בעיות אינהרנטיות. להבנתי, הדרייב המרכזי בתוכנית הוא דחיפת המוסדיים (קרנות הפנסיה בעיקר) להשקיע בהייטק מעבר להשקעותיהן המזעריות היום. אני סבור שהכוונה בתוכנית טובה אך למוסדיים לא חסר כסף להשקיע ודחיפת המוסדיים להשקיע בהייטק צריכה להתבצע בדרכים אחרות. חיסרון נוסף הוא שמוסדיים אינם יכולים לעסוק בהשקעות קטנות וגם אם התוכנית הזאת תצליח, השקעותיהן תהיינה בסיבובים מתקדמים של חברות עם ציקלים גדולים. דווקא שם נראה שאין מחסור כה קשה בכספי השקעות ואם לא נשקיע בחברות בתחילת חייהן, בשלב כלשהו לא יהיו חברות גדולות להשקיע בהן...

ברצוני להציע תוכנית חדשה. בחרתי עבודה בשם: **תוכנית עידוד**. ההצעה היא שהתוכנית תופעל על ידי רשות החדשנות לאור ההכרות של הרשות עם כל הדינמיקה של השקעות בסטארט-אפים, הקרנות הפעילות, אופי ההשקעות בשלבים השונים וכו'.

תוכנית עידוד

תוכנית עידוד היא תוכנית להזרמת כסף נדרש לעידוד תעשיית ההייטק כאשר העלות לממשלה בהסתכלות לטווח ארוך היא נמוכה יחסית לכל תוכנית אחרת, יישומה הוא בר ביצוע על ידי רשות החדשנות והיא מאפשרת מקצוענות בהשקעות – פקטור משמעותי במיוחד כי ביצוע השקעות בחברות רעות יש בו יותר נזק מתועלת (חברות כאלה מעסיקות כוח אדם יקר החסר בחברות ה"טובות" בעלות הפוטנציאל). עיקרי התוכנית:

- הממשלה תשקיע בתוכנית שתנוהל על ידי רשות החדשנות סכום של כמיליארד ₪ (אני מעריך שזה הסכום המינימלי הנדרש ליצירת אימפקט, שווה לבחון את הביקוש והתועלת מדי 3 חודשים. ייתכן שימצא שהביקוש רב והתועלת מרובה ויש להגדיל סכום זה) לשנה הקרובה. בתום השנה יש לבחון אם כדאי להמשיך בתוכנית או להפסיק אותה.
 - רשות החדשנות תשקיע סכום זה במקביל להשקעות של קרנות ההון סיכון בהשקעה המהווה matching זהה להשקעה של הקרן. דולר כנגד דולר, תנאים זהים לחלוטין למעט הדברים הבאים:
 - o לרשות החדשנות לא תשמר זכות pre-emptive (דהיינו שמירה על חלקה ב-% מהון המניות בסיבוב הבא על ידי הצטרפות לסיבוב זה)
 - o הרשות לא תמנה לחברה נציג או משקיף בבורד.
 - ההשקעה הזאת של הרשות לא תדרוש מהרשות את בחינת החברה. הרשות תבצע את ההשקעה תוך הסתמכות על ה due diligence שתבצע הקרן המשקיעה. זוהי למעשה "השקעה עיוורת" שתבסס על הצהרת הקרן שבוצע DD מעמיק ושמטרת ההשקעה היא יצירת רווחים הרלוונטים להשקעה הספציפית.
 - הרשות תאפשר לקרנות לחתום איתה על הסכם גלובלי לביצוע co-investments כאלה. מנהלי הקרנות יערבו על ביצוע ההסכם כשהקטע החשוב בו נדרשת ערבות זאת היא:
 - כאשר הקרנות יממשו את מניותיהן הן חייבות לדאוג במקביל למימוש המניות הרלוונטיות של הרשות. דולר לקרן – דולר לרשות.
מה היתרונות:
 - זהו עוד כסף לתעשיית ההייטק אבל זהו כסף חכם והוא חכם אפילו יותר מכספי הקרנות כי על הכספים המוקצים לקרנות נגבים דמי ניהול ואילו כספי תוכנית העידוד הם נטו לתעשייה ללא דמי ניהול.
 - בהיעדר כספי מימון, כסף זה ישמש קרנות להשקיע יותר בחברות חדשות או לבצע ביתר קלות השקעות המשך בחברות שבהן השקיעו בעבר ושזקוקות להשקעות עד שהשוק העולמי יתאושש או לצרכי המשך גידול והתפתחות.
 - המדינה לא אמורה להפסיד כאן כסף. בהנחה שקרנות משקיעות היטב (ובדרך כלל השקעות אחרי "אסונות" כאלה מתגלות כהשקעות טובות – על סמך לקחי השקעות שבוצעו ב 2001/2 וב-2008/9) המדינה תהנה מההחזרים מתוך ההצלחות של החברות בהן הושקע הכסף.
 - המדינה נהנית מעבודת ה Due diligence וממאמצי הקרנות לטפח את החברות שלהן, ללא השקעת עבודה, מאמץ, כח אדם מקצועי-איכותי לנושאים אלה (שאינו נמצא במשרדי הממשלה).
- אין כופים כאן על הקרנות להשתמש בכסף. יש קרנות שגייסו לאחרונה, יש להן מספיק כסף והן תוותרנה על תוספת כסף זאת. מאידך, קרנות קטנות או קרנות שתכננו לגייס כסף בקרוב ונשאר להן מעט כסף להשקיע בחברות חדשות או בחברות הפרוטפוליו שלהן, יהנו מאוד מהיכולת לתת לחברות שלהן מסלול המראה ארוך יותר, מה שיכול לשנות גורל חברות אלה.

נספח א: האם ההייטק הישראלי אבן זקוק לעזרה?

ברצוני להתייחס כאן לגישה הקיימת אצל חלקם של מנהלי קרנות הון סיכון כפי שבאה לידי ביטוי במאמר שהתפרסם ב 3.5.2020 בכלכליסט על ידי 4 מהמנהלים הבכירים בקרנות. 3 קרנות הן ישראליות ואחת היא קרן אמריקאית עצומה (מיליארדי דולרים) המיוצגת בארץ על ידי אחד הכותבים.

זה המאמר:

<https://www.calcalist.co.il/internet/articles/0,7340,L-3815450,00.html>

כותרת המאמר : ההייטק הישראלי לא צריך שיצילו אותו

התזה של המאמר היא : לא צריך תמיכה ממשלתית נוספת בהייטק (ולמרות שהם אינם מציינים זאת נראה שיש להם או לחלק מהקרנות האלה אפילו השגה על הצורך בקיום רשות החדשנות). המאמר הוא בעייתי אך להערכתני חשוב להציג אותו ואת הבעייתיות שבו. מה מאפיין את ארבעת מנהלי קרנות ההון הסיכון שכתבו את המאמר? כולם גייסו לקרנות שלהם כסף לאחרונה. להם אין בעיית כספים וגם לחברות שלהם אין בעיות מימון. למעשה חוסר מימון מספק בשוק עושה להם טוב שכן יש פחות תחרות על החברות הטובות, ניתן להשקיע בחברות כאלה בערכים נמוכים יותר. יש גם מצב שחברות טובות שנגמר להן הכסף יערכו גיוסי חרום (Down-round) מה שיאפשר למי שיש כסף (להם...) למצוא עסקאות מצוינות במחירים זולים.

למרות שכל הארבעה הם אנשים ישרים כסרגל (אני כמוכן מכיר את כולם אישית) וכוונותיהם טובות (מניעת בזבוז כספי המסים) היה נכון אם הם היו מציינים זאת בתחילת המאמר.

הבעייתיות המרכזית של כתבה זאת מתבטאת בתגובה 35 לכתבה (ומומלץ לקרוא גם את שאר התגובות) :

זו כתבה היוצאת מנקודת הנחה של מובהקות :

חברות מבטיחות / לא מבטיחות.
שהלא מבטיחות יסגרו והמבטיחות לא.
לפי הרציונל הזה ברור מה הולך להצליח ומה לא...
מה לעשות, העולם הוא אפור ולא שחור לבן, ואז גם אלו שהולכות להצליח אבל צריכות מסלול הרצה שאינו קצר, צריכות לצלוח את המשוכה.
ישנן גם עלויות שאינן משכורות, כגון רישום פטנט, וזול - זה לא.
כשחברה מצליחה גם העובדים מרוויחים, מס הכנסה מרוויח, כולם מרוויחים. בנוסף, רק אתמול הוסבר לי
על כך שבתקופה הקרובה קשה מאוד לגייס, נטו עקב העובדה שרבים הפסידו הון עקב ירידות שווי עולמיות,
נטו פסיכולוגית.

הכותב הלא מזוהה עלה בנקל על הבעיה בתזה של הכותבים. כתבה כזו יכולה להכתב רק על ידי מי שגייס קרן - לו לא חסר כסף. כל הארבעה ביחד ישקיעו בשנה בכ-15 חברות. מתוכן 4-5 יצליחו (בהנחה שהקרנות שלהן אכן מצוינות ביכולותיהן לאבחן חברות ולטפח אותם). אבל אולי מתוך חברות 100-16 (לו היינו מסדרים את החברות בסדר איכות יורד) גם חברה 18, 29, 67 ו-94 היו מצליחות אם הן היו מגייסות.

אחת הקרנות הטובות בעולם היא סיקויה. כשנכנסים למשרדי הקרן יש קיר גדול עם שלטי חברות - כולן חברות מוצלחות וידועות. האם אלה החברות המוצלחות ביותר של הקרן? לא!!! אלה חברות שבאו להציג לקרן ולבקש שהיא תשקיע בהן והקרן דחתה את בקשתם. מעבר לאקט זה של צניעות, אלו הם החיים בהון סיכון: אף אחד, כולל המשקיעים הטובים ביותר, לא יודע מי באמת תהיה החברה שתצליח - זה אלמנט סטטיסטי יותר מכל.

מובן שמעבר לאותן 4 קרנות, יש קרנות נוספות רבות אך אם נקצץ בכספי ההשקעות (בקרנות, בכסף שמגיע מחברות בחו"ל שמשקיעות, בכסף מאנג'לים וכו') נניח בחצי, אכן פעילות ההייטק הישראלי לא תרד לחצי. היא תרד אולי ברבע. להערכתני, הרבע הזה שווה את עידוד ההייטק על ידי המדינה, כנגזר מהתוכנית המוצעת. במיוחד שעלותה בעצם - אפסית.

הערה: גם אני נמצא באותו מצב בדיוק של אותן 4 מנהלי קרנות סיכון שכתבו כתבה זאת. אינני מסכים איתם כי אני סבור שהם טועים ומטעים. תוכנית העידוד המוצעת מתאימה מאוד לקרנות החלשות יותר או לקרנות שבחוסר מזלן לא גייסו כסף לאחרונה. היא פחות מתאימה או נדרשת למי שגייס לאחרונה, דהיינו לקרן שלי.

נספח ב: שיקום הכלכלה - כללי

אי אפשר להתייחס לענף ההייטק מבלי להתייחס לפתרון הכולל לשיקום הכלכלה.

איך מחזירים את הכלכלה והפעילות הציבורית והפרטית לתלם כאשר השיפה מוקדמת מדי וביטול הבידוד עולים להחזיר את האלמנט הנגיפי בעוצמה מחדשת?

התשובה היא שסיכון צריך לקחת. כל יום עולות על הכביש מיליוני מכוניות כאשר ידוע שיש תאונות דרכים ובשנה ימותו למעלה מ-300 איש בתאונות. לא עוצרים את התחבורה למרות זאת.

סיכון צריך לקחת אבל את הסיכון הספציפי הזה אפשר למזער וניתן לתחס. איך?

1. חובה לאפשר בדיקות לכל החפץ עם תשובות מהירות ואמינות. יש בעולם פיתוחים שונים המאפשרים זאת וישראל חייבת להיות מראשוני המאמצים של הפיתוחים האלה במיוחד לאור העובדה שהמדינה היא טריטוריה סגורה למדי עם פתחי כניסה/יציאה מבוקרים מאוד. **אסמכתא: [Download The April 2020 Covid-19 Snapshot Today!](#)**
2. צריך לנטר את מכלול הנתונים, שיזרמו למוקד מסודר, מדי יום או אפילו מספר פעמים ביום. הסיכון הגדול בפתיחת הסגר היא חזרת התפשטותו של הוירוס. לכן חשוב לנטר את הנתונים באופן מתמיד בישות (תחת משרד הבריאות?) שיש לה סמכויות להחזרת הסגר (חלקי או כללי) וקיים אדומים ברורים שינחו אותה לכל מצב.
3. צריך לבצע בדיקות מסיביות עד שהסיכון בהדבקות ירד לקרוב לאפס (פחות מעשרה נדבקים ביום).
4. צריך להיות נכון להחזיר לסגר קבוצות אנשים (למשל: עובדי מפעל מסוים, שכונה מסוימת וכו') או אזורים או את כל הארץ. לצורך כך נדרשת הגדרת קיים אדומים וצהובים. צהובים – אזהרה. אדומים – ביצוע הסגר.
5. ואם תקרה הדבקה, חובה להקטין את הסיכוי להדבקה מסיבית. איך עושים את זה?
 - a. הגדרת קבוצות – צריך להגדיר קבוצות שגודלן לא יעלה על 25 (או בבתי ספר: כיתה שלמה). זה מספר המחייב בחינה נוספת כאשר נבחנו מספרים בתחום 50-10. קבוצות אלו יכולות להפגש, לעבוד יחד וכו'. אבל נדרשת מינימום חשיפה של חברי הקבוצה עם חברים מקבוצות אחרות. אם התגלה נשא בקבוצה, יש להכניס לבידוד מייד את כל חברי הקבוצה.
 - b. בתי ספר – צריך לנסות ליצור מינימום הפרדה של הכיתות (קבוצות). איך? הגעה לבית הספר בשעות שונות: כיתה א' ב 7:30. כיתה ב' ב 7:40 וכו'. אין הפסקות משותפות. מנהל בית הספר יוודא שכל כיתה תצא להפסקה (מקוצרת) בשעה אחרת. המורים והמנהל צריכים להשתדל להיות במינימום קירבה לתלמידים תוך מתן ההסבר לכך לתלמידים.
 - c. מופעי ענק (משחקי כדורסל, מופעי מוזיקה, טקסים וכו') – ללא קהל בשלב ראשון, קהל חלקי בשלב שני. מופעים ישודרו באינטרנט או בטלוויזיה וניתן לעודד את המארגנים שיפעילו צפייה בתשלום.
 - d. בתי כנסת, מסגדים, ישיבות, אוניברסיטאות – רק בריווח מתאים. 2 מניינים בבית הכנסת/מסגד/כנסיה. הפרדת התלמידים באוניברסיטאות או בישיבות ל-2 משמרות (או יותר) שאין חפיפה ביניהם.
 - e. חובה לדאוג לבידוד מקסימלי, איכותי ככל שזה יכול להיות, לצוותים הרפואיים ולצוותים המטפלים בזקנים בבתי אבות.
 - f. יש להחריג מהפתיחות הכללית מכלל זה אנשים מבוגרים בריאים מגיל 70 ומעלה או בני 55 ומעלה עם מחלות רקע (סכרת, לחץ דם). לגבי אנשים אלה – יש להגדיר תקנות בידוד שכן יאפשרו להם לנסוע ממקום למקום (אולי על ידי בניית תאי בידוד במוניות?). הגעה לעבודה – רק אם ניתן לשמור בעבודה על בידוד (חדר נפרד וכו'). בבתי אבות – הקמת חדר פגישות שבו המבוגר יוכל להפגש עם בני משפחתו הקרובים לזמן קצר (30 דקות?) כאשר בחדר יוגדר בידוד כך שהמבוגר לא יגע או יהיה קרוב מדי לבני משפחתו ובין ביקור לביקור מחטאים את החדר.

נספח ג: טכנולוגיה

ניתן להשתמש בטכנולוגיה לביצוע איסוף הנתונים לצורך ניטורם:

1. ניתן להגדיר תוכנה אליה מנהלי חברות או משרדים יוכלו להזין את הקבוצות שלהם ומי בכל קבוצה. במקרה שמתגלה נשא, ניתן יהיה באמצעות מאגר מידע זה (שבנייתו היא עניין לימים ספורים) לבצע פניה מהירה לחברי הקבוצה אם אחד מחבריה נמצא כנשא.
2. תוכנת "מגן" המופעלת היום מבצעת איכון על פי תשדורות הרדיו. איכון זה הינו מאוד לא מדויק ובעצם בבניין בן 20 קומות, הזיהוי הוא של כל הנוכחים כאילו הם במקום אחד. אפשר להרחיב את תוכנת "מגן" כך שכל טלפון יפלוט בבלוטות' אחת לזמן מה מידע על קיומו בסביבה והזיהוי

שלו ובמקביל כל הטלפונים יחפשו סיגנלים אלה, יצברו את המידע ואחת לזמן מה ישלחו את המידע לענן, שם תוכנה תאגור את המידע. אם יתגלה נשא, ניתן יהיה לאתר מיידית את מי הנשא פגש בימים האחרונים וכמובן את מי הם פגשו וכו'. ולהטיל הסגר על קבוצה זו מיידית. מרגע שיש אפליקציה כזאת, אפשר לדרוש מכל מי שנכנס למקום עבודה להראות לשומר את האפליקציה המופעלת בטלפון שלו וניתן לדרוש להראות את האפליקציה גם בכניסה לקניונים או לחנויות. אפשר להרחיב את האפליקציה כך שלשומרים, תהיה היכולת לראות את האפליקציה ולוודא בתוכנה שעל הטלפון שלהם את ההתאמה בין האיש המגיע לטלפון שהוא מראה. במידה ויש חשוד כנשא, ישלח מיידית קוד מתאים לטלפון שלו וכך תמנע כניסתו למקום עבודה, קניון או כל מקום אחר בו אנשים אחרים עלולים לשהות בסביבתו. כמובן שכל זה צריך להתבצע תוך לקיחת צעדים קיצוניים של שמירת הפרטיות של כלל המשתמשים. בהתייעצות עם מומחים, מטלה זו הינה אפשרית וזמן כתיבת והפצת תוכנה כזאת הוא שבועות ספורים.

נספח ד : תוכנית לדחיפת המגזר העיסקי בכללותו

תוכנית זו גובשה על ידי רו"ח ועו"ד ישראל אדלר. אני סבור שזו תוכנית טובה, חורגת מהקונוונציונלי, איננה מחייבת הזרמת כספים מסיבית ומאפשרת חלוקה בנטל. אומנם היא איננה מתייחסת ספציפית להייטק אבל כמובן שגם ההייטק יהנה ממנה.

ישנן 4 בעיות עיקריות ועקרוניות. 3 במגזר העיסקי, ובנגיעה מסויימת למגזר הפרטי, אחת בעיקר למגזר הפרטי - עם השלכה למגזר העיסקי.

1. שכר עבודה, חל"ת דמי אבטלה, הכנסת עבודה לעצמאיים: הפתרונות הממשלתיים מהווים תשובה די טובה. נניח שפתרנו, אם כי לא לגמרי, לא באופן יסודי, באשר לא ניתן פיתרון לכולם, אבל יחסית אפשר לומר שמה שהציעה הממשלה פחות או יותר בסדר לעת עתה.

2. הלוואות קרן וריבית במגזר העיסקי. אי תשלומן עפ"י לוחות הסילוקין עלול לגרום לגלישת הלווים לחדלות פרעון רבתה. הבעייה חמורה יותר היכן שיש מנגנונים אוטומטיים לפרעון, נניח כשהבטחוונת קטנים (תשובה וחברותיו, למשל. הבנקים יכולים לקרוא לכסף מיידית כי ערך הבטחוונת ירד. כמו בעבר סיפור זאבי ומניות בזק ודוגמאות נוספות).

3. דמי שכירות עסקיים של משרדים, מפעלים וכיוצ"ב. העסקים סגורים, לא מניבים הכנסות ולא מסוגלים לשלם דמי שכירות. (פטור מארנונה הוא מעט שבמעט ולא יפתור הבעייה) עזריאלי, בגדולתו, העמיד לשוכריו מימון במחיר 0%. זה חריג, אבל אפילו זה לא יספיק, בוודאי לא לאורך זמן.

4. הלוואות שניתנו לצורך רכישת נדל"ן מסחרי - עסקי ונכסי השקעה אחרים; משכנתאות במגזר הפרטי. גם כאן, דחיית 3 תשלומים, בלי לוותר על ריבית והגדלת פריסה, מעבר להנשמה שהיא נותנת ללווים, אינה מספקת. ותמונת הראי - אי תשלום דמי שכירות לבעלי דירות ונכסים אחרים, שהשוכרים המובטלים, במגזר הפרטי, ואנשי העסקים שאין להם כעת הכנסות שמהן יישלמו שכ"ד, במגזר העסקי, לא מסוגלים לשלם.

כיצד פותרים כל אלה בהשתתפות ובנשיאה בנטל על ידי כל הגורמים ?

התשובה לכל אלה - מן הבחינה הטכנית, היא ראיית כל הימים, נניח מה-15.3.20 ועד 15.6.20 (ניתן לקבוע התקופה גם קצת אחרת) כ י ו ם ע ר ך א ח ד .

1. על הלוואות תיצבר ריבית של יום אחד - ולא ריבית של 90 יום. לא יגיע מועד פרעון להלוואות שמועד פרעון בתוך הטווח הזה.

2. דמי השכירות יהיו עבור יום אחד - ולא על 90 יום

3. לא תיצבר ריבית על משכנתאות ולא יגיעו מועדי פירעון קרן.

מה ההשלכות ?

נותני אשראי, בעיקר בנקים, חברות מימון, חברות ביטוח ושאר השוק המישיני, יפסידו קבלת הריביות על הלוואות שנתנו; בעלי בתים ונכסים מושכרים אחרים (מכונות; תשומות יצרניות אחרות) יפסידו דמי שכירות על הנכסים שהשכירו.

מהם מקורות הכסף של הבנקים ושל חברות הביטוח? הון עצמי (בבנקים בטל בשישים הלימות הון מקובלת 8%-10%); פקדונות הציבור - הבנקים משלמים היום ריבית קרובה לאפס; פקדונות של קופות גמל, פנסייה וכיוצ"ב - ריבית די נמוכה; כספים מבנק ישראל עפ"י חלונות האשראי השונים. בקיצור ריבית מאוד נמוכה במצטבר.

הבנקים, כאמור, לא יקבלו ריבית מהלווים, הם גם לא ייחשבו ריבית על הלוואות שנתנו, ומאידך יופטרו מתשלום הריבית למממניהם - בעיקר לבנק ישראל (זו תהא תרומת המדינה) ולקופות גמל, פנסייה וכיוצ"ב. הוצאותיהם השוטפות של הבנקים מכוסות, בשנים האחרונות מעמלות, כך שסיטואציה כזו לשלושה חודשים תפגע רק בתשואה שלהם להון. אז נגיד שלא תהא תשואה להון ל - שלושה חודשים - לא נזק משמעותי.

באותו אופן, קופות הגמל וחברות הפנסייה לא יניבו תשואה לעמיתיהם לשלושה חודשים. אז התשואה שלהם ל 2020 תהא ל - 9 חודשים ולא ל - 12 חודש. גם כן לא נזק משמעותי.

הנהנים העיקריים יהיו הלווים, שיופטרו מתשלום ומחישוב הריבית לחובתם, והם, כידוע, משלמים ריבית מאוד מנופחת, רחוקה עד מאוד מריבית בנק ישראל לבנקים (כזכור 0.25%), והפטור שלהם יהיה בעיקר על חשבון בנק ישראל, קופות הגמל והשתלמות והפנסייה שיפסידו תשואה - ותו לא.

באשר לשוכרי נכסים: הם יופטרו, כאמור, מתשלום דמי שכירות. למי הם משלמים? לבעלי הון, בעיקר, נניח לשם דוגמא, לעזריאלי. ככל שעזריאלי מימן נכסיו בהלוואות, הוא, כאמור, יופטר מתשלום הריבית על הלוואות אלה. ככל שהוא סיים לשלם הלוואותיו, הרי שדמי השכירות מהווים עבורו תשואה להונו. אז עוד פעם: הונו יניב בשנת 2020 תשואה רק על תשעה חודשים ולא על שנה. (בגדול גם כאן תהא השתתפות המדינה. הואיל והוא משלם מס על תשואת ההון שלו, המדינה תשתתף בגורם המס על ירידת התשואה).

במגזר הפרטי, כאמור, יופטרו הלווים מריבית על הלוואות המשכנתא שלהם. מי שיישא בזה יהיו, כאמור, הבנקים, מגזר המשכנתאות, שבעצמם יופטרו, כאמור קודם, מתשלום הריבית לבעלי הפקדונות, בנק ישראל וקרנות הגמל, ההשתלמות והפנסייה.

אבל יש כאן עוד משהו: כפועל יוצא מהפטרותם של בעלי הבתים מהריבית, ניתן יהיה לחייבם לוותר בשלושה חודשים אלה על 30%-40% מדמי השכירות שהם גובים על הדירות שהם משכירים. אם נצא מתוך הנחה שתקבול העבודה של שכירים ועצמאים, בשל קבלת חל"ת, דמי אבטלה וכיוצ"ב, ירד בכשליש מהכנסתם השוטפת - הרגילה, ההטבה שהם יקבלו בהפחתת דמי השכירות לשלושה חודשים אלה, תכסה על ההקטנה בהכנסותיהם.

כמובן שהרעיון הזה לא חף מבעיות. יש כאן "פגיעה בקניינו של אדם" בניגוד לחוקי היסוד. לדעתי בחקיקה מתאימה ואולי אפילו בתקנות ובצווים ניתן להתגבר על כך. בל נשכח שבאופן דומה "דפקו" את הציבור בהסדר מניות הבנקים - רק להיפך. אולי זה הזמן לומר לבנקים שהשיאו בשנים האחרונות תשואות גבוהות למדי, להשתתף במאמץ הכולל. כך גם מול בעלי ההון, קופות הגמל הפנסייה וכיוצ"ב - שבעצם הנטל עליהם הוא על כולנו - כולנו מושקעים שם, ובנפול המשק נפסיד הרבה יותר. אל נשכח שהמדינה היא זו שדוחפת ומטפחת את הגורמים הנ"ל בהנפקת אג"ח עם תשואה ענקית מובטחת, ואף היא זו שהצילה, על חשבוננו, את קופות הגמל הוותיקות.

בקיצור: התוכנית הזו בנוייה על הפער האדיר בריביות: בין אלה הניגבות מהציבור לבין אלה המשולמות על ידי המלווים וספקי הנזילות האחרים.

ואגב, כאקורד אחרון שלא שייך כלל לתוכנית דלעיל: הפער בין ריבית בנק ישראל לריבית הפריים עומד, הסטורית על 1.5%. זה היה אולי פער סביר כשהריביות היו 20%, 10%. זה לא הגיוני ולא סביר בשנים האחרונות. מוזר שאיש לא נתן דעתו על הפער הלא תקין ולא מוצדק הזה לטובת הבנקים. כשאומרים היום, שעה שרוצים לבצע הרחבה מוניטרית, שאין לאן להוריד הריבית של בנק ישראל כי היא ממילא אפסית - ניתן לעשות זאת לא על ידי הורדת ריבית בנק ישראל אלא על ידי הורדת 1% נניח, מתוך מירווח ה - 1.5% הבלתי-מוצדק הזה. נכון לבצע זאת על אחת כמה וכמה בעידן הקורונה.

נספח 3

מסמך מאת התאחדות התעשיינים בישראל

סקר ציפיות בתעשייה לחודשים אפריל - יוני 2020 ממצאים סופיים

על בסיס תשובותיהן של כ-115 חברות תעשייתיות שענו לסקר מאמצע מרץ 2020 ועד אמצע אפריל 2020

דיווחי התעשיינים לרבע הראשון של 2020 - עת תחילת התפשטות נגיף הקורונה ברחבי העולם:

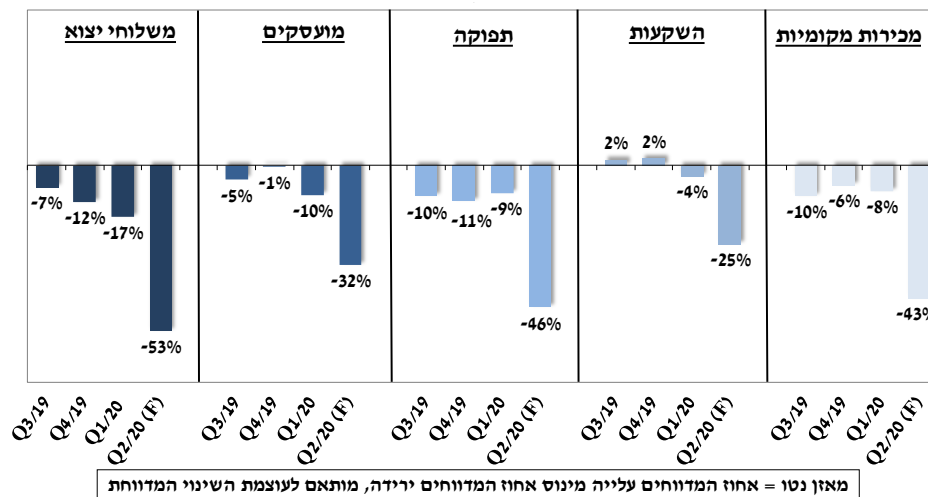
- נמשכה הנסיגה בתפוקת התעשייה
- ירידה נוספת במכירות לשוק המקומי
- העמקת הנסיגה במשלוחי היצוא
- ירידה במצבת העובדים בתעשייה
- נסיגה בהשקעות התעשייה בנכסים קבועים, זאת לראשונה מזה כשמונה שנים
- התכווצות הפעילות החברות התעשייתיות הרב - לאומיות בחו"ל

תחזיות התעשיינים לרבע השני של 2020²:

- ירידה חדה ביותר בתפוקת התעשייה על רקע צמצום פעילות המפעלים בהתאם להנחיות הממשלה
- צניחה במכירות לשוק המקומי
- נסיגה חדה ביותר במשלוחי היצוא
- צמצום חד במצבת העובדים בתעשייה
- צפי לקיטון בולט בהשקעות בתעשייה
- צפי להתכווצות פעילותן של חברות התעשייה הרב - לאומיות בחו"ל על רקע התפשטות הנגיף ברחבי העולם.

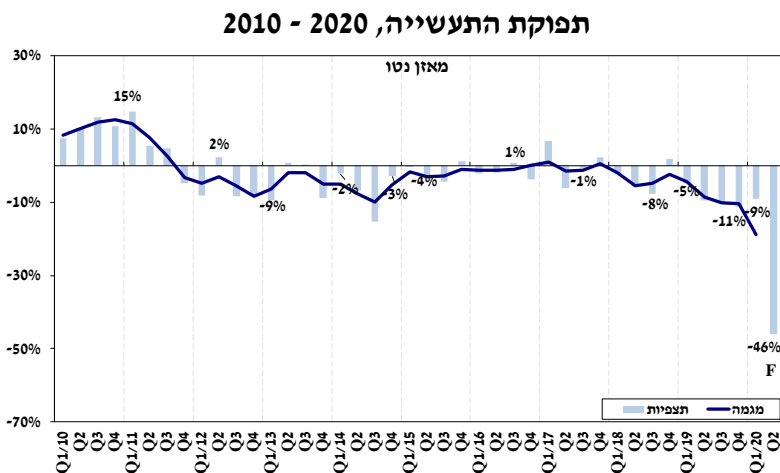
²החל משנת 2014 מבצעת המחלקה למחקר כלכלי ניכוי מקדם ההטייה למאזני הנטו המתקבלים מתחזיות התעשיינים, זאת מאחר ובמשך תקופה ארוכה נמצאה הטייה של תחזיות התעשיינים בסקר הציפיות אל מול הדיווחים בפועל. ניתוח זה מתייחס לתחזיות התעשיינים מנוכות במקדם ההטייה שנמצא לכל פרמטר. לפרטים נוספים ראה הסבר בנספח מתודולוגי.

תחזיות התעשיינים לרבע הראשון של 2020 (מאזן נטו)

סקר ציפיות בתעשייה לחודשים אפריל - יוני 2020

תפוקת התעשייה

ברבע הראשון של 2020

נמשכה הנסיגה בתפוקת התעשייה: דיווחי התעשיינים מצביעים על מאזן נטו³ שלילי של כ- 9%, זאת בהמשך לירידה בקצב של כ- 11% ברבע האחרון של 2019.

במקביל, חלה ירידה בניצולת הציוד בתעשייה: מאזן נטו² שלילי של כ- 1%, בהמשך לירידה של כ- 4% בסקר הקודם.

בנוסף, דווח על מאזן נטו² שלילי חד של כ- 8% במלאי חומרי הגלם, לצד מאזן נטו² שלילי של כ- 3% במלאי המוצרים המוגמרים.

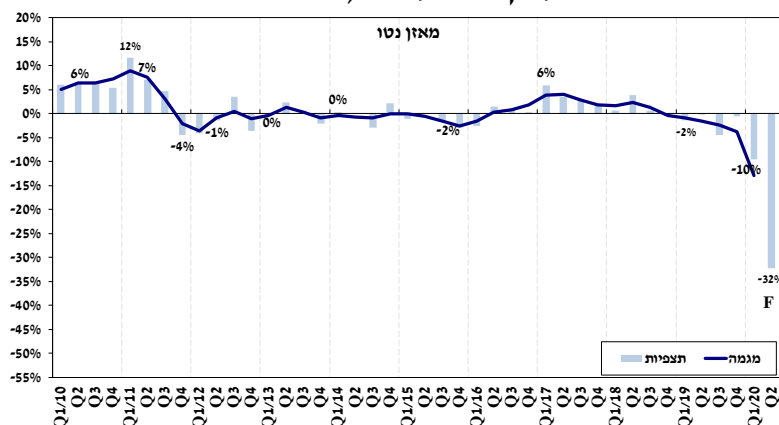
לרבע השני של 2020 צופים התעשיינים ירידה חדה ביותר בתפוקתם: מאזן נטו שלילי חזוי של כ- 46%. זאת לאור התפשטות נגיף הקורונה בישראל והחלטת משרד הבריאות והממשלה לצמצם את הפעילות העסקים ולעבור למתכונת עבודה בהתאם לתקנות לשעת חירום (הגבלת מספר העובדים

³ מאזן נטו = שיעור המדווחים על עלייה פחות שיעור המדווחים על ירידה, משוקלל בהתאם לעוצמת השינוי.
⁴ מאזן נטו חזוי, מנוכה מקדם ההטייה, הנגזר ממוצע הפערים בעשור החולף (2004-2013) בין תחזיות התעשיינים לדיווחיהם בפועל, ראה הסבר לגבי מקדם ההטייה בנספח מתודולוגי.

במקום עבודה לשם צמצום התפשטות נגיף הקורונה החדש - התש"ף-2020), עסקים אשר אינם חיוניים רשאים לפעול בהיקף העסקה של לכל היותר 15% ממצבת העובדים.

מועסקים בתעשייה

מועסקים בתעשייה, 2010 - 2020

ברבע הראשון של 2020

נרשמה ירידה במצבת העובדים בתעשייה: דיווחי התעשיינים מצביעים על מאזן נטו² שלילי חד של כ-10%, זאת לאחר דיווח שלילי מתון של כ-1% ברבע האחרון של 2019.

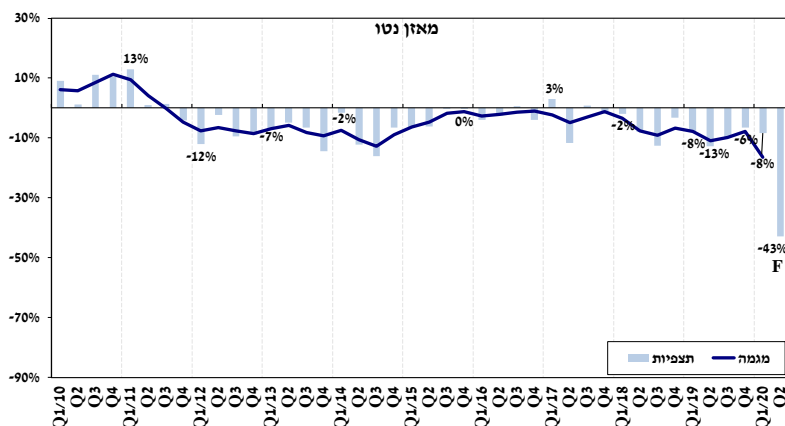
במקביל, הקושי בגיוס עובדים מקצועיים

לתעשייה נמשך: אחוז התעשיינים המדווחים על קושי בתחילת 2020 עמד על כ-83%, בהמשך לשיעור של כ-88% ברבע שקדם.

להערכת התעשיינים, **ברבע השני של 2020** צפויה העמקה בקצב הצמצום מצבת העובדים בתעשייה: מאזן נטו חזוי³ שלילי חד ביותר של כ-32%, זאת לאור הירידה בפעילות העסקית בשל משבר התפשטות נגיף הקורונה.

מכירות לשוק המקומי

מכירות לשוק המקומי, 2010 - 2020

ברבע הראשון של 2020

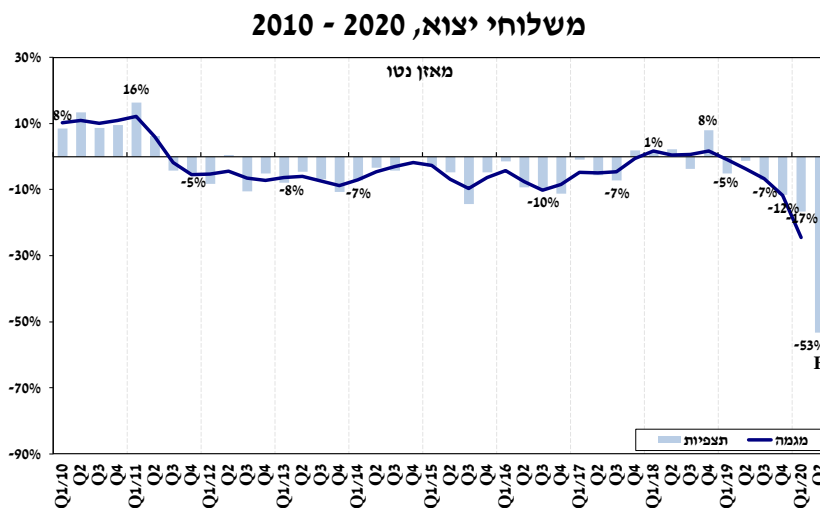
נמשכה הנסיגה במכירות התעשייה לשוק המקומי: מאזן נטו² שלילי של כ-8%, זאת בהמשך למאזן נטו² שלילי של כ-6% בסקר הקודם.

לרבע השני של השנה

צופים התעשיינים צמצום חד במכירות לשוק המקומי: מאזן

נטו חזוי³ שלילי של כ- 43%, אשר משקף פאסימיות רבה באשר להתפתחות המכירות המקומיות על רקע צמצום פעילות התעשייה לאור תקנות הממשלה והירידה בביקושים בתקופה הנסקרת.

משלוחי יצוא

בתחילת השנה
העמיקה הנסיגה
במשלוחי היצוא:
 מאזן נטו² שלילי חד של כ- 17%, זאת לאחר מאזן נטו² שלילי של כ- 12% ברבע האחרון של 2019. זאת בשל שיבושים בנתיב האווירי למשלוח סחורות וירידה בהיקף ההזמנות העולמיות כתוצאה ממשבר נגיף הקורונה.

במקביל, **נמשכה השחיקה ברווחיות היצוא:** מאזן נטו² שלילי של כ- 19% ברווחיות היצוא, בהמשך למאזן נטו² שלילי של כ- 37% ברבע האחרון של 2019. נציין, כי ככל הנראה השחיקה ברווחיות נובעת מהשפעת הייסוף המצטברת בשערו של השקל ביחס למטבע הדולר.

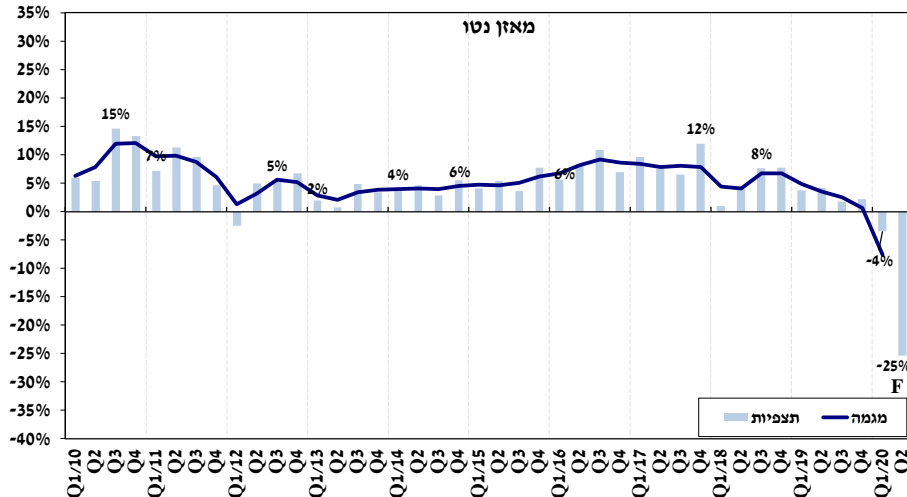
כמו כן, **ירידה נוספת נרשמה במחירי היצוא במונחי מט"ח בתחילת 2020:** מאזן נטו² שלילי של כ- 14%, בהמשך למאזן נטו² שלילי חד של כ- 21% בסקר הקודם. ירידת מחירים זו, נגזרה בין היתר מייסוף בשערו של השקל לדולר, זאת לצד קשיי היצואנים בתחרות הגלובלית הקשה, אשר מאלצת אותם בהתמדה להוריד מחירים במונחי מט"ח.

לרבע השני של השנה צופים התעשיינים צניחה במשלוחי היצוא, מאזן נטו שלילי חזוי³ חד ביותר של כ- 53%, לצד צפי לירידה נוספת במחירי היצוא במונחי מט"ח (מאזן נטו חזוי³ שלילי של כ- 19%). זאת הן על רקע הפחתת פעילות המפעלים בישראל בהתאם להנחיות משרד הבריאות והן כתוצאה מסגירת מרבית מעברי המדינות לסחורות למניעת הידבקות וירידה בביקושים.

הגורמים העיקריים שבלמו את צמיחת היצוא לפי דירוג היצואנים הם: ביקושים עולמיים, עלויות ייצור מקומיות, מחירים עולמיים וקשיי שיווק וחדירה לשווקים.

השקעות בתעשייה

השקעות בתעשייה, 2010 - 2020

ברבע הראשון של

2020 חלה נסיגה

בהשקעות

התעשייה

בנכסים קבועים,

לראשונה מזה

כשמונה שנים:

מאזן נטו² שלילי

של כ- 4%, לאחר

מאזן נטו² חיובי

בשיעור של כ- 2%

ברבע האחרון של

2019.

יחד עם זאת,

דיווחו התעשיינים על עלייה בהוצאות המימון הריאליות: מאזן נטו² חיובי של כ- 7% בתקופה

הנסקרת, בהמשך למגמת עלייה בהוצאות אשר נמשכת זה למעלה מעשור⁵.

לרבע השני של השנה צופים התעשיינים צמצום חד בהשקעות התעשייה: מאזן נטו שלילי³ של

כ- 25%, ככל הנראה צמצום זה הינו צעד נוסף אותו נוקטים התעשיינים כהתמודדות עם השלכות

נזקי המשבר. בנוסף, צופים התעשיינים זינוק בהוצאות המימון הריאליות: מאזן נטו חזוי³ חיובי

של כ- 16%, זאת גם לאור השלכות המשבר.

ברבע השני של 2020 נמשך הקושי בקבלת אשראי חדש: כ- 53% מהתעשיינים שנוקקו לאשראי

חדש, נתקלו בקושי בקבלתו, בהמשך לשיעור של כ- 40% ברבע האחרון של 2019. **במקביל, המשיכו**

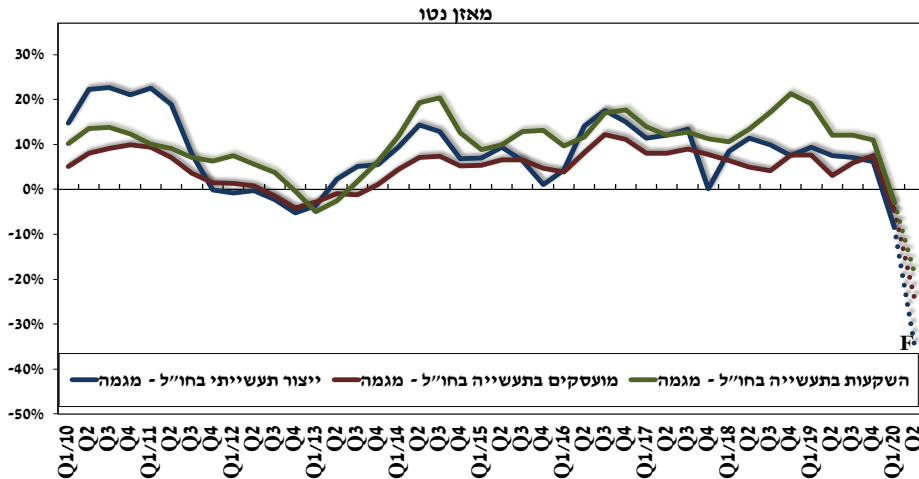
התעשיינים לדווח על קשיים בשמירה על מסגרת אשראי קיימת: כ- 47% בהמשך לכ- 41%

שדיווחו על קושי בסקר הקודם.

⁵ למעט קיפאון בהוצאות המימון הריאליות ברבע הראשון של 2015.

הפעילות הרב לאומית

ברבע הראשון של 2020 נרשמה לראשונה מזה כארבע שנים נסיגה בתפוקת המפעלים בחו"ל:
הפעילות הרב לאומית בחו"ל, 2010 - 2020

מאזן נטו² שלילי של כ- 5%, לאחר מאזן נטו חיובי של כ- 11% ברבע האחרון של 2019.

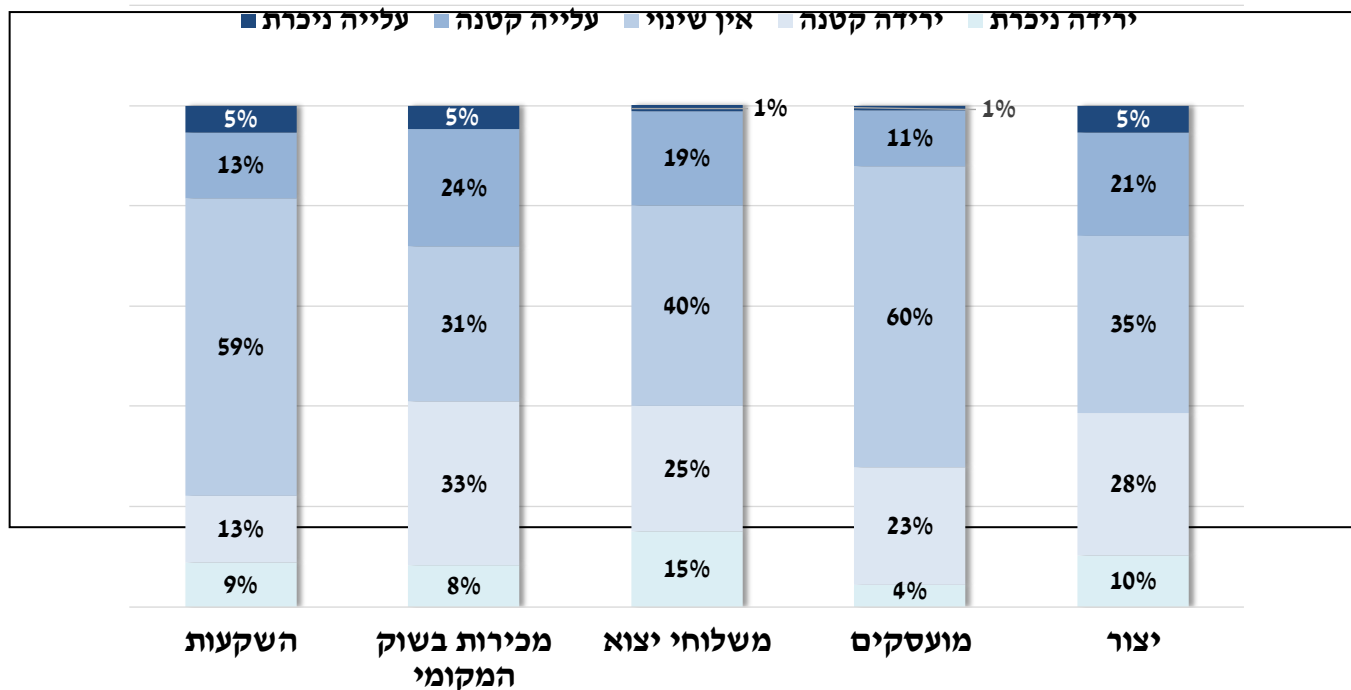
במקביל, נרשמו **פיטורי עובדים בחו"ל**: מאזן נטו² שלילי של כ- 3%, לאחר מאזן נטו חיובי של כ- 13% בסקר הקודם.

בנוסף, **ירידה חלה**

בהשקעות המפעלים בחו"ל: מאזן נטו² שלילי חד של כ- 7% נרשם ברבע הראשון של 2020, לאחר מאזן חיובי בשיעור של כ- 21% ברבע הקודם.

לרבע השני של השנה צופות חברות התעשייה הרב-לאומיות התכווצות ניכרת בפעילותן בחו"ל: צניחה בתפוקתן בחו"ל (מאזן נטו חזוי³ שלילי של כ- 35%), לצד צפי לפיטורי עובדים נוספים (מאזן נטו חזוי³ שלילי של כ- 25%) וצמצום חד בהשקעות (מאזן נטו חזוי³ שלילי של כ- 19%).

התפלגות המשיבים בסקר ציפיות לפי אינדיקטורים עיקריים תוצאות הרבעון הראשון של 2020

נספח מתודולוגי – מקדם הטייה

החל משנת 2014 מבצע אגף המחקר הכלכלי ניכוי מקדם הטייה למאזני הנטו המתקבלים מתחזיות התעשיינים, זאת מאחר ובמשך תקופה ארוכה נמצאה הטייה של תחזיות התעשיינים בסקר הציפיות אל מול הדיווחים בפועל. לגבי רוב הפרמטרים, נמצאה הטייה זו חיובית, כלומר נטייה לאופטימיות יתר, ובמיעוט נמצאה נטייה לפסימיות.

מקדם הטייה - הפער הממוצע בעשור החולף⁶ שנמצא בין מאזן הנטו של תחזיות התעשיינים⁷ למאזן הנטו של דיווחיהם בפועל לאותו רבעון.

מקדמי הטייה, באחוזים

(מקדם חיובי = נטייה לאופטימיות יתר, מקדם שלילי = נטייה לפסימיות)

השקעות	מועסקים	שוק מקומי	יצוא	תפוקה	פרמטר סה"כ תעשייה
0.5	-1.6	2.1	4.0	4.0	

⁶ מהרבע הראשון של 2004 ועד לרבע האחרון של 2013.

⁷ אחוז התעשיינים המדווחים על גידול, פחות אחוז המדווחים על נסיגה, משוקלל לפי עוצמת השינוי המדווחת.

לאחר הקורונה - חיזוק העצמאות הייצורית של ישראל דו"ח חיזוק התעשייה בישראל

מגיפת הקורונה הובילה למשבר חסר תקדים, מהקשים שחוותה ישראל אי פעם. בעת המשבר פעלה התעשייה על מנת לסייע לממשלה בצמצום המגיפה, לייצר ולספק מוצרים חיוניים, ולפעול למציאת פתרונות שסייעו בהתמודדות המדינה עם נגיף הקורונה. במהלך המשבר כבר ייושמו המלצות ויוזמות התעשייה לצורך צמצום המשבר מבחינת המשכיות עסקית, מתווה יציאה, ושמירה על פעילות עסקית.

כעת כשסיום המשבר הבריאותי באופק, זו השעה להבטיח את החוסן הכלכלי של ישראל כעת לפעול לעידוד התעשייה הישראלית וחיזוק כושר התחרות שלה בארץ ובשווקים מחוץ לישראל.

המטרה: הגדלת חלקה של התעשייה בתוצר ל -20% תוך שיפור הסביבה העסקית של התעשייה בישראל, הגברת אטרקטיביות המשק להשקעות, והגברת הפריון בענפי התעשייה השונים.

לצורך השגת מטרה זו מפורטים בדו"ח זה היעדים הבאים:

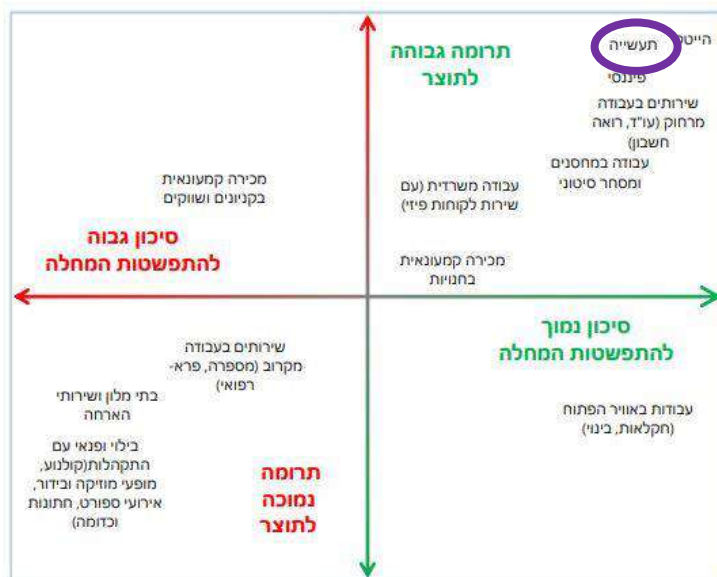
11. **הפחתת הברוקרטיה והרגולציה** - הסרת חסמי רגולציה משמעותיים, שאינם תקציביים, לדוגמא: הגני"ס, הקלות בהיתרי בנייה, מפרטים אחידים לפי סטנדרט בינ"ל, רישום תרופות, תמרוקים.
12. **האצת הצמיחה** - עידוד השקעות במכונות ובציוד, חיזוק המו"פ, מעבר לתעשייה מתקדמת וצעדים נדרשים בתחום התשתיות הפיסיות והדיגיטליות.
13. **חיזוק העצמאות הייצורית של ישראל** – העדפת תוצרת הארץ תאיץ את מגמת חזרתם של מפעלים רבים הביתה, בעיקר של מוצרים חיוניים והרחבה של קווי הייצור כחול לבן.
14. **פתרונות לשימור התעסוקה ושדרוג כח האדם** – פיתוח הכישורים הדרושים למשרות העתיד.

הסביבה הבלתי אפשרית שנוצרה לתעשייה הישראלית בעשור האחרון הביאה לירידה בחלקה של התעשייה בתוצר מ-18% ל-13% והיום אנו מצויים אף מתחת לממוצע האירופאי. זה הזמן שישראל תאמץ אסטרטגיה כלכלית בדומה לזו שאומצה בכל גושי הסחר הגדולים תוך טיפוח משמעותי של עמוד השדרה הייצורי של המשק- התעשייה הישראלית.

על פי הערכות יחידת המחקר של האקונומיסט בשנת 2020 תחול ירידה חדה בצמיחת הסחר העולמי, עד לכדי נסיגה ממשית של כ- 15.3%, האבטלה בישראל צפויה לעמוד על כ 10% בסוף, 2020 וצפויה נסיגה בתוצר השנה של 6% - 10%. **על מנת לנצל את המצב הייחודי למתן יתרון לעסקים הישראליים יש לפעול להאצת הצמיחה, חיזוק הייצור המקומי והגדלת ההשקעות של התעשייה – מהר ככל הניתן.**

במהלך המשבר, כחלק מההיערכות ליציאה מהסגר, הוקם צוות של משרד האוצר, בנק ישראל, המועצה הלאומית לכלכלה, משרד הכלכלה, מכון גרטנר ומשרד הבריאות. כחלק מעבודתו בחן הצוות את המשמעויות הכלכליות והחברתיות של המשך הסגר. לצורך הניתוח הצוות השתמש בשני מדדים כלכליים מרכזיים לתרומת הקלת מגבלות הפעילות על הענף: מדד תרומה לתוצר⁸ ומדד תרומה לתעסוקה⁹. על פי ניתוח הצוות התעשייה היא הענף לו התרומה המשמעותית ביותר לתעסוקה ולתוצר¹⁰. ניתוח זה תרם להחלטה לשימור רוב פעילות התעשייה בעת משבר, והוא נכון שבעתיים לצורך חיזוק הכלכלה עם סיום המשבר, והצורך הדחוף לחיזוק התעסוקה והצמיחה.

גרף א' – מדד כלכלי (תרומה לתוצר) - בריאותי

⁸ . במדד התרומה לתוצר נמדד הפריץ, התוצר הענפי וכן נלקחו בחשבון התועלת העקיפה (המעידה על מידת התרומה של הענף לתוצר של ענפים אחרים)

⁹ במדד התרומה לתעסוקה שוקללו היקף המועסקים בענף המשמעות הכלכלית של פגיעה במועסקים בו.

¹⁰ מקור: דו"ח אסטרטגיית יציאה – קורונה: מתווה לחזרה מדורגת לעבודה, אפריל 2020

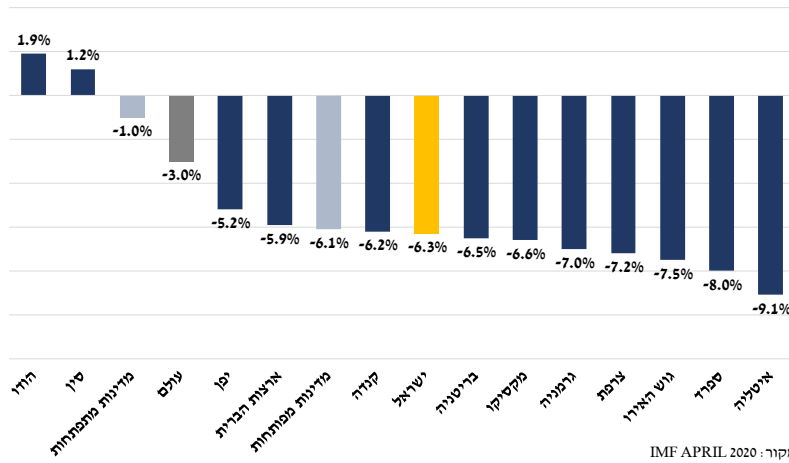
גרף ב' – מדד כלכלי (תרומה לתעסוקה) - בריאות

רקע כלכלי

בעקבות התפשטותו המהירה של נגיף הקורונה ברחבי העולם, ממשלות רבות הכריזו על סגר וצמצמו את הפעילות הכלכלית של המדינה להיקף מינימלי. בנוסף, על מנת להתמודד עם המשבר מבחינה כלכלית מדינות רבות נקטו בצעדי תמיכה במגזר העסקי ובדורשי העבודה. פגיעה זו בפעילות הכלכלית לצד הוצאות פיסקאליות נרחבות הובילו לאובדן תוצר בהיקף ניכר.

תחזית צמיחה לשנת 2020
שיעורי שינוי תוצר מקומי גולמי

קרן הבינלאומית (IMF) פרסמה ראשוניות הצמיחה לשנת 2020 בעקבות הנזק הצפוי ממשבר הקורונה. כך, בשנת 2020 קצב הצמיחה העולמי צפוי להתכווץ ולעמוד על שיעור שלילי של כ- 3% לאחר צמיחה בקצב של

כ- 2.9% בשנת 2019. התוצר במדינות המפותחות צפוי להתכווץ בשיעור של כ- 6.1% ובשווקים המתעוררים בכ- 1.0%. מיתון זה נגזר בין היתר מנסיגה צפויה של כ- 7.5% בתוצר גוש האירו לצד

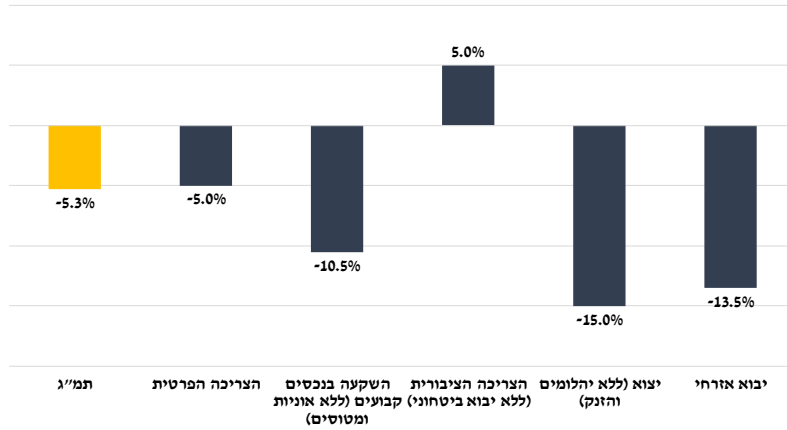
ירידה של כ- 5.9% בקצב צמיחת התוצר בארה"ב. מנגד, חשוב לציין כי להערכת ה- IMF התוצר הסיני צפוי לרשום צמיחה מתונה של כ- 1.2% השנה.

כמו כן, על רקע סגירת המעברים של מרבית מדינות העולם מחשש להפצת המגיפה ולהגברת ההידבקות ולאוור מגבלות שהוטלו על היצוא, לפי הערכת קרן המטבע הבינלאומית צפויה השנה נסיגה של כ- 11% בסחר העולמי בסחורות ושירותים על רקע ירידות הן ביצוא והן ביבוא. גם לפי הערכות יחידת המחקר של האקונומיסט בשנת 2020 תחול ירידה חדה בצמיחת הסחר העולמי בסחורות, עד לכדי נסיגה ממשית של כ- 15.3%, זאת לאחר צמיחה מתונה של כ- 0.9% בשנת 2019. לצד ההתכווצות בסחר העולמי בסחורות, צפויה ירידה במחירי חומרי גלם העולמיים לתעשייה בשיעור של כ- 3% בשנת 2020 הנגזרת בעיקר מירידות במחירי הנפט הגולמי והמתכות הבסיסיות (כ- 30%- וכ- 4%, בהתאמה) וזאת בהמשך לירידת מחירים בשנת 2019 שנגזרה ממלחמת הסחר ואי הוודאות בין ארה"ב לסין.

גם בישראל הוכרז מצב חירום לאומי בעקבות משבר הקורונה, עסקים רבים נדרשו לסגור או להפחית את פעילותם למינימום זאת על מנת למנוע התקהלויות ולהאט את קצב ההדבקה. ירידה זו בפעילות הכלכלית אילצה עסקים לצמצם את מצבת העובדים באמצעות פיטורים, הוצאה לחופשה ללא תשלום או לחופשה יזומה בכדי להמשיך ולהתקיים.

לפיכך, בשנת 2020 על פי הערכת קרן המטבע הבינלאומית, שיעור האבטלה צפוי לזנק ולעמוד על שיעור של כ- 12%, זאת לאחר שיעור אבטלה נמוך ברמה עולמית של כ- 3.8%. במקביל, שיעור האינפלציה צפוי לרדת ולעמוד על 1.9%- בעקבות ירידה במחירי הדיור, הנפט, הטקסטיל ורכיבים נוספים. הערכות אלו בנוסף לחבילת הסיוע הפיסקאלית בהיקף של כ- 80 מיליארד \$ הביאו לתחזית צמיחה שלילית בישראל של כ- 6.3% בשנה הקרובה, לאחר צמיחה גבוהה בשיעור של כ- 3.5% בשנת 2019. יצוין, כי הפגיעה בצמיחה של מדינת ישראל מעט חמורה יותר מזו של ממוצע המדינות המפותחות (6.1%-), ככל הנראה על רקע המשקל הגדול יחסית של היצוא בתוצר ומדיניות סגר מחמירה יותר.

תחזית רכיבי התוצר לשנת 2020
תחזית צמיחה בנק ישראל

מקור: תחזית בנק ישראל, אפריל 2020

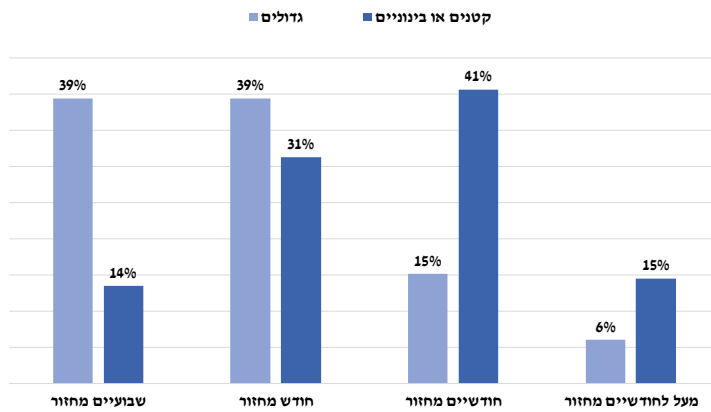
בנוסף, מתחזית חטיבת המחקר של בנק ישראל עולה כי התוצר הישראלי צפוי להתכווץ בקצב של כ- 5.3% בשנת 2020. מבחינת רכיבי התוצר צפויה נסיגה של כ- 5% בצריכה הפרטית ושל כ- 10.5% בהשקעה בנכסים קבועים (ללא אוניות ומטוסים), זאת לצד ירידה ממשית חדה

ביותר של כ- 15% ביצוא (ללא יהלומים וחברות הזנק) ושל כ- 13.5% ביבוא האזרחי (ללא יהלומים, אוניות ומטוסים). מנגד, התחזית להוצאה לצריכה ציבורית (ללא יבוא ביטחוני) מוערכת בגידול של כ- 5.0%. במקביל, להערכתם האינפלציה במהלך השנה צפויה לעמוד על שיעור שלילי של כ- 0.8% וריבית בנק ישראל תעמוד בסוף השנה בטווח של 0.1% - 0%. ההשלכות על שוק העבודה הינן מתמשכות, ובהתאם לכך שיעור האבטלה במחצית השנייה של 2020 צפוי לעמוד על כ- 8% בקרב גילאי התעסוקה העיקריים, כך בסיכום שנת 2020 שיעור האבטלה צפוי לעמוד כל כ- 6%. נציין, כי הערכות אלו של בנק ישראל מבוססות על ההנחה כי עיקר המגבלות שנועדו למנוע את התפשטות הנגיף יוסרו בהדרגה עד סוף יוני 2020 וכי במחצית השנייה של השנה המשק יחזור לפעול ללא הגבלות משמעותיות בהיבטי תנועה ותעסוקה, ויעבור לתוואי של צמיחה. במידה ותרחיש זה לא יתמשש, דחייה של חודש בתהליך הסרת המגבלות לצד התכווצות בסחר העולמי צפוי להביא לירידה חדה בתוצר המשקי בשיעור של כ- 8.8% ולשיעור אבטלה של כ- 8%.

במטרה לבחון את השפעת התפשטות הנגיף על פעילות התעשייה הישראלית, בוצע על ידי המחלקה למחקר כלכלי של התאחדות התעשיינים סקר מקיף בקרב כ- 200 חברות תעשייתיות בתחילת חודש אפריל 2020. מניתוח ממצאי הסקר עולה כי מרבית מפעלי התעשייה (כ- 78%) דיווחו על פעילות בהיקף עבודה של 30% ומעלה, לצד כ- 18% נוספים הפועלים בהיקף של עד 30% והיתר (כ- 4%) דיווחו כי מפעלם נסגר ואינו פעיל בתקופת המשבר. לנוכח שינויים אלו, כ- 74% מהמפעלים העידו על ירידה בפדיונם, זאת לאור הירידה בביקושים המקומיים וביקושים מחו"ל הבאים לידי ביטוי בהתכווצות היקף ההזמנות בשל צמצום הפעילות הכלכלית העולמית בכלל והמשק הישראלי בפרט. עוד עולה כי האובדן בפדיון חולש על פני כל ענפי התעשייה על אף ההחרגות של חלק מענפים. במקביל צמצום המעברים וסגר העסקים, הביא לשיבושים ועיכוב בקבלת חומרי הגלם לתעשייה. כך, כמחצית ממשיבי הסקר דיווחו על עיכוב/ חוסר של חומרי גלם בהיקף ממוצע של כ- 23% מסך חומרי הגלם המיועדים לייצור. השיבושים באספקת חומרי הגלם מאלצים יצרנים רבים לפנות

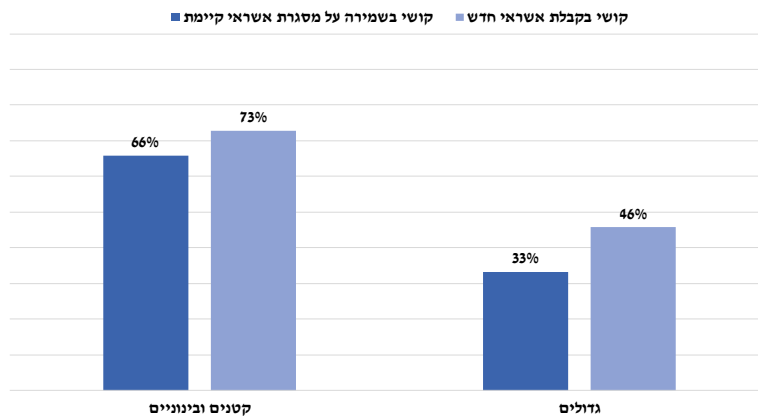
לספקים מתחרים בכדי להמשיך בפעילות היצור הסדורה ולכן חווים עליית מחירים, כאשר על פי הדיווחים כ- 40% העידו כי ספגו העלאה במחירי חומרי הגלם.

היקף אשראי להמשך פעילות עסקית תקינה
התפלגות המשיבים לפי גודל עסק

קשיי אשראי

התפלגות המשיבים לפי גודל המפעל

* קושי = קושי בינוני עד רב מאוד

לנוכח הפגיעה בהזמנות ובמכירות ישנן השלכות תזרימיות הבאות לידי ביטוי בקשיי נזילות ומחסור באשראי. כך, כ- 66% מהעסקים הקטנים והבינוניים, המעסיקים עד 100 עובדים, דיווחו כי קיים קושי בינוני עד רב מאוד בשמירה על מסגרת אשראי קיימת, זאת בעוד כ- 33% מהעסקים הגדולים דיווחו על קושי זה. כמו כן, הרוב המכריע של העסקים הקטנים והבינוניים (כ- 73%) דיווחו על קושי בינוני עד רב מאוד בקבלת אשראי חדש ובמקביל לכך - 46% עסקים גדולים דיווחו על קושי מסוג זה.

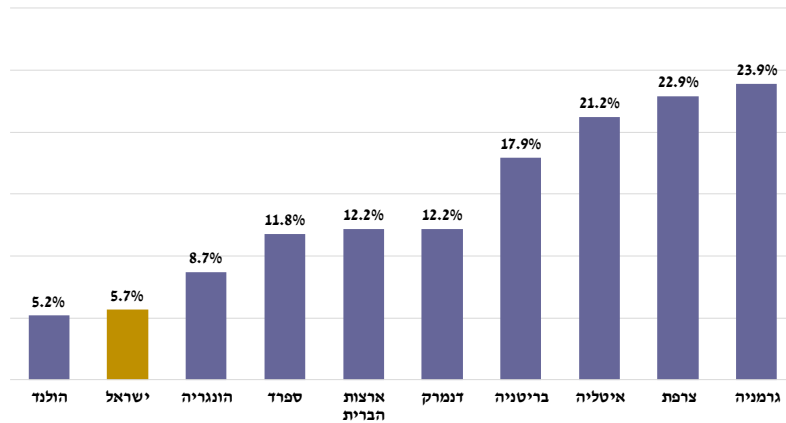
יש לציין כי מבחינת היקף האשראי החדש/נוסף לו זקוקים המפעלים הקטנים והבינוניים על מנת להמשיך את קיום פעילותם העסקית התקינה עולה כי כ- 41% מהמשיבים מעריכים כי זקוקים לאשראי בהיקף של חודשיים מחזור ועוד כ- 31% בהיקף של חודש מחזור.

מסיכום ממצאי הסקר ונתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה כי להערכת החלקה למחקר כלכלי של התאחדות התעשיינים היקף הפגיעה הצפוי לכלל התעשייה בשל צמצום הפעילות נאמד בכ- 18 מיליארד ₪ לרבעון במונחי פדיון, זאת על רקע ירידה במכירות המקומיות ובמשלוחי היצוא.

בסיום המשבר מצבה של מדינת ישראל יהיה תלוי באסטרטגיית היציאה שתבחר ממשלת ישראל לנקוט. יש לזכור כי בעוד הניסיון לבלום את התפשטות הנגיף דומה ברחבי בעולם, קיים הבדל בזמן התגובה ובצעדים הפיסקליים שנקטו בקרב המדינות השונות והאפקטיביות שלהם. כך, מהשוואה בינלאומית שבוצעה ע"י מרכז אהרון עולה כי התמיכה הממשלתית בישראל עומדת על כ- 5.7 אחוזי

תוצר ומציבה את ישראל בנחיתות בהשוואה למדינות נבחרות כדוגמת גרמניה (23.9% מהתוצר), צרפת (22.9%) וארה"ב (12.2%). עוד עולה מהשוואה זו כי ברוב המדינות הנבחרות חלק ניכר מהתמיכה מופנה לצעדי מדיניות לטווח הארוך המגדילים את

תמיכה ממשלתית כאחוז מהתוצר
התמודדות עם נגיף הקורונה

מקור: התמודדות כלכלית של מדינות נבחרות עם משבר הקורונה, מרכז אהרון, אפריל 2020

וודאות המגזר העסקי כדוגמת דחיית תשלומים והגדלת הנזילות, בעוד בישראל מרבית התמיכה הינה מיידית וישירה הבאה לידי ביטוי בקצבאות למועסקים ולעצמאיים.

כך, על מנת לצמצם את הפער מול העולם קובעי המדיניות בישראל חייבים כבר עכשיו לדאוג ליום שאחרי ולפעול כבר היום לגיבוש המדיניות הנדרשת במטרה להזניק את המשק ולמצבו בין המדינות הראשונות שיתאוששו מהמשבר וכך להשיג יתרון תחרותי.

צעדים נדרשים להפחתת הבירוקרטיה והרגולציה

הנטל הרגולטורי עימו מתמודד המגזר העסקי בישראל בבואו להקים מפעלים ולקיים פעילות עסקית בא לידי ביטוי במדדים השונים אותם מפרסמים ארגונים בינלאומיים המעידים על מיקומה הנמוך של ישראל ביחס ליתר מדינות העולם.

על-פי מדד נוחות עשיית עסקים (דו"ח ה- Doing business) שנערך על-ידי הבנק הלאומי בשנת 2019, ישראל מדורגת במקום 49 מתוך 190 מדינות. כמו כן, ישראל בולטת לרעה בתחום Starting a business בדרוג 45 ובתחום Dealing with construction permits בדירוג 41. נוסף על כך, **בדו"ח התחרותיות הבינלאומי** לשנת 2019 שעורך הפורום הכלכלי העולמי, על-פי מדד "נטל הרגולציה הממשלתית", ישראל דורגה במקום ה- 69 מתוך 141 בלבד.

עבודות נוספות שנעשו בשיתוף התאחדות התעשיינים למיפוי החסמים הרגולטוריים עימם התעשייה נאלצת להתמודד הצביעו על תחומי רישוי עסקים ותכנון ובנייה כבעלי ההשפעה השלילית הגבוהה ביותר על המשך הפעילות העסקית - אשר נמשכים מספר שנים.

בימי משבר אלה, כמותם לא נראו בעשרות השנים האחרונות, נדרש לקדם את הקלות הנטל הרגולטורי על התעשייה הישראלית בכדי לתמוך בה לשוב למסלול ולשמר את תרומתה לשוק המקומי ולכלכלה הישראלית.

על כל משרד ממשלתי ורגולטור להציג תוכנית לביטול מיידי של חמישה חסמי רגולציה משמעותיים, שאינם תקציביים, לדוגמא: הגנ"ס, הקלות בהיתרי בנייה, מפרטים אחידים לפי סטנדרט בינ"ל, רישום תרופות, תמרוקים.

לצורך גיבוש התוכנית, מומלץ להורות על הקמת צוות בינ-משרדי בהשתתפות נציגי המעסיקים והמגזר הפרטי אשר יידרש להציג את מסקנותיו בתוך 8 שבועות.

כל צעד ייחשב כהקלה בכפוף להסכמה בין אגף ממשל וחברה במשרד רוה"מ, משרדי האוצר והכלכלה ותעשייה והמעסיקים.

תהליך קבלת רישיון עסק

תחום זה מהווה לצד תחום תכנון והקמת המפעלים התהליך בעל רמת רגולציה מכבידה ביותר בקרב מפעלי התעשייה ועסקים טעוני הרישוי בישראל המאופיין על-פי רוב בחוסר וודאות. לצורך הפעלת עסק כחוק, יש צורך בקבלת רישיון עסק אשר תלוי אישורם של עשרות גופים עירוניים, ממשלתיים ורשויות שונות. בשל הריבוי בגופים, חוסר הבהירות והסתירה בדרישות, **תהליך קבלת רישיון העסק עשוי להימשך במקרים מסוימים עד לארבע שנים**. כמו כן, תהליכים רבים אל מול הרגולטורים נעשים בכפילות על אף שבוצעו לצורך קבלת היתר בנייה. פרק הזמן הממושך וכמות המשאבים הרבים אותם נאלץ התעשיין להקציב לתהליך הכוללים יועצים, זמן ניהולי וכוח אדם אדמיניסטרטיבי עד לקבלת רישיון עסק הינם קריטיים וביכולתם להשפיע על כדאיות פעילות תעשייתית בישראל. כמו כן, בימים אלה בשל תכלול תהליך הבקשה

על ידי הרשויות המקומיות ולאור צמצום היקפי פעילות בסקטור הציבורי זמני התגובה צפויים להתארך באופן משמעותי.

פתרונות לשיפור הליך רישוי העסקים:

1. **ריכוז הנושא** – יש לפעול לריכוז נושא הרישוי במשרד מתכלל אחד. על המשרד להיות בעל סמכויות עצמאיות לפעול בכלל תחומי הרישוי תוך קיום התייעצות קבועה עם הגורמים המקצועיים במשרדים ועם המגזר הפרטי. **משרד הפנים אינו הגורם הנכון לריכוז נושא רישוי עסקים**. המשרד מיישם כל דרישה של הרגולטורים ללא הפעלת שיקול דעת או התייעצות מקצועית עם המגזר העסקי.
2. **דרישות רגולטוריות** – יש לפעול לאימוץ נורמות בינ"ל ברף הדרישות הרגולטוריות לעסקים תוך ביצוע התאמות נדרשות לישראל. כמו כן, על הרגולטורים השונים לבצע ולהציג בחינה של ההשפעות הכלכלית של דרישות רגולטוריות חדשות וכן באופן שוטף ובהתאם למגמות בעולם.
3. **פרסום מפרטים אחידים** – על אף הדרישה לפרסום מפרטים אחידים לרישוי עסקים, משרדים ממשלתיים רבים בחרו להחריג עצמם מפרסום מפרט אחיד עבור ענפים מרכזיים. יש לקבוע חובה לפרסום מפרטים אחידים בכלל תחומי הרישוי בתוך ____ יום. כמו כן, בתחומים שאינם בטיחותיים, יש לאפשר רישוי על בסיס הצהרת העסק על עמידה בדרישות.

תהליך תכנון והקמת המפעל

הינו השלב הראשון בתחילת התמודדות התעשיין אל מול הבירוקרטיה הישראלית. שלב זה מתאפיין במשך הזמן הממושך הכרוך בתהליך רישוי הבנייה האורך בפועל בין שלוש לחמש שנים בממוצע.

בימים אלו, משך הזמן לתהליכי תכנון והקמת המפעל סופג עיכובים נוספים ואיננו משמש עוד נקודת ייחוס רלוונטית שכן מרבית המגזר הציבורי טרם חזר לפעילות מלאה כבשגרה בעקבות התפשטות נגיף הקורונה. על כן, **צפויה הארכה משמעותית נוספת** בלוחות הזמנים.

מהירות הליך רישוי הבנייה בישראל תלוי רבות בפעילות הוועדה המקומית ובאחידות הדרישות בין נותני האישור השונים. כמו כן, **יצירת אבחנה בין תהליכים להקמת פעילות חדשה לבין תהליכים להרחבת פעילות קיימת הינה בעלת חשיבות מכרעת אשר ביכולתה לקצר ולייעל את הטיפול בבקשות השונות ונדרשת כיום במיוחד לאור ההתארכות הצפויה בלוחות הזמנים**. (ראה פירוט בנספח א').

צעדים נדרשים למתן יתרון לתעשייה הישראלית ליציאה מהמשבר

כאמור לאור התחזיות על צמיחה שלילית ברחבי העולם, ועל מנת לנצל את הסיטואציה למתן יתרון לעסקים הישראליים יש לפעול להאצת הצמיחה, חיזוק הייצור המקומי והגדלת ההשקעות של התעשייה – מהר ככל הניתן. יכולת ההתמודדות הנוכחית במשק לצד הצורך בחזרה לשגרת פעילות דורשת שינויים מהותיים בגמישות, יכולת הייצור והתגובה של התעשייה הישראלית לעתות משבר. זו אינה עומדת באותם סטרנדרטיים טכנולוגיים וגלובאליים עם שאר מתחריה בעולם. עולה כי לאחר המשבר תעשיינים רבים יצטרכו לעשות התאמות בכדי לחזור לפעילות, ואף להתאים את עצמם למצב חדש שלא צפו. שינויים כלכליים ישפיעו על עלויות חומרי גלם, ייצור מוצרים ושינועם בסחר בינלאומי. אלו ישפיעו על כלל המאזן התפעולי, יגרמו לשחיקת רווח, במקביל לצמצום שווקים כתוצאה מהמשבר ועל כל זה נוסף איבוד עובדים חיוניים להפעלת קווים יחודיים.

זוהי השעה לחיזוק הבסיס העיקרי לתוצרת של מדינת ישראל, להגברת פריונה ביחס למתחרותיה - תוך שימור הכלכלה המקומית ויכולת ההתמודדות עם משברים דומים בעתיד.

הצעדים המוצעים מטה סובבים את המגבלות שצפו עת תקופת משבר וקודם לכן אשר חשיבותם צפה וגוברת בימים אלו. כך לדוגמא, הפחת המוגבר מביא לתוצאה חיובית משולבת: סיוע לחברות הודות להפחתה בתשלומי מס החברות ושיפור תזרים המזומנים בטווח הקצר. עידוד ההשקעה במכונות ובציוד – גורם מאיץ פרוין וצמיחה. עיקר הצעדים המוצעים מטרתם הטמעת טכנולוגיות בתעשייה למעבר לאוטומציה ויישום טכנולוגיות לתעשייה מתקדמת (Industry 4.0) - תוך צמצום האבטלה במשק, חיזוק מעמד התעשייה דרך הרחבת יכולות העובדים והמשך הטמעת החדשנות בתעשייה מסורתית.

סעיף	פירוט	2020	2021	2022	סה"כ תוספת תקציב, מיליון ₪
מסלול יצור מקומי	מסלול חדש התומך בחיזוק כושר התחרות של התעשייה המקומית וכולל השתתפות בשינויים/הקמת מבנים משולבים בהשקעות הון	100	100	100	300
הגדלת תקציב רשות השקעות	- מסלול ייצור מתקדם ומסלול פרוין בכלל הארץ - תוספת לתקציב של מסלול המענקים ברשות השקעות	600	600	600	1,800
הגדלת תקציב רשות החדשנות	הגדלת תקציב רשות החדשנות תוך מתן עדיפות לחברות שיתחייבו להעסיק עובדים בישראל גם לאחר הפיתוח. עידוד השקעות במחקר ופיתוח ו קידום חדשנות בתעשייה מסורתית. הרחבת התמיכה בכלי ותקציב זירת ייצור מתקדם.	1500	1500	1500	4,500

545				פחת מוגדל בהשקעות הון בשנים 2020-2022 בשיעור של 150%.	פחת מוגדל להשקעות
1,000	500	250	250	מוצע לפתוח מסלול תעסוקה חדש שמטרתו לסייע בהקטנת אחוזי האבטלה לצד החזרת פעילותם התקינה של מפעלי התעשייה ככל הניתן. על המסלול לתת תמיכה בקליטה מדורגת של עובדים בחזרה לפסי ייצור. התמיכה צריכה להינתן במסגרת רבעונית, ללא קנסות וללא קשר לזהות העובדים או מיקום המפעלים.	מסלול מיוחד לחזרה ושימור של עובדים בתעשייה
250	50	100	100	מוצע לפתוח מסלול הכשרות חדש לעובדים במפעלים אשר משקיעים בהכשרת עובדים קיימים לשימוש באמצעים טכנולוגיים שונים, קורסים ולמידה של טכנולוגיה על מנת לשפר את הפריון המפעלי דרך הגורם האנושי ועל מנת להשביח את הדור הבא של התעשייה.	חיזוק ההון האנושי בתעשייה
120	40	40	40	על מנת לתמוך במעבר לשימוש נרחב בדיגיטציה בקרב העסקים הקטנים - תוספת של 200 מלש"ח על תקציב 2019. בתוכם דגש על השמת מחשוב רצפת ייצור, שיווק, תמיכה בהכשרות הון אנושי (לדוגמא טק פקטורי) וייעוץ כללי -	הסוכנות לעסקים קטנים - מסלולי סיוע מוגברים
150	50	50	50	הגדלת מסלולים לעידוד ייצוא לטובת חיזוקה מחדש של התעשייה בשווקים בעולם. יש להתיר לחברות שימוש חוזר במסלול גם אם השתמשו בו עד 2019.	מסלולי פיתוח וחדוש הייצוא
90	30	30	30	עידוד הייצוא תוספת 30 מיליון ₪ לשנה לתקציב מכון הייצוא לעומת תקציב 2019	שירותי מכון הייצוא
תקציב 2019				ביטול מדידת היעדים הקיימת לאלתר והקדמת תשלומי מענקים למפעלים אשר ימשיכו בתכניות ההשקעה המתוכננות שהוגשו בין השנים 2018-2019 ואושרו על ידי הרשות. מדובר בהזרמה חשובה לחברות שהשקיעו בהון לאור המצב והחזרי כספי ההשקעה מכביד עליהם. הכסף ממילא כבר ניתן תקציבית בשנים קודמות ורק יש לשחרר את התקציב שאושר	שינוי וצמצום הליך מדידת יעדי המסלולים המנהליים פריון וייצור מתקדם

חיזוק העצמאות הייצורית

טרם המשבר חלה האטה בהתרחבות שרשרת האספקה הגלובלית והסחר בסחורות, לצד מלחמות סחר ומדיניות פרוטקציוניזם מרחיבה. יחד עם זאת, המגיפה חשפה את פגיעותם של ספקים רחוקים, וצפויה להאיץ את מגמת חזרתם של מפעלים רבים הביתה, בעיקר של מוצרים חיוניים. לכן, על מנת לחזק את יכולת הייצור המקומית – "כחול לבן" נדרש לבצע תיקון בתקנות חוברת המכרזים (העדפת תוצרת הארץ):

- א. הרחבת תחולה לכל עסקה בכסף ציבורי לרבות מכרזים מעורבים, עסקאות במימון מתקדם (PPP, PFI, BOT) שרשור ספקים והליכים תחרותיים.
- ב. הרחבת תחולת התקנות לכלל גופי הרכש הציבורי לרבות, גופים נתמכים, גופים מתוקצבים, תאגידים מקומיים, בתי חולים ציבוריים, קופות חולים, גופים דו מהותיים ומוסדות להשכלה גבוהה. בנוסף, מוצע לתקן כי התקנות יחולו על כל גוף המבצע רכש עבור אותם הגופים.
- ג. תיקון פקודות העיריות בהתאם על מנת שאותם הכללים הקבועים בתקנות יחולו גם על העיריות.
- ד. חיוב ברכש גומלין ושת"פ תעשייתי בכל עסקה עם ספק זר
- ה. עצירה מיידית של רכש והשתתפות במכרזים מספקים שלא מלאו את רכש הגומלין אליו היו מחוייבים.
- ו. תקצוב מטה מיוצר בישראל לצורך קיום פעילויות חינוכיות, קידום תוצרת הארץ ושיפור תדמית התעשייה.
- ז. שקיפות ביישום – לחייב כל גוף שעליו חלות התקנות (שנקרא "מזמין" בנוסח התקנות) לפרסם, פעם בשנה, את היקף המכרזים שהוא פרסם ואת היקף הרכישות מתוצרת הארץ. כמו כן, לחייב את כלל המזמינים לדווח לוועדת כלכלה או הכספים (פעם בשנה, את סטאטוס יישום התקנות.
- ח. הגדלת שיעור ההעדפה – הגדלת שיעור ההעדפה בשתי הקטגוריות (תוצרת הארץ ועוטף עזה) ב- 10%.
- ט. הקמת ועדות משותפות לתעשייה ולמשרדי ממשלה עתירי מחשוב כדוגמת משרד החינוך, הבריאות, נש"מ, לצורך העברת והחלפת מערכות מחשוב המפותחות בחו"ל למערכות תוצרת הארץ
- י. חיוב ספק המרכבה הממשלתי לאפשר אינטגרציה פשוטה למערכות מחשוב תוצרת הארץ.
- יא. החלפת המערכות הממשלתיות שהכניסו את ZOOM, TEAMS, Sharepoint במערכות ישראליות שניתן יהיה להציג אותם לזרים.
- יב. מעבר ארגוני חינוך נתמכים לטכנולוגיה ישראלית כתנאי לקבלת סיוע מהמדינה.

יג. הקניית סמכויות לביצוע אכיפה בעניין קיום תקנות ההעדפה ורכש גומלין.

הכשרות מקצועיות

בנוסף, יש לפתח את הכישורים הדרושים למשרות העתיד (חינוך והכשרה מקצועית) בשיתוף המעסיקים, תוך מימוש תכנית אסטרטגית מקיפה בשיתוף מלא של המעסיקים לפיתוח כוח אדם מיומן ורלוונטי בכמות ובאיכות. בראייה של רצף:

כל מערכות ההכשרה צריכות לשלב הקניית מיומנויות וכישורים הנדרשים בעולם התעסוקה (כגון: למידה עצמית, עבודת צוות, יצירתיות וחדשנות, חשיבה ביקורתית, יכולת פתרון בעיות, יכולת הצגת נושא).

בטוח הארוך - חינוך טכנולוגי - מקצועי איכותי בתיכון וחינוך לטכנולוגיה ולחדשנות החל מהגיל הרך.

- **חשיפה לטכנולוגיה וחדשנות בגיל הרך** - פעילות נרחבת של עמותת תעשיידע: חשיפה החל מגני הילדים, פרויקטי יזמות (כ-300 אלף תלמידים).
- **חינוך טכנולוגי-מקצועי מתקדם ורלוונטי** (כ-160 אלף תלמידים לומדים בחינוך הטכנולוגי, במגוון מקצועות, מתקיימים ירידי חשיפה לתעשייה, מופעלים מרכזים טכנולוגיים להתנסות מעשית, התנסות תלמידים בתעשייה בקרב 450 בתי ספר - 30,000 תלמידים).
- **נדרש טיוב החינוך הטכנולוגי**; כולל הכנסת מקצועות חדשים/ עדכון תוכניות לימודים בשיתוף המעסיקים והקמת מרכזים טכנולוגיים נוספים.
- **בטוח הבינוני** – השכלה טכנולוגית והכשרות מקצועיות לפי צרכי המעסיקים ובשיתוף המעסיקים, מעורבות מעסיקים בפיתוח תוכניות ההכשרה, והתנסות מעשית/ חניכות כחלק מובנה מתוכנית ההכשרה (הכשרה בהתאמה, הכשרה בחניכות, שוברים למעסיקים, עתידאים)
- **הכשרות מקצועיות** מותאמות לצורכי מעסיקים ומשלבות חניכות/הכשרה פרקטית בתעשייה כחלק מתוכנית הלימודים.
- **הכשרות לטכנאים והנדסאים**: כיום פועלות 34 מכללות, כ-30,000 תלמידים (כולל י"ג-י"ד). מימוש הרפורמה לטכנאים והנדסאים; התאמה של תוכניות הלימודים ושילוב

התנסות בתעשייה כחלק מהלימודים, רפורמה במכללות הטכנולוגיות, אקרדיטציה ורצף; הכשרות מקצועיות, טכנאי, הנדסאי, תואר אקדמי.

בטוח הקצר - הכשרות המשך ולמידה לאורך חיי הקריירה - Life Long Learning

▪ הכשרת עובדים קיימים לשימוש בטכנולוגיות המתקדמות, בשיתוף המעסיקים ובהשתתפות של המדינה במימון.

▪ **תעסוקת עובדים מבוגרים** – שילוב מבוטלים מבוגרים בתעסוקה, ושימור והסבת עובדים לפני פרישה.

בנוסף, יש להקים מנגנון משותף לממשלה, מעסיקים ועובדים להגדרת צרכים עתידיים, עדכון ופיתוח תוכניות לימודים (דוגמת ה- BIBB בגרמניה), זאת לצד ביצוע סקרי מעסיקים ובוגרים לבחינת אפקטיביות תוכניות החינוך וההכשרה השונות. והקמה/ הקצאת סדנאות טכנולוגיות לחינוך והכשרה (כולל לעובדים קיימים) – תוך איגום משאבים (משרד החינוך/משרד העבודה/מוסדות להשכלה).

צעדים נדרשים בתחום התשתיות

השקעה בתשתיות מהווה רכיב משמעותי בצמיחה לאומית, רמה נמוכה של תשתיות ומגבילה ניידות של מוצרים, שירותים, אנשים ומידע. השקעה נמוכה בתשתיות פוגעת בתחרותיות במשק, מורידה את התמריצים ליזמות. הבטחת השקעה של משאבים הכרחיים בפיתוח תשתיות, והפיכתן של תשתיות אלו לאפקטיביות למגזר הפרטי הן תוצר של הגדרה ברורה של סדר עדיפויות לטווח הבינוני והארוך.

בהשוואה בינלאומית, עולה כי ההשקעה הציבורית בישראל בכלל, וההשקעה הציבורית בתשתיות נמוכה באופן משמעותי מהנהוג במדינות ה-OECD. כתוצאה מכך בחלק מהתחומים הקשורים להשקעה ציבורית, החל מאמצע שנות ה-90 היקף ההשקעה הציבורית בתשתיות ירד באופן משמעותי מ-4% לסביבות ה-3% מהתוצר. בעוד שממוצע ה-OECD להשקעה ציבורית בתשתיות עומד על 5%. ההשקעה הציבורית בתשתיות עומד על סביבות 5% מהתוצר בממוצע.

דגשי התעשיינים להשקעה בתשתיות –

1. **תחבורה במטרופולינים מרכזיים** – רמת התשתיות בישראל נמוכה ממרבית המדינות המפותחות. לצד ההשקעה הנמוכה ברכבות עירוניות ובין-עירוניות, אורך הכבישים ביחס לשטח המדינה נותר נמוך מהנהוג בעולם המערבי.

2. **השקעה ברשת חלוקת הגז הטבעי** – מספר המפעלים הצורכים בפועל מרשת החלוקה מסתכם בעשרות כאשר מאות צרכנים ממתנינים להתקדמות פריסת רשת הגז הטבעי. החלטת ממשלה מספר 352 מיום 05.08.2015 בדבר האצת חיבור מפעלי תעשייה לרשת הגז הטבעי קובעת כי בשנת 2020 יעמוד על 450 צרכני גז טבעי. חרף החלטת הממשלה והתחייבות משרד האנרגיה, פעולות משרדי הממשלה לא הובילו לחיבור מספק של מפעלים לרשת חלוקת הגז טבעי. נכון להיום, לצרכן שמבקש לחתום הסכם חלוקה, אין כל וודאות ולו מינימאלית, באשר למועד בו יחובר לרשת החלוקה. הצרכן נדרש לביצוע השקעות בגין הסבת מפעלו, וכן ליטול על עצמו התחייבות לרכישת גז, כאשר הוא כלל אינו יודע מתי יחובר לרשת החלוקה.

3. **G5 וסיבים אופטיים חיוניים** - תנאי הכרחי לעמידה בקצב ההתפתחויות הטכנולוגיות הוא ביסוסן של תשתיות שיתאימו ויספיקו לצרכים הדיגיטליים ההולכים וגוברים של המגזר העסקי וכלל האוכלוסייה. הן בהתייחס לתשתיות תקשורת פיזיות והן לתשתיות תומכות. בנוסף להשקעה עצמה, התשתית הדיגיטלית חיונית למעבר לתעשייה 4.0, ולאיימוץ דפוסי עבודה מתקדמים. (ראה נספח ב')

נספח א'

הפתרונות המרכזיים הנדרשים בשלבי תכנון והקמת המפעל

הגדרת לוחות זמנים לאישור הבקשה במשרד הכלכלה וברמ"י

כיום אין מסגרת לוח זמנים לתהליך הקצאת הקרקע לתעשייה בשיטות השונות. חשיבות התחייבות הרגולטור לעמידה בלוח זמנים סביר כפי שיוגדר לתהליך הינה קריטית בתהליך הנוגע לתעשייה.

מנגנון מקוון ומאוחד למנהל אזורי תעשייה במשרד הכלכלה והתעשייה ולרמ"י

המנגנון יסייע לתעשיין בשלבי הגשת הבקשה ללא צורך בדרישה חוזרת של מסמכים ועודף בירוקרטיה. כמו כן, יסייע ליצירת וודאות למיקום הבקשה בשלביה השונים ברמ"י.

הקמת ועדה ייעודית לתעשייה ברמ"י - "מסלול ירוק"

כיום וועדות לתעשייה נידונות בוועדות השונות יחד עם בקשות שונות למסחר ולמגורים. במטרה לסייע בהפחתת העומס הקיים בוועדות כיום לצד קידום בקשות אשר ייעודיות למבני תעשייה מוצע להקים וועדה ייעודית לתעשייה.

הפחתת מספר האישורים - הגדלת סמכויות ועדת עסקות מסלול ירוק וועדת הפטור ברמ"י

על ידי ביצוע התאמות בסמכויות אישור העסקה בנוהל רמ"י B35.02 אשר יכללו הגדלת סמכויות ועדת עסקות מרחבית לסכום של עד 14,000,000 ₪ וכמו כן, הגדלת סמכויות ועדת עסקות מסלול ירוק וועדת הפטור לסכום של עד 20,000,000 ₪ תהליך הבקשה.

הארכת הסכמי פיתוח מול רמ"י

תוקפם של הסכמי הפיתוח אשר כיום עומד על 48 חודשים, לא משקף כראוי את המצב בפועל. במקרים רבים קיימים עיכובים אשר אינם מאפשרים את מסירת הקרקע לתעשיין לצורך הקמת המפעל. לכן, נבקש להאריך את הסכמי הפיתוח לתקופה שלא תפחת מ-72 חודשים ותאפשר פרק זמן סביר לעמידת התעשיין בהתחייבויותיו כלפי רשות מקרקעי ישראל עד לשלב החתימה על הסכם החכירה. כמו כן, נדרש להרחיב את הגדרת הרגולטור לצורכי הכרה בעיכוב בפיתוח הקרקע שאינם באחריות היזם (לדוגמא: עיכובים הנוגעים מדרישות הג"א, כב"ה, הגנ"ס וכו').

הקצאת קרקע שלא בפטור ממכרז - מתן עדיפות לתעשייה

מתן עדיפות לתעשייה במכרזים שאינם בשיטת פטור ממכרז - באמצעות קיום מכרזים סגורים לתעשייה וזאת לאור מצוקת הקרקעות בה שרויה התעשייה בישראל.

מועד ביצוע שמאות קרקע

כיום, שמאות הקרקע מתבצעת לאחר אישור העסקה ברמ"י. אנו עדים למקרים רבים בהם התעשיין החל את תהליך הבקשה להקצאת הקרקע ובשל משך הזמן הממושך עד לשלב השמאות, ערך הקרקע נסק בעשרות אחוזים. כתוצאה, נוצר מצב בו התעשיין שרוי בחוסר וודאות בכל הנוגע לעלויות הצפויות אשר לא אחת פוגעות בכדאיות הכלכלית של הקמת המפעל ומונעות ממנו להמשיך בתהליך.

תיאור הפתרונות המרכזיים בשלבי רישוי בנייה לתעשייה

תהליך נפרד לתעשייה

במטרה לשפר את הממשק מול ועדות התכנון המקומיות מוצע להקים **מרכז רישוי מרחבי לתעשייה**. כאמור, בתהליך כיום קיים ריבוי גורמים נותני אישור ללא סנכרון וללא התמחות בבקשות לתעשייה. מוצע להקים מרכז שיאגד את רוב עבודת הרישוי לתעשייה תוך קביעת לוחות זמנים מוגדרים וימסד תהליך של התייעצות וסטנדרטיזציה במטרה לסייע לוועדות המקומיות בטיפול בהיתרי בנייה לתעשייה משלב התכנון ועד שלב האישור.

המרכז יעסיק נותני אישור (כב"ה, סביבה, פיקוד העורף, בריאות), יקיים ממשק קבוע עם יתר הגורמים המאשרים ועם גורמי פנים מלווי תעשייה ברשויות המקומיות (מנהלות אזורי תעשייה/חברות כלכליות).

הרחבת תקנות הפטור לתעשייה

הרחבת תקנות הפטור, תקנות התכנון והבניה (עבודות ומבנים הפטורים מהיתר), באופן שיכללו גם מתקנים טכניים, עבודות תחזוקה שוטפות, שינויים בתוך מיתקן תעשייתי שאינם פוגעים בשלב ואינם מגבירים פליטות לסביבה, הצבת מבנים זמניים וכיו"ב במפעלי תעשייה.

כפל תהליכים

כאמור, בעת הגשת בקשה להיתר בנייה, מגיש הבקשה נדרש לאישורם של מספר רב של נותני אישור מטעם רשויות שונות ומשרדים ממשלתיים. תהליכים אלו הינם תהליכים ארוכים ומתמשכים אשר לא אחת מניעים את התעשיין מהקמת מפעל בישראל ולהעדיף לקיים פעילות עסקית בחו"ל. רבים המקרים בהם מבקש היתר הבנייה נאלץ לבקש את אישורם של אותם המשרדים אשר את אישורם קיבל במסגרת רישוי הבנייה פעם נוספת לצורך קבל רישיון עסק. קיימת חשיבות רבה לכך שהתהליכים יאוחדו ככל הניתן וזאת על מנת לסייע לתעשיין לפעול במידה נמוכה של בירוקרטיה.

G5 וסיבים אופטיים חיוניים ביום שאחרי הקורונה¹¹

בדיוק כפי שכבישים ורכבות חיוניים לתפקוד המשק, כך משבר הקורונה ממחיש כיצד קווי התקשורת חיוניים לא פחות, ומאפשרים עבודה מרחוק, למידה מרחוק, רפואה מרחוק וכמובן בידור ומשחקים.

• **תשתיות התקשורת בישראל באיכות נמוכה בהרבה בהשוואה לעולם:**

- סולאר - דוח OECD נובמבר 19 ישראל במקום ה-78 בעולם, כמו מיינאמר והרפובליקה הדומיניקנית)
- סיבים אופטיים לבתים – דוח OECD מרץ 20 ישראל שלישית מהסוף, עם ציון נמוך פי 14 מממוצע OECD
- רשתות התקשורת בארץ – קווי וסלולארי – מסוגלות לספק מעט מאד ביקושים בו זמנית. הן לא עומדות בהבטחות מהירויות הגלישה שהובטחו לציבור כיוון שהנחת העבודה תמיד היתה שרק מעט מאד אנשים ישתמשו בו זמנית בשירות.

• **חווית התקשורת בתקופת משבר הקורונה:**

- שיחות וידאו (זום, סקייפ...) מקרטעות ובאיכות תמונה גרועה – פער עצום בין מה שמצטלם יפה בפרסומות לבין החוויה בפועל
- למידה מרחוק פשוט לא מתפקדת: איכות ירודה, אתרים קורסים, אין אינטראקטיביות-וידאו ולכן הילדים מאבדים ענין מהר, אפשר לקיים בעיקר "הדרכות טקסט" (שאלונים כתובים על המסך) או וידאו שהוקלט מראש. אין מסגרת לתלמידים במהלך רוב שעות היום
- שיחות-קול על רשת האינטרנט באיכות שמע ירודה ו/או מתנתקות לסירוגין
- עבודה מרחוק – וידאו ושיתוף מצגות מקרטעים
- רפואה מרחוק – מינימליסטית. אינטראקציה מוגבלת עם הרופאים)

• **דוגמאות הפכות מהעולם – תשתיות תקשורת מאפשרות המשך תפקוד בזמן משבר**

- בסין חברו יחדיו כל חברות התקשורת וחברות הטכנולוגיה, והקימו בזמן אפס מערך למידה-מרחוק אדיר לכ-50 מיליון תלמידים, הכולל 7000 שרתים ותקשורת ברוחב פס 90 טרה (עשרות מונים יותר מאשר סך התקשורת במדינת ישראל).
- מערכות סולאר 5G משמשות בעולם הרפואה מזה כשנה: בשיקגו פועל בית החולים האוניברסיטאי "ראש" כשהוא נשען על 5G לצורך מתן שירותים רפואיים

¹¹ באדיבות שלומי אנגי, סמנכל טכנולוגיות, נוקיה ישראל

טובים יותר, באיטליה התחבר פרופסור ב-5G בשידור חי בתלת מימד לחדר ניתוח במרחק 100 ק"מ, בסין משמשים רובוטים רפואיים מתוחכמים מבוססי 5G כדי לטפל בחולי הקורונה תוך הפחתת הסיכון לצוות הרפואי.

○ ביפן, כלקח מאירועי העבר, העיר סאנדיי בת מיליון התושבים הקימה מערך תקשורת בחירום המבוסס על רשת סלולארית פרטית סגורה לכוחות ההצלה ועל צי של רחפנים אוטומטים למשימות ניטור ההמונים ולמשימות הצלה. מערך כזה רלוונטי עבורנו במיוחד הן לערים והן לגופי הצלה שונים בפרט במקרי הצפות, שריפות, רעידות אדמה וכדומה.

● איך 5G וסיבים אופטיים יעזרו לנו ביום שאחרי הקורונה

○ תשתית תקשורת איכותית תאפשר רצף תפקודי למשק גם בעיתות חירום (מלחמה, מגיפה, רעידת-אדמה וכו)

○ סיבים אופטיים בבתים, מגובים בהשקעות נכונות בתשתית, יאפשרו המשך עבודה/למידה/רפואה/בידור וכמובן תקשורת-עם-הקרובים באיכות גבוהה

○ סלולאר 5G יאפשר

- תקשורת לבתים - אינטרנט במהירות של סיב אופטי – באותם אזורים בהם לא ניתן או לא משתלם לחברות התקשורת לפרוס סיבים.
- שליטה אמינה על מערכות חיוניות (מצלמות-אבטחה, מערכות התרעה בפני תאונות דרכים, רחפנים מבצעיים, רכבים אוטונומים)
- שירותים אמינים עם תעדוף לכוחות חירום חילוץ והצלה הפרוסים בשטח
- הגברת התחרותיות של התעשייה הישראלית באמצעות אוטומציה
- שיפור הבטיחות והיעילות של מערכי התחבורה (רכבות, נמלים..)
- מתן שירותי בריאות מרחוק באיכות גבוהה (למשל העברת רנטגן וסי-טי, ביצוע בדיקות מרחוק וכו אפילו ישירות מהאמבולנס המפנה פצוע)
- חוויית תקשורת בין-אישית מצויינת (שיחות וידאו, למידה, משחקים וכו)

● מצב הזור החמישי הסלולארי ה-5G בישראל

- מחד, משבר הקורונה מוכיח יותר את הצורך בתשתיות תקשורת מתקדמות. מאידך, אין לחברות סיבה להוציא סכומי כסף אדירים גם במכרז-הספקטרום וגם על ציוד התקשורת. להלן ההסבר מדוע:
 - תוכנית התמריצים הנוכחית של משרד התקשורת (מענק כספי על הקמת 250 אתרי 5G ראשוניים) הינה טובה אך לא מספקת. מדובר במענק נמוך לעומת המצב הכלכלי העגום של חברות הסלולאר – שחיקה מתמשכת בהכנסות, וכשל-שוק מתמשך כתוצאה מתחרותיות-יתר. בהיעדר רווחים אין סיבה להשקעות העצומות הנדרשות בתשתית ואין רווחה.

- תנאי מקדים להקמת רשת 5G הינו קבלת "רישיון ספקטרום" – תהליך מכרזי הדומה למכרזי קרקעות לבניה, במסגרתו חברות הסלולאר מתקבצות לקבוצות ומגישות הצעות כספיות משותפות. כולן זוכות אולם בתנאים ובסכומים שונים. תהליך זה במדינת ישראל נקטע באיבו בגלל משבר הקורונה.
- לאחר המכרז וקבלת הרשיונות, החברות נדרשות להשקיע סכומי עתק בתשתיות הרשת (אנטנות, תמסורת, מערכות ליבה) כדי לאפשר שירותי 5G מתקדמים לציבור הישראלי. כאמור, אין הצדקה כלכלית להשקיע לאור כשל-השוק.

▪ האצת 5G בישראל - המלצות:

- לאור משבר הקורונה מחד ולאור כשל-השוק מאידך, אנו ממליצים לדלג על התהליך המכרזי (למרות ההפסד הכרוך לקופת המדינה בטווח הקצר), לחלק את הספקטרום בין קבוצות התקשורת במדינה לפי נוסחה הוגנת שתיקבע על ידי משרד התקשורת, ולאפשר לחברות לצאת לדרך. ניתן להתחשבן עם החברות על הספקטרום בעוד מספר שנים כשהשוק יתייצב.
- במקביל, לאור החששות בנושא סכנות ה-5G (אפילו כמפיץ קורונה), חובה לבצע מהלך הסברתי מקיף להפגת החשש הציבורי.
- אנו ממליצים לדרוש מחברות התקשורת להפנות אחוז מוגדר להשקעות בתשתית (בדומה ל-"השקעות בתוכן ישראלי" של החברות הוט ויס)

• **מצב התשתיות הקוויות בישראל**

- בישראל אין די סיבים אופטיים לבתים – כאמור בדוח של ה-OECD ממרץ 2020 ישראל ממוקמת במקום השלישי מהסוף, עם שיעור סיבים לבתים הנמוך פי 14 לעומת ממוצע ה-OECD
- פריסת תשתית הסיבים האופטיים במדינה נעשית בקצב איטי יחסית ורק באזורים "משתלמים". חברות מסוימות כלל לא פורסות סיבים מסיבות כלכליות.
- אנו ממליצים על צעדים מקלים שידחפו את החברות לפריסה מהירה ונרחבת יותר, לדוגמה:
 - פטור מחובת החכרת הסיבים למפעיל מתחרה (שוק סיטונאי) לתקופה מוגבלת מיום הפריסה בבנין
 - הקמת קרן עידוד השקעות בסיבים בפריפריה
 - איחוד ספק-אינטרנט וספק-תשתית כמקובל בכל מדינות העולם פרט לישראל
 - אישור שימוש בטכנולוגיות קיימות (כגון 35b הנמצאת בבחינה במשרד התקשורת משנה שעברה) כדי למצות טוב יותר את קווי הנחושת של בזק ועוד.

• תשתיות סלולאר פרטיות

- עידוד הקמת רשת סלולאר פרטיות/סגורות לערים חכמות, נמלים חכמים, בתי חולים חכמים, תעשייה חכמה ועוד
 - התייעלות תפעולית משמעותית, שיפור תחרותיות המשק הישראלי מול העולם
 - רציפות תפקודית במקרי חירום כאשר הרשת הציבורית כורעת תחת העומס.